

Nuorten seksuaalisten turvataitojen vahvistaminen toiminnallisten menetelmien avulla

Hurskainen Wilja

Silventoinen Jouni

Laurea-ammattikorkeakoulu
Yksikkö

Nuorten seksuaalisten turvataitojen vahvistaminen toiminnallisten menetelmien avulla

Hurskainen Wilja
Silventoinen Jouni
Sosiaaliala
Opinnäytetyö
Toukokuu, 2011

Wilja Hurskainen ja Jouni Silventoinen

Nuorten seksuaalisten turvataitojen vahvistaminen toiminnallisten menetelmien avulla

Vuosi	2011	Sivumäärä	88
-------	------	-----------	----

Teimme toiminnallisen opinnäytetyön nuorten seksuaalisista turvataidoista yhteistyössä Vantaan nuorisotoimen ja Hiekkaharjun nuorisotilan kanssa. Tarkoituksenamme oli toiminnallisten menetelmien kautta tukea koulujen antamaa seksuaalikasvatusta ja saada nuoret tiedostamaan omat rajansa ja seksuaalioikeutensa. Tavoitteenamme oli myös kehittää uutta luovaa toimintamallia nuorisotyöntekijöille ja muille nuorten kanssa työskenteleville seksuaaliteeman käsittelyyn. Lisäksi tahdoimme saada kokemuksen toiminnallisen teemaryhmän suunnittelusta ja vetämisestä.

Pidimme Vantaan Hiekkaharjun nuorisotilalla helmikuussa 2011 toiminnallisen viikonlopun kuudelle 15-16-vuotiaalle nuorelle yhteensä 14 tunnin ajan. Kaikki osallistujat olivat nuorisotilan vakikävijöitä. Viikonlopun pääteema oli seksuaaliset turvataidot ja sen sisällä käsitelimme nuorten omia rajoja, fyysistä koskemattomuutta, seksuaalioikeuksia ja itsetuntemusta. Toiminnallisina menetelminä käytimme pääasiallisesti draamaa, mutta myös kuvaa ja elokuvaa. Kaksi viikkoa toiminnan jälkeen pidimme nuorille vielä palkinto- / palautepäivän, jolloin myös haastattelimme osallistujat yksitellen.

Arvioimme toimintaamme nuorilta saadun välittömän palautteen sekä heille toiminnan jälkeen tehtyjen yksilöhaastattelujen kautta. Lisäksi arvioimme ohjaajuuttamme sekä toiminnan kulkua itse- ja vertaisarviointilomakkeen avulla. Opinnäytetyöprosessin arvioinnin apuna käytimme pitämäämme prosessipäiväkirjaa.

Nuoret kokivat hyötynensä toiminnasta ja he pohtivat seksuaalisuuttaan ja omia rajojaan ryhmässä ja sen jälkeen. Toiminta tuki koulujen seksuaalikasvatuksen tunnepuolta ja harjoituksia on helppo hyödyntää vastaisuudessaakin. Oma ohjaajuutemme kehittyi ja saimme kokemuksen siitä, että toiminnallisten menetelmien opiskelumme on kantanut hedelmää ja opettanut meitä kokonaisvaltaiseen ryhmän ohjaamiseen.

Avainsanat: Nuoret, seksuaalisuus, turvataidot, ryhmä, toiminnalliset menetelmät

Wilja Hurskainen and Jouni Silventoinen

The strengthening of youths' sexual safety skills through functional methods

Year 2011

Pages

88

We made our functional thesis about sexual safety skills for the youth in co-operation with Vantaa youth services and especially with Hiekkaharju youth centre. Our purpose was to support the sexual education that the school system provides, through functional methods and thus get the youth to acknowledge their own personal boundaries and their sexual rights. Also our goal was to create a new kind of functional concept to be used by youth workers and other professionals that work with the youth to deal with the theme of sexuality through functional methods. In addition, we wanted to get an experience in leading functional group that has a certain theme.

In February 2011, we did a functional weekend to six young people aged fifteen to sixteen at Hiekkaharju youth centre, combining of 14 hours of functional methods. All the participants were active users of the youth centre. The main theme of the weekend was sexual safety knowledge and in that theme we dealt with issues such as personal boundaries, ones physical immunity, sexual rights and self-knowledge. As functional methods we used mainly drama, but also worked with images and with film. Two weeks after the weekend we held a reward-day, which we combined with getting feedback from the youth. We did interviews with everyone individually.

We evaluated our actions first of all with the direct feedback that the participants had given us and also with the feedback we got from the individual interviews. In addition, we evaluated our own and each others directing skills with a self- and peer-evaluation form. One evaluation technique that we used was a process diary, which we kept during this whole process.

The participants felt that they benefited from the activities and they pondered their sexuality and their personal boundaries while in the group and afterwards. The functions also supported the emotional side of sexual education in schools and these exercises are easy to carry out in the future as well. Our own directing skills developed and we got an experience that our education in creative activities has paid off and taught us a holistic way to direct a group.

Keywords: The youth, sexuality, safety skills, group, functional methods

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	7
2	TAVOITTEET	9
3	VANTAAN KAUPUNGIN NUORISOPALVELUT	10
4	NUORUUS ELÄMÄNVAIHEENA	11
4.1	Nuoruuden kehitystehtävät	12
4.2	Muuttuvat sosiaaliset suhteet	13
4.3	Kehitystä suuntaavia tekijöitä	14
4.4	Minäkuva	15
5	NUORUUS JA SEKSUAALISUUS	16
5.1	Nuoren seksuaalinen kehitys	16
5.2	Seksuaaliset vuorovaikutuskyyt	19
5.3	Seksuaalikasvatus Suomessa	20
5.4	Seksuaalioikeudet ja nuoren seksuaalisuuden tukeminen	21
5.5	Seksuaalisuus mediassa	22
6	TURVATAIDOT	23
7	RYHMÄ JA SEN OHJAUS	24
7.1	Ryhmän rakenteet	25
7.2	Ohjaajan haasteet	26
8	TOIMINNALLISET MENETELMÄT	28
9	OPINNÄYTETYÖN PROSESSIKUVAUS	30
10	TOIMINNALLINEN VIIKONLOPPU	32
10.1	Osallistujien hankkiminen	33
10.2	Ensimmäinen toimintakerta	34
10.3	Toinen toimintakerta	36
10.4	Kolmas toimintakerta	39
11	TOIMINNAN ARVIOINTI	41
11.1	Välitön palaute	42
11.2	Yksilöhaastattelut	43
11.3	Omat havainnot viikonlopun toiminnasta	47
12	JOHTOPÄÄTÖKSET	48
13	EETTISYYS	51
14	POHDINTA	53
14.1	Jounin pohdinta	53
14.2	Wiljan pohdinta	55
14.3	Yleinen pohdinta	56
	LÄHTEET	60
	LIITTEET	63

Liite 1. Seksuaalisuuden portaat	63
Liite 2. Tutkimuslupa	64
Liite 3. Harjoitukset	67
Liite 4. Lupahakemus huoltajille.....	69
Liite 5. Väestöliiton seksuaalioikeusjulistte	71
Liite 6. Ryhmäsopimus.....	74
Liite 7. Espoon viimeinen neitsyt	75
Liite 8. Kosketusväittämät	76
Liite 9. Kirjainleikki	77
Liite 10. Itsetuntovaakuna	78
Liite 11. Seksuaalioikeudet rooliharjotuksina	79
Liite 12. Kaksi eri totuutta.....	81
Liite 13. Lautapelikysymykset.....	83
Liite 14. Osallistujien palautekeskustelulomake	84
Liite 15. Vertais- ja itsearviointilomake	85
Liite 16. Opinnäytetyöseminaarin diasarja.....	86

1 JOHDANTO

Päädyimme tekemään toiminnallisen opinnäytetyön aiheenamme nuorten seksuaaliset turvataidot kiinnitettyämme huomiota mediassa käytyihin keskusteluihin koulujen seksuaalikasvatuksesta. Paljon on puhuttu siitä, että seksuaalikasvatus on usein vain valistusta esimerkiksi sukupuolitauteja vastaan, mutta tunnepuoli on unohdettu kokonaan. Vanhempien saattaa olla vaikeaa kertoa seksistä ja seksuaalisuudesta nuorelle ja kokea helpompana siirtää vastuu kouluille. Kouluissa taas on rajattu määrä oppitunteja seksuaalikasvatukseen ja näillä tunteilla ehditään pahimmillaan puhua ainoastaan murrosiän fyysisistä muutoksista ja seksistäkin vain riskeinä valistuksen kautta.

Seksin pitäisi olla kahden tasavertaisen henkilön keskinäinen, vuorovaikutuksellinen tapahtuma, eikä sitä tulisi koskaan harrastaa lapsen tai sellaisen henkilön kanssa, joka ei kykene tarvittaessa sanomaan ei. (Bildjuschkin & Malmberg 2002: 28). Yleisesti tähän liittyvissä ongelmissa vastuunkantajana on niin sanotusti vahvempi osapuoli - aikuisen ja lapsen välisessä seksissä luonnollisesti aikuinen. Mutta kuinka vastuu määritellään, jos molemmat osapuolet ovat näennäisesti tasavertaisia?

Maailmalla ja erityisesti Ruotsissa nousi loppuvuodesta 2010 kohu, kun Wikileaksin perustajaa, internet-aktivisti Julian Assangea syytettiin kahden ruotsalaisnaisen raiskauksesta. Kohu nostatti keskustelun seksin harmaasta alueesta ja omista rajoista. Onko minulla oikeus sanoa ei, jos olen jo hetkeä aiemmin sanonut kyllä? Olenko seksuaalisesti hyväksikäytetty, jos en ole uskaltanut tai kehdannut sanoa ei, vaan ainoastaan yrittänyt fyysisesti jollain tavoin ilmentää haluttomuuttani siinä kuitenkaan onnistumatta? Onko toisella oikeus koskettaa minua, jos leikin nukkuvaa, mutten kuitenkaan muuten koeta kieltää kosketusta? Onko parisuhteessa rajoitetumpi itsemääräämisoikeus? (Kauhanen / Helsingin Sanomat 21.12.2010.)

Julkisuudessa on myös jatkuvasti käyty keskustelua siitä, väheneekö raiskaajan vastuu, tai onko raiskaus hyväksyttävää, jos raiskattu on pukeutunut kevyesti ja viettelevästi. Kun aikuisetkaan eivät aina tiedä, mitkä heidän seksuaaliset oikeutensa ovat, tulee väistämättä mieleen, olisiko tämänkaltaista keskustelua ja näitä kysymyksiä voitu välttää oikeaan aikaan annetun seksuaalikasvatuksen avulla.

Aiheemme on myös sikäli ajankohtainen, että esimerkiksi Väestöliitto on mukana eurooppalaisessa SAFE II - kehityshankkeessa, jossa kehitetään toimintamalleja ja materiaaleja nuorten turvataitojen edistämiseen (Väestöliiton Internet-sivut). Lisäksi nuorille on 17.11.2010 auennut myös Naisten Linjan ylläpitämä nuorten Internet-sivusto

www.omatrajani.fi, jossa nimen mukaisesti on asiaa omista rajoista, seksuaalisuudesta, seurustelusuhteista ja väkivallasta.

Lasten turvataitokasvatus on Suomessa jo tuttua, mutta nuorten turvataitokasvatus vielä lapsenkengissään. Varsinaisia materiaaleja siihen ei ole olemassa juurikaan kuin niiltä osin, kuin lasten materiaaleja saa muokattua ja sovellettua, eikä painettua tutkimusta aiheesta ole silmiimme osunut. Helsingin Tyttöjen talolla on tuotettu seksuaalikasvatusmateriaalia, jossa mukana on myös toiminnallisia menetelmiä. Vaikka materiaali on ensisijaisesti tytöille tarkoitettua, on sitä helppo myös soveltaa poikien kanssa käytettäväksi. (www.kylmalevy.fi.) Tämän työn kautta haluamme kantaa oman kortemme kekoon nuorten seksuaalisten taitojen kehittämiseksi.

Toteutimme opinnäytetyömme yhteistyössä Vantaan kaupungin Nuorisopalveluiden kanssa. Pidimme Vantaan Hiekkaharjun nuorisotilalla 18.-20.2.2011 toiminnallisen viikonlopun kuudelle 15-16-vuotiaalle nuorelle. Kaikki osallistujat olivat nuorisotilan vakikävijöitä.

Viikonlopun pääteema oli seksuaaliset turvataidot ja sen sisällä käsitelimme nuorten omia rajoja, fyysistä koskemattomuutta, seksuaalioikeuksia ja itsetuntemusta. Toiminnallisina menetelminä käytimme pääasiallisesti draamaa, mutta myös kuvaa ja elokuvaa. Kaksi viikkoa toiminnan jälkeen pidimme nuorille vielä palkinto- / palautepäivän, jolloin myös haastattelimme osallistujat yksitellen.

Toiminnallamme tahdoimme osaltamme tukea nuorten koulussa saamaa seksuaalikasvatusta ja vahvistaa heidän seksuaalista itsetietoisuuttaan ja erityisesti seksuaalista tunnepuoltaan. Ajatuksenamme oli keskittyä nimenomaan siihen puoleen seksuaalisuutta, mikä koulussa jää usein vähemmälle huomiolle. Tavoitteenamme oli myös kehittää uutta luovaa toimintamallia nuorisotyöntekijöille ja muille nuorten kanssa työskenteleville seksuaaliteeman käsittelyyn. Lisäksi tahdoimme saada kokemuksen toiminnallisen teemaryhmän suunnittelusta ja vetämisestä.

Arvioimme toimintaamme nuorilta saadun välittömän palautteen sekä heille toiminnan jälkeen tehtyjen yksilöhaastattelujen kautta. Lisäksi arvioimme ohjaajuuttamme sekä toiminnan kulkua itse- ja vertaisarviointilomakkeen avulla. Opinnäytetyöprosessin arvioinnin apuna olemme käyttäneet pitämäämme prosessipäiväkirjaa.

Teoreettinen viitekehysemme koostuu nuoruudesta, seksuaalisuudesta, turvataidoista, ryhmästä sekä toiminnallisista menetelmistä. Olemme kirjanneet heti työme alkuun tavoitteemme, jonka jälkeen käsittelemme työn teoriataustan. Tämän jälkeen esittelemme toiminnan, arvioinnin sekä johtopäätökset. Eettiset huomiot olemme koonneet omaksi luvukseen ennen pohdintaa.

2 TAVOITTEET

Opinnäytteemme tavoitteet koostuvat sekä yleisistä että henkilökohtaisista tavoitteista. Ensimmäiset kolme tavoitetta ovat yleisiä ja loput henkilökohtaisia.

1. Tavoite:

Saada nuoret pohtimaan ja kunnioittamaan omia fyysisiä ja psyykkisiä rajojaan sekä tiedostamaan seksuaalioikeutensa turvataitojen kautta.

Tavoitteen fyysisillä ja psyykkisillä rajoilla tarkoitamme kunkin osallistujan omia seksuaalisia rajoja. Vaikka tavoitteeseen ei ole kirjattu kanssaihminen rajojen kunnioittamista, voidaan sitä pitää luontevana jatkotavoitteena tähän tavoitteeseen nähden. Parhaassa tapauksessa tämän tavoitteen kautta pystymme pitkällä aikavälillä edesauttamaan nuoren vastuullista seksuaalikäyttäytymistä.

2. Tavoite:

Tukea koulujen seksuaalikasvatuksen tunnepuolta.

Koulujen seksuaalikasvatus perustuu usein fyysisten riskien ja tautien minimoimiseen. Tunnepuolen käsittely ja tunnepuolen riskit jäävät vähemmälle, kun tuntimäärät sallivat vain aivan pakollisten taitojen ja tietojen opettamisen. Omalta osaltamme tahdomme tukea tätä usein muun seksuaaliopetuksen varjoon jäävää osaa.

3. Tavoite:

Kehittää Vantaan nuorisopalveluille uutta luovaa toimintamallia nuorten seksuaaliseen turvataito-opetukseen.

Kolmas yleinen tavoitteemme on laaja ja näin lyhyellä aikavälillä vaikeasti arvioitavissa. Tahdomme aktivoida Vantaan nuorisopalvelun nuorisotyöntekijät käsittelemään seksuaalisuutta ja seksuaalisia turvataitoja nuorten kanssa. Tarkoituksenamme ei ole ollut tehdä valmista opasta, vaan antaa ideoita seksuaalisuuden käsittelemiseen toiminnallisin menetelmin ja myös rohkaista työn kautta nuorisotyöntekijöitä ja muita nuorten kanssa työskenteleviä luomaan omia käytäntöjään seksuaalikasvatuksessa. Tavoitteeseemme kuuluu opinnäytetyön valmistuttua markkinoida sitä myös eteenpäin.

4. Tavoite:

Saada kokemus ja kehittyä pienryhmän ohjaamisessa.

Olemme ohjanneet opiskeluaikanaamme erilaisia asiakasryhmiä, mutta ainoastaan yksittäisiä, lyhyitä kertoja. Kummallakaan meistä ei ole kokemusta pidempikestoisen ryhmän ohjaamisesta. Vaikka nytkin ryhmämme toimii vain viikonlopun ajan, on ohjausaikaa kuitenkin huomattavasti enemmän kuin aikaisemmissa ohjauksissamme. Tavoitteenamme onkin saada kokemusta tällaisen yhden teeman ympärillä pyörivän viikonloppuryhmän ohjaamisesta. Koska Wiljalla ei ole käytännössä juurikaan kokemusta nuorten ohjaamisesta, liittyy tähän tavoitteeseen hänelle myös henkilökohtainen tavoite; nuorten ryhmän ohjaamisesta kunnialla selviytyminen.

5. Tavoite:

Käyttää ja soveltaa toiminnallisia menetelmiä ohjaamisessa.

Olemme syventyneet opiskeluissamme toiminnallisiin menetelmiin ja niiden eri käyttömahdollisuuksiin. Näiden menetelmien käyttö opinnäytetyössämme on luonnollinen jatkumo opiskelullemme ja palaa näin myös siihen, mistä opiskelumme aloitimme. Tätä tavoitetta pidämme itsellemme erityisen tärkeänä, sillä lähes koko opiskelumme on yhdeltä osin tähdännyt siihen, että oppisimme ohjaamaan erilaisia ryhmiä erilaisten toiminnallisten menetelmien avulla.

Kahta ensimmäistä tavoitettamme arvioimme sekä nuorilta saadun välittömän palautteen että muutama viikko toiminnan jälkeen nuorille tehtyjen haastattelujen kautta. Kolmatta tavoitettamme arvioimme sitä kautta, mitä nuoret olivat mieltä toiminnastamme. Henkilökohtaisia tavoitteitamme arvioimme sekä nuorten palautteen kautta, että oma- ja vertaisarvioinnin avulla. Koko opinnäytetyöprosessin arvioinnin välineenä käytämme myös pitämäämme prosessipäiväkirjaa.

Arviointimenetelmistä kerromme lisää luvussa 11, Toiminnan arviointi.

3 VANTAAN KAUPUNGIN NUORISOPALVELUT

Vantaan kaupungin nuorisopalvelut toimivat sivistystoimen alla. Nuorisopalveluiden tarjoamat palvelut on jaettu viiteen eri alueeseen: Hakunila, Korso-Koivukylä, Tikkurila, Martinlaakso sekä Myyrmäki. Vantaan nuorisopalveluiden johtajan alla toimii kunkin alueen aluenuorisopäälliköt. Aluenuorisopäälliköt pitävät huolen oman alueensa toiminnasta. Aluenuorisopäälliköiden alaisuuteen sijoittuvat kunkin nuorisotalon talovastaavat, jotka vastaavat nimikkeensä mukaan aina tietyn talon toiminnasta. Heidän alaisuudessaan toimivat

talotyöntekijät, eli nuorisotyöntekijät. Nuorisopalveluilla on myös erityisnuorisotyöntekijöitä, jotka toimivat aina tietyn alueen aluenuorisopäällikön alaisuudessa. (Hämäläinen 2011.)

Toimintapaikkamme on Hiekkaharjun nuorisotila, ”36”, joka on saanut kutsumanimensä talon katuosoitteen mukaan. Hiekkaharjun nuorisotila on Vantaan vanhin nuorisotila ja se on toiminut samalla paikalla jo 70-luvun alusta lähtien. ”36” on monitoimitila: talolla toimii nuorisotyön lisäksi monia eri järjestöjä ja tiloilla onkin kaikenikäisiä käyttäjiä. (Hämäläinen 2011.)

Hiekkaharjun nuorisotila tarjoaa 10-17-vuotiaille vantaalaisnuorille monipuolista vapaa-ajan toimintaa. Talolla pidetään kokkikerhoa ja annetaan maksutonta soitonopetusta. Nuorisotyöntekijät järjestävät nuorille myös retkiä ja leirejä. Nuorten omaehtoiseen toimintaan talolta löytyy biljardipöytä, televisio, pelikonsoleja, tietokoneita, salibandymailoja, iso sali sekä bänditila. Nuorisotilan tavoitteena on muun muassa tarjota nuorille mielekästä toimintaa turvallisessa ympäristössä ja vaihtoehtoista paikkaa vapaa-ajan viettämiseen päihteettömästi. Laajempänä tavoitteena on muun muassa nuorten syrjäytymisen ehkäiseminen ja sitä kautta nuorten osallisuuden vahvistaminen. (Hämäläinen 2011.)

Hiekkaharjun nuorisotila on auki pääsääntöisesti maanantaisin ja keskiviikkoisin kello 14-20.30, perjantaisin kello 15-23 ja lauantaisin kello 16-23. Tilalla toimii kolme vakituista nuorisotyöntekijää, joista kaksi tekee täyttä ja yksi osa-aikaista, 20 tunnin työviikkoa. Yksi vakityöntekijöistä toimii myös talovastaavana ja esimiehenä. Lisäksi tällä hetkellä talolla työskentelee myös oppisopimusopiskelija ja siviilipalvelusmies. Nuorisotila tekee yhteistyötä muun muassa lähipoliisin, lähikoulujen ja Tikkurilan alueen sosiaalitoimen kanssa. (Hämäläinen 2011.)

4 NUORUUS ELÄMÄNVAIHEENA

Nuorisotutkimus on luonteeltaan monitieteellistä. Eri tieteenaloilta on tehty ja tehdään nuoriin liittyviä tutkimuksia jatkuvasti. Jo pelkästään lääketieteen, kasvatustieteiden ja eri taideaineiden pohjalta tehdyt tutkimukset aiheuttavat sen, että nuorisotutkimuksesta on erittäin hankala saada yhtenäistä viitekehystä, joka kattaisi koko nuoruuden eri aspektit. (Hirvonen 2005: 50-51.)

Kun teollistuminen voimistui 1800 - luvun lopulla, ihmiset muuttivat maalta kaupunkeihin töihin. Tällöin alkoi myös voimakkaammin 15-vuotiaiden ja sitä nuorempien lasten käyttö

työvoimana teollisuustyössä. Vuonna 1889 asetettu laki siitä, että alle 12-vuotiaat eivät saa tehdä töitä ollenkaan ja 15 vuotta täyttäneet maksimissaan kuusi tuntia päivässä, määritteli ensimmäistä kertaa sekä lapsuuden että nuoruuden ikärajan. Tämä siivitti nuorisokulttuurin syntyä, sillä nuorille jäi enemmän vapaa-aikaa. (Hirvonen 2005: 51.) Nuorisoa ja nuorisokulttuuria tulisi käsitellä aina sen mukaisen yhteiskuntatilanteen mukaan. Yhteiskunnan muutokset vaikuttavat nuorisokulttuurin syntyyn ja ovat aina tietyn ajan tuote. (Hirvonen 2005: 53.)

2000-luvun nuorisokulttuurin on nähty olevan hyvinkin pirstaleinen ja yksilöllisyyttä korostava. Entisen ajan suuret alaryhmittymät ovat vaihtuneet mikroryhmiksi, jotka muotoutuvat esimerkiksi harrastusten perusteella. Individualismin ihanteen vuoksi nuoret ovat yhä enemmän vastuussa omasta itsestään ja omista valinnoistaan, kun tavat, kulttuuri ja yhteiskunta ei sitä enää tee. (Salasuo 2008.) Opinnäytteemme toiminnallisen osuuden tarkoituksena olikin pyrkiä auttamaan nuoria tekemään vastaisuudessa hyviä ratkaisuja seksuaalisessa kanssakäymisessä. Tahdoimme myös tuottaa yhteisöllisyyttä ryhmämuotoisen toiminnan kautta, jotta nuori ymmärtäisi, ettei ole ainoa samojen asioiden kanssa painiva henkilö.

4.1 Nuoruuden kehitystehtävät

Teini-ikä on nuorelle muutosten aikaa. Monet kysymykset pyörivät mielessä aikuisuudesta, seurustelusta, seksuaalisuudesta. Myös keho muuttuu ja elämä voi olla ajoittain hyvinkin hämmentävää. Halu itsenäistyä kasvaa, mutta omiin vanhempiin pitäisi myös samalla pystyä tukeutumaan tiukoissa paikoissa. Vaikkakin henkinen kasvu ja elämäntähtämys kehittyvät koko elämän ajan, muuttuvat ne murrosiän aikana rajuimminkin ja eniten. (Dunderfelt 1991: 92.)

Jokaiseen elämänvaiheeseen kuuluvat tietyt kriisit. Erik H. Erikson on kehittänyt yhden tunnetuimmista teorioista, joka käsittelee eri ikävaiheiden kriisejä. Tietyn ikävaiheen kriisien selvittäminen antaa hyvän pohjan seuraavan ikävaiheen kriisien kohtaamiseen. Ratkaisematta jääneet kriisit taas kulkevat mukana seuraavaan ikävaiheeseen, kunnes ihminen pystyy ne ratkaisemaan. (Vilkko-Riihelä 2001: 194.)

Eriksonin teorian mukaan nuoruusiässä koettava kriisi on identiteetin saavuttamisen versus roolien hajaannuksen kriisi. Tässä kriisissä luodaan pohja aikuisuudelle. Oma identiteettiä haetaan ja jos kriisistä selvitään positiivisesti, on nuorella selvillä oma minuus. Sopeuduttavaa on paljon sekä fyysisesti että ympärillä tapahtuvien muutosten muodossa; koulujen vaihdot, jatko-opiskelut, omat ystävyysuhteet. Kriisin jäädessä avoimeksi jää nuori edelleen etsimään

omaa minäänsä seuraavaan ikävaiheeseen siirryttäessä. Tällöin kyseessä on roolien hajaannus, jolloin nuori ei pysty tekemään päätöksiä omasta elämästään. Riskinä on kokemus yhteiskunnan ulkopuolelle jäämisestä. (Vilkko-Riihelä 2001: 255.)

Robert J. Havighurst on jaotellut eri elämänvaiheisiin omat kehitystehtävänsä. Nuoruuden kehitystehtäviksi hän on määritellyt seuraavanlaisesti:

- saavuttaa uusi ja kypsempi suhde molempiin sukupuoliin
- löytää itselleen maskuliininen/feminiininen rooli
- hyväksyä oma fyysinen ulkonäkönsä ja oppia käyttämään ruumistaan tarkoituksenmukaisesti
- saavuttaa tunne-elämässä itsenäisyys vanhempiin ja muihin aikuisiin nähden, valmistautua avioliittoon ja perhe-elämään
- ottaa vastuuta taloudellisista seikoista
- kehittää maailmankatsomus, arvomaailma ja moraali, joiden mukaan voi ohjata elämäänsä
- pyrkiä ja päästä sosiaalisesti vastuulliseen käyttäytymiseen. (Dunderfelt 1991: 94.)

Havighurstin, kuten myös Eriksonin esittämien kehitystehtävien tarkoituksena on, että ihmisen täytyy täyttää tietyt vaatimukset aina tietyssä iässä, jotta siirtyminen seuraavaan kehitysvaiheeseen mahdollistuisi ja kehittyminen ihmisenä voisi jatkua (Dunderfelt 1991: 94, Vilkko-Riihelä 2001: 254). Varhaisnuoruudessa nuori ihannoii julkisuuden henkilöitä ja yrittää imitoida omaa elämäänsä mahdollisimman samantyylliseksi kuin idolinsa. Asioita pukeutumisesta aina elämänfilosofioihin asti kopioidaan näiltä henkilöiltä. Oman identiteetin kypsyessä pikkuhiljaa kohti itsenäisempää ajattelua, alkaa ihannehenkilöiden kopiointi jäädä pois ja tilalle tulla oma elämänsä ja tietoisuus omasta itsestä merkittävimpänä henkilönä omassa elämässään. (Dunderfelt 1991: 96.)

Nuoruudessa alkaa myös seksuaalinen kypsyminen. Tällä ei tarkoiteta pelkkää fyysistä kehittymistä, vaan myös henkistä kasvua. Kiinnostus omaa seksuaalisuutta kohtaan kasvaa ja itseensä tutustuminen on tärkeä osa sitä. Nuori alkaa myös kiinnittää enemmän huomiota ympärillään oleviin ihmisiin ja läheisiin ihmissuhteisiin. Moraalikäsitys kypsyy ihmissuhteiden osalta. Käsitys siitä, miten voi toiselle tehdä, mikä on oikein ja mikä väärin, ovat tärkeitä kypsymisen merkkejä ja kohteita. Ihmissuhteisiin uutena ulottuvuutena tuleva seksuaalinen kiinnostuminen ja moraalinen herääminen ovat sellaisia asioita, joiden kanssa nuori joutuu opettelemaan elämään. Tämä saattaa tuntua nuoresta sekavalta, mutta sen avulla nuori oppii myös muun elämänsä jäsenystä. (Dunderfelt 1991: 97-100.)

4.2 Muuttuvat sosiaaliset suhteet

Nuori elää pääosin kahdessa erilaisessa sosiaalisessa ympäristössä: perheessä sekä kavereiden keskellä. Vaikka ryhmän peruspsykologiset roolit ovat periaatteessa samanlaiset molemmissa ryhmissä, ovat ne luonteeltaan nuorelle aivan erilaiset. Nuoren kasvaessa hän alkaa viettää yhä enemmän aikaa omien kavereidensa kanssa ja näin ollen vähemmän perheensä parissa. (Nurmi, Ahonen, Lyytinen, Pulkkinen, Ruoppila 2006: 130)

Nuoret hakeutuvat helposti varsinkin varhaisnuoruudessa hyvin pitkälti samantyylisten kavereiden joukkoon. Tämä näkyy erilaisina ryhmittyminä. Huonosti koulussa menestyvät ovat usein samanhenkisten, syrjäytymisvaarassa olevien seurassa. Sama kaava pätee myös koulussa menestyjiin. Rationaalisen ajattelun myötä ryhmät saattavat sekoittua ja niistä voi myös muodostua sekasukupuolisia ryhmiä. Tämä auttaa nuorta kehittymään siihen persoonaan, joka hänestä aikuisena on tuleva. Päätökset jatko-opiskelupaikasta yläasteen jälkeen tai esimerkiksi siviilipalvelukseen menosta ovat juuri niitä haasteita, jotka auttavat kehitystehtävän toteutumisessa. Teini-iän aikana nuoren rooli omissa sosiaalisissa ympyröissä muuttuu. Tätä muutosta kutsutaan myös nimellä roolisiirtymä. Siirtymä voi esimerkiksi tarkoittaa, että naispuolisesta ystävästä tuleekin tyttöystävä, jolloin rooli kaverista muuttuu vastuullisempaan, vuorovaikutteisempaan suuntaan. (Nurmi ym. 2006: 130)

Oma rooli omissa sosiaalisissa ympyröissä muuttuu aikuisempaan suuntaan nuoren lähestyessä teini-iän loppua. Ammattiin valmistuminen, parisuhteen vakiintuminen sekä muut normatiiviset elämäntapahtumat vaikuttavat nuoren identiteetin syntyyn. Nuori saa itselleen vastuullisia tehtäviä ja näissä tehtävissä onnistumisten pohjalta rakentuu aikuinen, kypsä identiteetti. (Nurmi ym. 2006: 131-132)

4.3 Kehitystä suuntaavia tekijöitä

Aikuistuessamme elämäämme ohjaavat tietyt käyttäytymismallit, jotka on opittu jo lapsuudessa tai nuoruuden aikana. Lapsuudessa opitut käyttäytymismallit joko vahvistuvat nuoruudessa tai vaihtuvat toisiin sosiaalisten suhteiden johdosta. Peruskäyttäytymismallit voidaan useimmissa tilanteissa johtaa kuitenkin kotikasvatukseen. Kasvatuksen laatu voi vaihdella hyvinkin paljon. Vanhempien oman parisuhteen laatu, työelämän haasteet sekä muut elämän tuomat haasteet vaikuttavat siihen, millaista kasvatusta lapsi tai nuori saa. (Pulkkinen 1997: 37-38.)

Nuorilla on kova tarve itsenäistyä, mutta he tarvitsevat myös jatkuvasti aikuisen tukea. Tätä tukea antavat nuorelle ennen kaikkea vanhemmat. Jotta nuoren ja vanhemman välinen vuorovaikutus olisi välitöntä ja toimivaa, on molemminpuolinen kunnioitus ja oikeus tulla kuulluksi tärkeää. Nuorella olisi hyvä olla turvallinen olo omassa mikroympäristössään, jotta kehitystehtävien suoritus helpottuisi. Aikuisen tehtävä on kannustaa nuorta omien

vahvuuksiensa kehittämiseen ja auttaa häntä näin vahvistamaan itseluottamustaan. Lapsena tärkeät asiat, kuten koulu tai perhe, saavat nuoruudessa rinnalleen entistä tärkeämpään rooliin nousevat kaverit. Kaverit vaikuttavat entistä enemmän nuoren valintoihin oman yksilövalinnan lisäksi. (Aaltonen, Ojanen, Vinhunen & Vilén 2003: 15-16.)

Kokonaisvaltainen hyvinvointi nuoren elämässä on hyvin tärkeää. Pienikin muutos jollain elämän osa-alueella saattaa vaikuttaa negatiivisesti myös muihin osa-alueisiin. Kaverisuhteiden rikkoutuminen saattaa vaikuttaa koulumenestykseen, perhe-elämään ja niin edespäin. Sama pätee myös päinvastoin. Mitä tärkeämpi asia nuorelle menee raiteiltaan, sitä suuremmat vaikutukset sillä on nuoren muihin elämän osa-alueisiin. Kun nuoren elämä järkkyy, olisi tärkeää puuttua nuoren pahaan oloon mahdollisimman aikaisin. Keskustelemalla nuoren kanssa voi selvittää mikä on vialla, jotta mahdolliset jatkotoimenpiteet voitaisiin aloittaa nopeammin. Mitä myöhemmin ongelmiin puututaan, sitä vaikeampaa nuoren elämää on johtaa takaisin omille uomilleen. (Aaltonen ym. 2003: 17-19.)

Nuoren kasvulle on tärkeää, että vanhempi pitää itseään vanhempana, eikä kaverina. Vanhemman on otettava aikuisen rooli ja osoitettava olevansa nuorta yhtä sukupolvea vanhempi. Se luo nuoren ja vanhemman välille lisää kunnioitusta puolin ja toisin. Vanhemman on myös syytä kuunnella ja kunnioittaa nuoremman sukupolven ajatuksia, jotta nuori itse intoutuu kehittämään itseään itselleen omimmilla osa-alueilla. (Aaltonen ym. 2003: 19-20.)

4.4 Minäkuva

Minäkuva muokkautuu nuorena jokaisen yksilön oman itsen näköiseksi. Lapsenomainen konkreettinen itsensä tarkastelu muovautuu itsensä määrittelyyn abstraktisti. Tämän seurauksena nuori onnistuu esimerkiksi ottamaan kritiikin aikuismaisesti vastaan. Minäkuvaan vaikuttavat monet asiat, kuten koulumenestys sekä harrastuksissa hyvin suoriutuminen. Palautteen saaminen ja vastaanottaminen muovaavat nuorta koko nuoruusiän ajan. Kun vastaan tulee haastavia tilanteita, juuri minäkuva on ratkaisevassa roolissa siinä, kuinka nuori lähtee ongelmaa ratkaisemaan. (Pulkkinen 1997: 99-102.)

Nuori etsii koko nuoruutensa vastausta kysymykseen ”Kuka minä olen?”. Identiteettiä haetaan jo lapsesta saakka, mutta nuoruudessa aletaan kokea paineita siihen, että johonkin pitäisi päätyä elämässään. Keinot oman itsensä löytämiseen voivat olla radikaaleja, jos eteen annetut haasteet tuntuvat olevan liian vaikeita tai jopa ylitsepääsemättömiä. Jos oikeaa vastausta ei löydy, saattaa nuori ottaa vielä henkisen lisääjän, jotta hän löytäisi oikean vastauksen persoonaansa koskeviin kysymyksiin. (Vuorinen 1998: 206-209.)

Kun nuori tekee elämässään valintoja, niitä ohjaavat niin järkipohjaiset valinnat, kuin myös puhdas sattuma tai tiedostamaton tarve valita niin kuin valitsee. Nuori ei välttämättä tiedosta, mitkä ovat ne asiat mitkä ajavat häntä tiettyä päämäärää kohti. Tähän voi vaikuttaa esimerkiksi vertaispaine omilta kavereilta, kotoa opitut asenteet ja käytänteet. Nämä vaikuttavat esimerkiksi peruskoulun jälkeen tehtäviin jatkokoulutuspaikkojen valintoihin, jotka taas vaikuttavat korkeakouluvalintoja tehdessä. Kehityopsykologiassa sattuma on jätetty toissijaiseksi tarkastelun kohteeksi, vaikka tietyt satunnaisesti tapahtuvat asiat vaikuttavat nuoren minäkuvan syntyyn huomattavalla voimakkuudella. Esimerkiksi jatko-opiskelupaikkaan pääseminen pistemarginaalin erolla toiseen vaikuttaa nuoren tulevaisuudennäkymiin huomattavasti, tapahtuman ollessa näennäisesti satunnainen. (Nurmi 1995: 262-265.)

5 NUORUUS JA SEKSUAALISUUS

Seksuaalisuus on osa ihmisyyttä koko elämän ajan. Se käsittää aina sekä järjen, tunteen ja biologian tason. Näiden kolmen yhdistyminen ja läsnä oleminen samaan aikaan tuottaa terveellisen seksuaalisuuden. (Cacciatore 2007: 18.) Aikaisemmin seksi miellettiin lähes ainoastaan yhdynnäksi, mutta nykyään seksiin ja seksuaalisuuteen katsotaan kuuluvaksi seksuaalinen kehitys, biologinen sukupuoli, sosiaalinen sukupuoli-identiteetti, seksuaalinen suuntautuminen, eroottinen mielenkiinto, nautinto ja intiimiys, suvunjatkaminen, yksilölliset tarpeet, toiveet, halut ja unelmat ja niiden toteuttamiseen liittyvät tiedot, kyvyt ja voimavarat. (Haavio-Mannila & Kontula 2001: 19; Suomela 2009: 9.) Seksuaalielämän toteuttamista säätelevät ihmisen biologiset ominaisuudet, kuten ikä ja sukupuoli, vaikka siihen vaikuttavatkin myös muut tekijät. Ikävaihe ei kuitenkaan määrää ennalta seksuaalielämää, vaan siihen vaikuttavat myös taloudelliset, sosiaaliset ja kulttuuriset tekijät. (Haavio-Mannila ym. 2001: 21.)

5.1 Nuoren seksuaalinen kehitys

Murrosiän fyysiset muutokset johtuvat hormonien erityksen alkamisesta. Alkamisajankohta on yksilöllinen ja siihen vaikuttavat muun muassa perimä, sukupuoli sekä psykososiaaliset seikat. Muutokset alkavat keskimäärin 12 vuoden paikkeilla. Tyttöillä kehitys alkaa keskimäärin vuoden aikaisemmin kuin pojilla. Fysiologiset muutokset kestävät noin 5-6 vuotta, mutta ovat molemmilla sukupuolilla hieman erilaiset. Pojilla lihakset kasvavat ja karvoitus lisääntyy, sekä sukupuolielimet kasvavat. Pojille tyypillistä ovat myös äkkinäiset pituuskasvun pyrähdykset. Keskimäärin viidentoista vuoden iässä pojilla alkaa myös äänenmurros. Tyttöillä murrosiän fyysisiin kehitysvaiheisiin kuuluvat muun muassa kuukautisten alkaminen sekä rintojen kasvu. (Suomela 2009: 23-24.)

Erja Korteniemi-Poikela sekä Raisa Cacciatore ovat kehittäneet lasten ja nuorten seksuaalisuuden kehittymiseen liittyvät portaavat (liite 1). Portaavat käsittävät yhdeksän eri vaihetta vanhempien ihailusta aina rakasteluun asti. Pääosin portaavat käsittelevätkin nimenomaan ihastumisen ja rakastumisen tunteita. Portaavat alkavat lapsuudesta, kestäen jopa 25 ikävuoteen asti. Portaita käsitellään kolmen eri kerroksen kautta: Järki, tunteet, sekä biologia. Jotta ihmisestä tulee tasapainoinen, edellyttää se kaikkien kerrosten kanssa tasapainoilua. Jokainen porraskuljetus on aina omaa tahtia eteenpäin. Portaista on olemassa opetusmateriaalia peruskouluun, sekä myös opas vanhemmille. Käymme lyhyesti läpi lapsuuteen sijoittuvat portaavat ja syvennymme nuoria koskeviin portaisiin hieman tarkemmin. (Korteniemi-Poikela & Cacciatore 2010: 15-18.)

Ensimmäiset kolme porrasta, eli lapsuuden portaavat "Vanhempien ihailu", "Idoli ihastuttaa" ja "Tuttu mutta salattu" liittyvät pitkälti itsensä tutustumiseen tuntevana olentona, omien tunteiden hallintaan sekä tunteiden kohdistamisen kohteiden vaihteluun. Lapsuuden portaissa lapsi rakastuu ensin toiseen vanhempaansa, sitten rakastutaan julkisuuden henkilöön ja viimeisessä lapsuuden portaassa johonkin tuttuun vertaiseen. (Korteniemi-Poikela ym. 2010: 19.)

Ensimmäinen nuoruuteen liittyvä porraskuljetus on neljäs, "Tuttu ja kaverille kerrottu". Tässä vaiheessa noin 10-14-vuotias nuori uskalttaa jo kertoa luotetulle ystävälleen, että on ihastunut johonkin vertaiseen omasta sosiaalisesta piiristään. Ystävän tulee olla luotettava, jotta hän pystyy antamaan tukea ja neuvoja ihastumisen suhteen. Hänen täytyy myös antaa ihastukselle hyväksyntä, jotta ihastus voisi jatkua. Tässä vaiheessa voidaan haaveilla jo seurustelustakin, ajatuksesta, että joku perheen ulkopuolinen voisi olla joskus läheisin ihminen. (Korteniemi-Poikela ym. 2010: 62-64.)

Seuraava, eli viides porraskuljetus on nimeltään "Tykkään sinusta". Tällä portaalla noin 10-15-vuotias nuori uskalttaa jo varmasti ottaa kontaktia ihastuksen kohteeseen ja kertoa omista tunteistaan. Keinoja on monia; vanhempi sukupolvi saattoi lähettää ihastukselleen viestejä lapuilla tai lähettää kaverin kertomaan mielitietyille tunteistaan. Nykyään saman asian saattavat ajaa sosiaalisen median eri sovellutukset, esimerkiksi pikaviestintäohjelma Messenger tai Facebookin yksityisviestit. Tunnetasolla asiat ovat melko pitkälti samalla pohjalla, kuin aiemminkin. Pientä kihelmöintiä vatsanpohjassa ja tunne siitä, että ihastuksen kohde tietää tai tulee tietämään tunteista, on pysynyt samana. Tällä portaalla nuoren on myös ensimmäisen kerran mahdollista loukata itsensä ja saattaa itsensä haavoittuvaiseksi toisten eteen. Nuori tarvitsee tukea ja ohjeistusta siihen, että maailma ei lopukaan siihen, jos ihastuksen kohde ei ole vastannut tunteisiin toivotulla tavalla. Se auttaa nuorta

käsittelemään surun tunteita ja pääsemään yli ihastuksesta kohti uusia ihastuksen kohteita. (Korteniemi-Poikela ym. 2010: 79-88.)

Kuudennella portaalla, "Käsi kädessä", keskimäärin 12-16-vuotias nuori pääsee vihdoin kosketukseen vastakkaisen sukupuolen kanssa. Saatuaan käden toisen käteen, nuori saa jännityksen tunteen lisäksi myös ylpeyden tunteen siitä, että hän on ollut osana sitä toimintaa, mikä on johtanut käsistä pitämiseen. Läheisen ihmisen kosketus on uusi asia ja siihen on totuttauduttava hiljalleen. Arkuus ja hiljaa olo ovat normaaleja olotiloja, kun nuoren energia suuntautuu kokonaan kädestä pitämiseen. Tällöin on hyvä asettautua paikkaan, jossa puhuminen on muutenkin turhaa, kuten elokuvat tai disko. Yhdessäolon opettelu on tärkeä osa tätä porrasta. Nuori on toista lähellä, mutta ei vielä intiimisti. Tärkeäksi osaksi nousee sanaton, kehollinen viestintä ja niiden tulkinta. Seurustelun ja yhdessäolon mukana tulevat myös erot ja pettymykset. Ensimmäisen pidemmän seurustelun päättyminen voi olla nuorelle rankka paikka ja pettymys voi tuntua maailman suurimmalta asialta. Irrallisuuden ja mihinkään kuulumattomuuden tunteet ovat normaaleja, vaikka nuori olisikin hyvän verkoston ympäröimä. Ympäristön on annettava tukea ja muistutettava nuorelle, keitä hänen lähipiiriinsä kuuluu. (Korteniemi-Poikela ym. 2010: 94-103).

Seuraavan portaan nimi on "Suudellen". Tällä portaalla seksuaalisuus alkaa olla jo suhteellisen suuressa osassa 14-18-vuotiaan elämää. Nuori kokee muiden tunteiden lisäksi seksuaalista kiihottumista ja eroottisia tunteita. Kädellä koskettamisesta siirtyminen kontaktiin huulilla on nuorelle suuri askel seksuaalisessa kehittämisessä. Fyysisen mielihyvän kokeminen liitettynä suuriin rakkauden tunteisiin on jälleen uusi asia, jonka opettelussa menee oma aikansa. Jokainen nuori kehittyy portailla omaan tahtiin, ja kumppanin pitää muistaa kunnioittaa toista, jos toinen ei ole valmis siirtymään seuraavalle portaalle, vaikka itse kokisikin olevansa tähän jo valmis. (Korteniemi-Poikela ym. 2010: 107-117).

Toiseksi viimeisen portaan nimi on "Mikä tuntuu hyvältä?". Tällä portaalla itsemääräämisoikeuden ja omien rajojen tunteminen on erityisen tärkeää. Toisen kehon lähellä oleminen ja toisen päästäminen lähelle omaa itseään, koskettelemaan ja suutelemaan, on uusi ja jännittävä asia. Portaalle eteneminen edellyttää että kumppanien välillä on täydellinen luottamus ja usko toiseen. Toisen painostaminen seksiin hyväilyvaiheessa tuntuu epäoikeudenmukaiselta ja luottamus toiseen järkkyy. Kehon itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen on kaikki kaikessa. Kukin päättää itse mihin antaa toisen koskea ja toisen on osattava kunnioittaa niitä päätöksiä mitä toinen tekee. Tämän portaan nuori on iältään yleensä 15-20-vuotias. (Korteniemi-Poikela ym. 2010: 122-134).

Viimeinen porras, "Rakastella" käsittelee hyväilyistä siirtymisen seksuaalisuuden kypsimpään vaiheeseen, yhdyntään. Parhaimmassa tapauksessa ennen tälle portaalle siirtymistä

keskimäärin 16-25-vuotias nuori on jo turvallisesti käynyt kaikki edelliset portaavat läpi. Tämä antaa perustan hyvän minäkuvan luomiselle. Lisäksi toivottavaa olisi, että ehkäisyasiat ja seksin riskit, kuten sukupuolitaudit olisivat hyvin tiedossa ennen siirtymistä seksiin. Tässä vaiheessa aikuiseksi kasvaminen on jo henkisesti niin pitkällä, että nuori pystyy pohtimaan myös vanhemmuuden vastuita ja seksin seurauksia kypsästi. Kun nuori on viimein valmis rakastelemaan ja jakamaan itsensä täysin toisen ihmisen kanssa, on hän sinut itsensä kanssa ja tiedostaa omat rajansa ja osaa määrätä kehostaan itse. (Korteniemi-Poikela ym. 2010: 135-139).

On huomionarvoista, että erityisesti viimeinen porras näyttäytyy heteronormatiivisena askeleena. Kahden naisen välisen suhteen täyttymys ei ole perinteinen yhdyntä, vaan jotain muuta. Nuorten kanssa seksuaalisuudesta puhuttaessa ja portaita käsiteltäessä tähän seikkaan on syytä kiinnittää huomiota. Toimintaamme osallistuvat nuoret ovat näiden portaiden perusteella jossain viidennen, ”Tykkään sinusta” ja yhdeksännen, ”Rakastella”-portaan välimaastossa. Olemme koettaneet suunnitella toiminnan niin, että kaikki nuoret hyötyisivät harjoituksista omista lähtökohdistaan riippumatta.

5.2 Seksuaaliset vuorovaikutuskyvyt

Seksuaalisella vuorovaikutuskyvyllä tarkoitetaan kykyä sosiaalisuuteen ja avoimuuteen, hyvää suorituskkyä ja herkkyyttä sekä taitoa käyttää sellaisia psyykkisiä käyttäytymismalleja, jotka auttavat ihmisiä seksuaaliseen kohtaamiseen molempia osapuolia tyydyttävällä tavalla. Näitä kykyjä ovat mm. tilanteen ennakkosuunnittelu, oikea-aikainen ja selkeä keskustelu ehkäisystä, varma käyttäytyminen ja tieto omista rajoista, kyky omien halujen ja toiveiden ilmaisemiseen, empatia kumppania kohtaan ja herkkyyys kumppanin ja tilanteen edellyttämille tarpeille. (Papp, Kontula & Kosonen 2000: 13.)

Seksuaalinen käyttäytyminen perustuu kahden ihmisen väliseen sosiaaliseen vuorovaikutukseen, jossa molemmat osapuolet muokkaavat omaa käyttäytymistään toistensa odotusta vastaavaksi saadakseen aikaan seksuaalisen kohtaamisen. Nuoret ovat osa monia verkostoja ja ryhmiä, jotka tarjoavat heille erilaisia normatiivisia, tulkinnallisia ja toiminnallisia sääntöjä seksuaalisuuden toteuttamiselle. Seksuaalisesta vuorovaikutuksesta saatu palaute johtaa yleensä oppimiseen, jonka seurauksena myös vuorovaikutussuhteet paranevat. Mikäli oppimista ei tapahdu, saattaa käyttäytyminen jatkua samanlaisena eri tilanteissa ja eri kumppaneiden kanssa. Tällöin käyttäytyminen voi helposti poiketa kumppanin toiveista. (Papp ym. 2000: 13-14.)

Perinteisissä terveyskäyttäytymismalleissa on ajateltu, että yksilön suojautuminen riskeiltä on suoraan yhteydessä kognitiivisiin tekijöihin, kuten reagoitokykyyn, itseluottamukseen,

riskikäsitteeseen ja suojautumistoimista koituihin oletettuihin haittoihin ja hyötyihin. Nuorten kohdalla tässä on kuitenkin havaittu selviä ristiriitoja, sillä esimerkiksi noin joka toiselta riskit tiedostavalta ja tietävältä nuorelta ehkäisy on jäänyt tositilanteessa toteutumatta. Tätä on selitetty vuorovaikutuskykyyn liittyvillä asioilla, kuten puutteellisella kyvyllä selkeään itseilmaisuun ja vaikeudella päästä kumppanin kanssa samaan tunnelmaan. Näin ollen riskeiltä suojautuakseen nuoren tulee olla tietoinen riskeistä ja motivoitunut niiden minimoimiseen, mutta myös vuorovaikutustaitoinen ja motivoitunut käyttämään näitä taitojaan. (Papp ym. 2000: 12, 16.)

5.3 Seksuaalikasvatus Suomessa

Seksuaalikasvatuksella tarkoitetaan nuorten seksuaalikasvastusta, jonka tavoitteena on lisätä tyttöjen ja poikien ymmärrystä ihmisestä sukupuolisena ja seksuaalisena olentona, laajentaa yksilöllistä harkinta- ja toimintakykyä sekä tukea nuoren oman kokonaispersoonallisuuden rakentumista. Yhteisötasolla tavoitteena on sukupuolten ja yksilöiden välisen tasa-arvon ja seksuaalisen hyvinvoinnin edistäminen. (Suomela 2009: 374.) Kontula ja Meriläinen määrittelevät seksuaalikasvatuksen Gillian L. S. Hiltonin (2001) mukaan ”elämänpitaiseksi prosessiksi, jonka aikana hankitaan tietoja, taitoja ja arvoja seksuaalisista suhteista, identiteetistä ja intimitetistä” (Kontula & Meriläinen 2007: 9). Suomessa käytettiin seksuaalikasvatuksesta 1980-luvulla pääsääntöisesti käsitettä ihmissuhde- ja sukupuolikasvatus. 1990-luvun lopulla seksuaalikasvatus vakiintui kielenkäyttöön ja siihen katsottiin kuuluvan myös ihmissuhdeasiat ja seurustelu. (Kontula ym. 2007: 9-10.)

Seksuaaliopetus Suomen kouluissa on vielä hyvin nuorta. 1960-luvulle asti sukupuoliasioista puhuttiin lähinnä vain varoitellen ja pelotellen ja vasta 1960-luvun aikana julkisissa seksuaalikeskusteluissa siteeratut papit korvautuivat lääkäreillä. Seksuaalikasvatus kouluissa yleistyi vasta 1970-luvulla, kun perhesuunnittelupalvelut saatiin kansanterveyslain mukaisesti terveyskeskuksiin. (Kontula 2006b: 28, 31.) Suomessa seksuaaliopetusta kehitettiin 1980-luvun lopulla ja 1990-luvun alussa, mikä johti nuorten tietojen paranemiseen. 1990-luvun aikana seksuaaliopetus sisällytettiin eri oppiaineisiin, jolloin sen määrä ja laatu vaihteli eri aineiden opettajien mielenkiinnon ja motivaation mukaisesti. Koulukohtaiset erot korostuivat vuoden 1994 jälkeen, jolloin kunnat ja koulut saivat itsenäisesti suunnitella koulujensa opetussuunnitelmat. Opettajien arvioiden perusteella seksuaaliopetus supistui tällöin joka toisessa koulussa, sillä samaa aikaan vähennettiin liikunnan ja terveystieteiden sekä kotitalouden ja perhekasvatuksen tuntimääriä, joihin seksuaalikasvatus oli perinteisesti sisällytetty. Tällöin seksuaaliopetuksesta vastuussa olevaa oppiainetta tai opettajaa ei enää yksilöity. 2000-luvun vaihteessa monet koulut tehostivat yleisesti terveystietopetustaan, mikä vaikutti myönteisesti koululaisten seksuaalitietoihin. Terveystieto palasi omana oppiaineenaan peruskoulujen opetussuunnitelmiin 2000-luvulla, mikä on osaltaan parantanut

merkittävästi koulujen merkitystä ja resursseja seksuaalikasvatuksessa. Myös muutokset kouluterveydenhuollon palveluissa ovat voineet näkyä tuntuvasti koululaisten seksuaaliterveysasioissa. (Kontula ym. 2007: 12-13, 19-20.) Kontula ym. ovat suositelleet, että nuorille taattaisiin kaikki perusasia seksuaaliasioista seitsemännen luokan loppuun mennessä. 8. ja 9. luokalla näitä tietoja syvennettäisiin ja laajennettaisiin koskemaan muun muassa nuorten oikeuksia, vastuuta ja vuorovaikutustaitoja. (Kontula ym. 2001: 99.)

Kuten monissa muissakin maissa, myös Suomessa vastuun seksuaalikasvatuksesta on koettu kuuluvan ensisijaisesti vanhemmille. Vanhemmat ovat taas kokeneet avoimen keskustelun seksuaalisuudesta lastensa kanssa vaikeina ja helpoimpana on pidetty keskustelua lisääntymiseen liittyvistä biologisista asioista. (Kontula ym. 2007: 20.)

Seksuaalikasvatus- ja -valistusmateriaalit pitävät yllä sekä muokkaavat nuoren omaa ymmärrystä ja käsitystä seksuaalisuudesta. Ne käsitykset, mitä nuoret seksuaalikasvatuksen kautta saavat, saattavat määrittää seksuaalisuutta myös aikuisena ja aikuisiän parisuhteissa. Tämän takia kasvatuksessa käytettävät käsitteet ovat tärkeitä. Perinteisesti seksuaalisuus näyttäytyy seksuaalivalistuksessa heteroseksuaalisuutena, yhdyntänä ja riskeinä ja ongelmina. Esimerkiksi sana esileikki viittaa usein yhdyntäkeskeiseen ajatteluun: se on jotain, minkä tavoitteena ja päämääränä on yhdyntä. Seksuaalikasvatuksessa pitäisi kuitenkin huomioida enemmän muita, jokaiselle ikäluokalle sopivia erilaisia tapoja saavuttaa seksuaalista mielihyvää kanssaihmisistä loukkaamatta tai satuttamatta. (Ilmonen & Nissinen 2006: 25.)

5.4 Seksuaalioikeudet ja nuoren seksuaalisuuden tukeminen

Cacciatore on listannut Kansavälisen perhesuunnittelujärjestön (IPFF) lasten ja nuorten seksuaaliset oikeudet seuraavasti:

- saada iänmukaista tietoa ja kysymyksiinsä oikeita vastauksia
- tulla suojatuksi seksuaaliselta hyväksikäytöltä ja loukkauksilta
- saada yksityisyyttä ja omaa rauhaa leikkiä iänmukaisia leikkejä ja tutkia omaa kehoa
- saada lämpimiä, turvallisia ja pysyviä ihmissuhteita
- olla omanlainen, yksilöllinen, erilainen kuin kukaan muu tai vanhempien unelmat
- saada arvostusta omalle sukupuolelleen
- saada arvostusta omalle vapaasti ilmaistulle seksuaalisen identiteetin etsinnälle
- elää lapsiystävällisessä ympäristössä
- saada viettää aikaa ikätovereiden kanssa, jotta voi leikkiä, tutkia, oppia, kokea erilaisuutta ja samanlaisuutta ja oppia sosiaalisia taitoja
- saada seksuaaliterveyspalveluja ikään ja yksilölliseen tarpeeseen sopien
- turvalliseen, riittävään huoltoon, hoivaan ja vanhemmuuteen.

(Cacciatore 2006: 215.)

Maailman terveysjärjestön (WHO) vuonna 2002 julkaisemat suuntaa antavat seksuaalioikeudet eivät rajaudu ainoastaan nuoriin, vaan koko väestöön:

- oikeus parhaaseen saavutettavissa olevaan seksuaaliseen terveyteen, mukaan lukien mahdollisuus käyttää seksuaalisuuteen ja lisääntymiseen liittyviä terveyspalveluja
- oikeus etsiä, ottaa vastaan ja levittää tietoa seksuaalisuudesta
- oikeus saada seksuaalineuvontaa
- oikeus ruumiilliseen koskemattomuuteen
- oikeus partnerin valintaan
- oikeus saada päättää omasta seksuaalisesta aktiivisuudestaan
- oikeus molemminpuoliseen vapaaehtoisuuteen perustuviin seksuaalisiin suhteisiin
- oikeus päättää omasta avioitumisestaan
- oikeus päättää siitä, hankkiiko lapsia vai ei, ja milloin niitä hankkii
- oikeus tavoitella tyydyttävää, turvallista ja mielihyvää tuottavaa seksielämää

(Kontula & Meriläinen 2007: 12.)

Jotta nuoret voisivat puolustaa omia oikeuksiaan, tulee heille ne kertoa ja niissä myös tukea. Erityisen tärkeää on kertoa, että nuorella on milloin tahansa oikeus kieltäytyä kaikesta seksuaalisuuteen liittyvästä. Nuorelle on annettava aikaa kypsyä omaan tahtiinsa, hankkia tietoa, tutustua omaan kehoonsa ja sen tarjoamiin mahdollisuuksiin, jotta hän voisi saavuttaa ehjän ja tasapainoisen minäkuvan. Oikea tieto ei yllytä nuorta, vaan suojaa häntä. Koska jokainen nuori kypsyä omaan tahtiinsa, on riittävää tietoa annettava ajoissa ja tarpeeksi usein. (Cacciatore 2006: 224, Kontula ym. 2001: 101.) Pelottelu ei ole aina kovinkaan toimiva keino nuorille puhuttaessa, vaan sen sijaan tulisi kertoa mitä voi, kannattaa ja saa tietyissä tilanteissa tehdä. Nuorta täytyy opettaa mediakriittisyyteen ja painottaa sitä, ettei kaikki mediassa näkyvä päde todellisuudessa. Kun nuorta arvostetaan sellaisena kuin hän on puutteineen ja heikkouksineen, kasvaa hänestä itseensä uskova potentiaalinen kumppani. Näin hänen ei tarvitse pakonomaisesti testata omaa viehätysvoimaansa käytännössä ja vahingollista seksuaalikäyttäytymistä saadaan ehkäistyä. (Cacciatore 2006: 224.)

5.5 Seksuaalisuus mediassa

Ihmiset muodostavat käsityksiään seksuaalisuudesta julkisen keskustelun perusteella. Median tuodessa näkyville samanaikaisesti sekä seksuaaliseen käyttäytymiseen kuuluvat riskit, kuten seksuaalirikokset, ja toisaalta ihanneodotukset sekä omasta ulkonäöstä, että ihannekumppanista sekä ideaalista seksielämästä, ihmiset ja erityisesti nuoret ovat kovassa ristipaineessa omaa seksuaalisuutta hahmottaessaan. (Kontula 2006b: 37.) Mikäli nuoren käsitys seksuaalisuudesta perustuu ainoastaan tai pääasiallisesti median antamiin mielikuviin,

voi hän tuntea vahvoja riittämättömyyden- ja alemmuudentunteita, jotka saattavat johtaa huonoon itsetuntoon (Väestöliiton Internet-sivut).

Vaikka pornolla on Yhdysvalloissa esitetty olevan terapeuttisia vaikutuksia ja sen on kerrottu edistävän parisuhteessa avoimuutta seksuaaliasioita käsiteltäessä, voi siinä esiintyvän fantasiamaailman kautta myös helposti painostaa ja syyllistää kumppania. Huolimatta siitä, että toiset pitävät pornoa kiihottavan, toisille se on hyvinkin kielteinen ja vastenmielinen asia. Nuoret tyydyttävät pornografian avulla seksuaalisen tiedon janoaan niin kauan kuin valistajat eivät ole itse valmiita tarjoamaan nuorille sitä tietoa seksuaalisuudesta, mitä he eniten kaipaavat. Pornon erityisenä intressinä ovatkin juuri nuoret, jotka ovat kiinnostuneita tutustumaan toisen sukupuolen alastomaan kehoon ja näkemään käytännössä erilaisia rakastelutekniikoita ja -asentoja. (Kontula 2006a: 400.)

Internetissä nuoret voivat helposti saada anonyymisti seksuaalisia kokemuksia ja tyydytystä ilma jälkiseuraamuksia ja velvollisuuksia. Tällaisesta seksistä on riskinä tulla ainoa seksuaalinen kanssamuoto ujoille ja sosiaalisesti sulkeutuneille, sillä vastaavaan vuorovaikutukseen pääseminen oikean ihmisen kanssa voi tuntua liian suurelta ja liikaa riskejä sisältävältä. (Kontula 2006a: 400.)

6 TURVATAIDOT

Turvataidoilla tarkoitetaan yleisesti taitoa pitää huolta itsestä ja omasta turvallisuudesta ja taitoa toimia itseä suojelevalla tavalla houkuttelun ja erilaisissa kaltoin kohtelun tilanteissa (Valkama & Lajunen 2010.) Se on lasten ja nuorten omien voimavarojen ja selviytymiskeinojen laaja-alaista vahvistamista.

Turvataitokasvatuksen tavoitteena on:

- vahvistaa lasten / nuorten itsearvostusta ja itseluottamusta
- edistää lasten / nuorten tunne- ja vuorovaikutustaitoja ja hyviä kaverisuhteita
- parantaa lasten / nuorten valmiuksia suojella itseään turvallisuutta uhkaavissa kiusaamisen, väkivallan, alistamisen ja ahdistelun tilanteissa
- ohjata lapsia / nuoria kertomaan huolistaan luotettavalle aikuiselle.

ja erityisesti nuorille tarkoitetussa turvataitokasvatuksessa myös turvallisen perustan rakentaminen eheään aikuisuuteen. (Lajunen, Andell, Jalava, Kempainen, Pakkanen & Ylenius-Lehtonen 2005: 14, Valkama ym. 2010.)

Lajunen ym. ovat tehneet kattavan turvataitokasvatuksen oppimateriaalin lasten kanssa työskenteleville. Materiaali koostuu monista harjoituksista, jotka on jaettu aihealueen

mukaan esimerkiksi kiusaamiseen, ystävyyteen ja kosketukseen. Jokaista teemaa voidaan käsitellä yhdellä oppitunnilla ja tuntisuunnitelmien rakenne on aina samanlainen. Materiaali on laadittu erityisesti 5-11-vuotiaiden lasten ja lapsiryhmien tarpeisiin, mutta siinä on paljon käyttökelpoista ja helposti sovellettavaa materiaalia myös nuorten kanssa käytettäväksi. (Lajunen ym. 2005: 39.)

Turvataitokasvatusta voidaan käyttää ennaltaehkäisevästi osana koulujen opetussuunnitelmaa, nuorten vapaa-ajan toiminnoissa ja yhteistyössä vanhempien kanssa ja osana tukea ja hoitoa silloin kun nuoren rajoja on mahdollisesti rikottu (Valkama ym. 2010). Turvataitokasvatuksen keskiössä on toiminnallisuus. Lapsille ja nuorille ei pelkästään anneta toimintaohjeita, vaan niitä käydään yhdessä läpi. Koska kaikkia riskitilanteita on mahdoton tietää ja niihin nuorta ohjeistaa, olennaista turvataitojen opetuksessa onkin vahvistaa lapsessa tai nuoressa häntä suojaavia kykyjä ja taitoja. Näitä ovat esimerkiksi hyvä itseluottamus, usko omaan selviytymiskykyyn, kokemukset hankalista tilanteista selviämisestä ja kyky soveltaa niitä myöhemmin, itsenäisyys, oivaltavuus ja ongelmanratkaisukyky, myönteinen sosiaalisuus sekä luottamus toisiin siten, että voi pyytää ja vastaanottaa apua. (Lajunen ym. 2005: 29.)

7 RYHMÄ JA SEN OHJAUS

Ryhmä on joukko ihmisiä, joilla on mahdollisuus keskinäiseen vuorovaikutukseen ja käsitys siitä, ketkä ryhmään kuuluvat. Ryhmän jäsenet merkitsevät toisilleen jotain. (Kopakkala 2005: 36-37, Pennington 2005: 8.) Ryhmän yleisinä tunnusmerkkeinä voidaan pitää tiettyä kokoa, tarkoitusta, sääntöjä, vuorovaikutusta, työnjakoa, rooleja sekä johtajuutta (Niemistö 2002: 16).

Ryhmällä on aina perustehtävä, jota varten ryhmä on perustettu (Kopakkala 2005: 18).

Ryhmä rakentuu aina jonkin tavoitteen tai tehtävän ympärille. Ryhmän perustehtävä luo tarkoituksen ja syyn ryhmän toiminnalle. (Sova 1998: 243.) Perustehtävän lisäksi ryhmässä on oheistehtävä, joka syntyy ihmisten tarpeesta elää henkilökohtaista elämäänsä, olla tunnustetusti päteviä ryhmänsä jäseniä ja muuttua ihmisinä käymällä vuorovaikutusprosesseja läpi muiden kanssa. Parhaassa tapauksessa nämä molemmat tehtävät ovat sopusoinnussa keskenään. (Kopakkala 2005: 18.) Mikäli ryhmällä ei ole tietoa perustavoitteesta, voi se heikentää jäsenten motivoituneisuutta ryhmän toimintaan. Vaikka tieto olisikin, on ohjaajan huolehdittava siitä, että ryhmä myös toimii perustavoitteensa mukaisesti. (Niemistö 2002: 37-38.)

Ryhmässä voidaan oppia ihmissuhteita suhteessa muihin ryhmän jäseniin. Ryhmän kautta voi oppia tuntemaan omaa toimintaa ja edistää sisäistämisen ja oivaltamisen kautta omaa hyvinvointia ja valinnan mahdollisuuksia niin, että toisiin ihmisiin on mahdollista liittyä. Ryhmissä ihmiset toimivat niillä malleilla, jotka ovat havainneet itselleen turvallisiksi. Ryhmän jäsenet tulevat ryhmään tuoden mukanaan kaiken itsestään; historiansa ja nykyhetkensä, itselleen tutut ja myös unohdetut asiat. Ryhmässä jaetaankin yhtä monta tapaa, tottumusta ja arvostusta kuin ryhmässä on jäseniä. (Hannula 1998: 95-96.)

Ryhmä tarjoaa nuorelle mahdollisuuden korjata itsetuntoaan ja löytää uusia tapoja selviytyä erilaisista tilanteista. Jotta mahdollisimman moni nuori saisi ryhmässä onnistumisen kokemuksia, on nuorten kanssa hyvä käyttää monia eri työmenetelmiä, kuten kuvataiteita, musiikkia ja liikuntaa (Savolainen 2007: 163.) Toinen nuori voi sisäistää asiat helpommin kuvallisesti, kun taas jollekin toiselle draamatoiminta voi olla helpompi tapa käsittää ja käsitellä asioita. Maaret Parviaisen kokemuksen mukaan lähes kaikki lapset ja nuoret nauttivat ja hyötyvät luovista ilmaisumenetelmistä ryhmissä (Parviainen 2007: 206).

Halusimme kokeilla toiminnallisen ryhmän ohjaamista juuri nuorille ja erityisesti seksuaaliteemalla, sillä koimme teeman olevan niin tärkeä, ettei yhdelläkään nuorella olisi varaa jättää seksuaalikasvatuksen asioita sisäistämättä vain sen takia, että perinteinen oppimistyyli ei hänelle sovi.

7.1 Ryhmän rakenteet

Jotta ryhmä voisi toimia ja olla olemassa, tarvitaan sille ulkoiset rakenteet. Näitä ovat fyysinen ympäristö, aika, kokoontumistiheys, ryhmän koko ja jäsenten ryhmään liittymisen tapa. Koska ryhmä kokoontuu aina fyysisessä tilassa, on tilan vastattava ryhmän tarpeita. Fyysisesti suljettu tila on usein tavoitteellisissa ryhmissä tärkeä ja se ehkäisee ulkopuolisia häiriötekijöitä ryhmän aikana. Ryhmän tarkoitus määrittää kokoontumisen ihannekeston ja kokoontumistiheyden. Riittävä kesto ja kokoontumistiheys tuovat ryhmästä esiin ryhmädynaamisia voimia, joita perustehtävä voi hyödyntää. Toisaalta muutaman päivän tai viikonlopun kestävä ryhmä voi palvella tarkoitustaan erityisesti tehtäväkeskeisissä ryhmissä, kuten koulutuksissa. Ryhmät voidaan jaotella pienryhmiin ja suurryhmiin. Pienryhmissä osallistujia on n. 5-12 ja suurryhmissä yli 20. Keskipikoinen ryhmä on osallistujamäärältään näiden välissä. Ryhmäkoon pudotessa neljään tai kolmeen ryhmä lakkaa toimimasta ryhmänä. Ryhmän ihannekoko riippuu ryhmän perustehtävästä ja molemmissa on hyvät ja huonot puolensa. Pienryhmän etuja ovat se, että se on ryhmänä aktiivinen, jäsenten osallistuminen on tasaista ja se antaa kehitysmahdollisuuden itsenäisyyteen. Haittana taas voidaan pitää sitä, että jokaisen ryhmäläisen vapaata osallistumista uhkaa ryhmäpaine, joka saattaa saada yksilön mukauttamaan oman mielipiteensä ryhmän normin mukaiseksi. Ryhmä voi olla suljettu

tai avoin. Täysin suljettu ryhmä ei ota uusia jäseniä enää kerran aloitettuaan ja avoin ryhmä voi joko toimia täysin avoimesti osallistujamäärästä riippumasta, tai säilyttää ennaltamäärätyn ryhmäkokonsa ottamalla uusia jäseniä poislähtevien tilalle. (Niemistö 2002: 51-60.)

Jokaisella ryhmän jäsenellä on ryhmässään jokin tietty rooli. Rooli esimerkiksi työryhmässä saattaa olla hyvinkin erilainen, kuin vaikka kotona. Roolit mahdollistavat tiettyjä asioita ryhmässä. Kun tietyt roolit ovat vakiintuneet, esimerkiksi työnjako helpottuu huomattavasti. Lisäksi roolit auttavat pitämään ryhmän järjestyksessä, kun esimerkiksi johtajaroolin ottaneet auttavat ryhmän organisoinnissa. Roolit antavat myös ryhmien jäsenille oman identiteetin. (Pennington 2005: 74-75.)

Roolit voivat aiheuttaa myös roolistressiä. Roolistressillä tarkoitetaan esimerkiksi sitä, että yksilön rooli ryhmässä on paljolti erilainen kun yksilön oma persoona. Roolilta voidaan odottaa myös eri asioita, kuin miten tietty ryhmän jäsen sitä suorittaa. Ylipäätään ryhmän erimielisyydet liittyen rooliin ja sen suorittamiseen saattavat aiheuttaa roolistressiä. (Pennington 2005: 75.)

Koska ryhmämme oli hyvin lyhytaikainen, ainoastaan viikonlopun pituinen, pidimme sen suljettuna. Suljetun ryhmän puolesta puhui myös teemamme arkuus. Olemme pyrkineet minimoimaan ryhmäpaineen merkityksen arvioidessamme opinnäytteemme onnistumista ja tavoitteiden toteutumista. Tämän vuoksi haastattelimme jokaisen ryhmäläisen kaksi viikkoa toiminnan jälkeen henkilökohtaisesti. Näin pystyimme vertaamaan haastattelutuloksia ryhmässä annettuun palautteeseen.

7.2 Ohjaajan haasteet

Ryhmänohjaaja, kuten ryhmäläisetkin, tuovat ryhmään aina mukanaan oman persoonansa, nykyisyytensä ja menneisyytensä. Ero ohjaajan ja ryhmäläisten välillä on kuitenkin siinä, että ohjaajan persoonallisuus ja taidot toimivat mallina muille ryhmän jäsenille. Ohjaajan täytyy olla tietoinen omista tunteistaan, ennakkoluuloistaan ja asenteistaan, jotta hän voisi ohjata ryhmää vastuullisesti ja kohdella kaikkia osallistujia empaattisesti ja tasa-arvoisesti. Ohjaajan täytyy myös luottaa ryhmään, eikä pitää itseään ryhmän keskipisteenä. Ohjaajuutta voi toki opiskella ja koulutuksesta voi saada hyviä apuvälineitä ryhmään, mutta hyväksi ohjaajaksi voi kehittyä vain erilaisia ryhmiä ohjaamalla. Jokainen ryhmä on ainutlaatuinen ja kasvattaa omalla tavallaan ryhmänohjaajaa, eikä näitä ohjaamisesta saatuja kokemuksia ja taitoja voi saada muuta kautta. Ryhmänohjaajan tärkeimpiä tehtäviä ovat muun muassa ajan antaminen tavoitteille ja tutustumiseen, luottamuksen ja turvallisuudentunteen herättäminen, tunteiden

havainnoiminen ja hyväksyminen, ryhmäharjoitusten suunnitteleminen ja ohjaaminen, epävarmuuden sietäminen ja niiden tarpeiden ja tunteiden säilyttäminen ja vastaanottaminen, joita ryhmä ei itse tunnista. Tärkeää on antaa myös tilaa ryhmän sisäiselle prosessille sekä kaikkien ryhmäläisten omille ajatuksille ja tunteille. (Kaukkila & Lehtonen 2008: 58-63.)

Nuorten ryhmässä aikuisella on tärkeä rooli, sillä se tuo nuoren lähettyville aikuisen, joka kuulee ja kuuntelee häntä, näkee hänet ja on tarvittaessa myös nuoren peilinä. Ohjaajan vastuulla on edesauttaa ryhmän toimimista voimaannuttavana, nuoren omia voimavaroja vahvistavana prosessina. Nuoren täytyy pystyä ryhmässä tuomaan esille kipujaan, unelmiaan, toiveitaan ja tunteitaan turvallisesti turvallisessa ilmapiirissä, aikuisen läsnä ollessa. Nuorilla on vielä lyhyt elämänhistoria ja heidän kanssaan työskennellessä onkin usein tärkeää pysyä nykyhetkessä. Kun aikuisten kanssa toimiessa voidaan pohtia asioita vuosienkin takaa, nuorten kanssa keskitytään nykyhetkeen ja tulevaisuuteen. Toiminnallisissa ryhmissä nuorten kanssa ei voida käyttää samalla tavalla hyväksi leikkejä, satuja ja tarinoita, kuin lasten kanssa, sillä nuoret kokevat leikit helposti aliarvioiviksi ja lapsellisiksi. Nuorille tärkeää on tuntea itsensä kuulluksi, kunnioitetuksi ja arvostetuksi. Hienovaraisuuden merkitystä nuorten kanssa ei voitane tarpeeksi korostaa. Koska nuoren identiteetti ja itsetietoisuus on vasta muodostumassa, turvallisuuden luominen ryhmässä on erityisen tärkeää. (Savolainen 2007: 163-165.)

Ryhmää kootessa ei koskaan voi tietää, millainen siitä tulee ja kuinka ryhmäprosessi etenee. Nuorten ryhmää perustettaessa on mietittävä tarkkaan, ovatko ryhmät tyttö-, poika-, vai sekaryhmiä. Nuoret voivat olla keskenään hyvinkin erilaisissa kehitysvaiheissa ja erityisesti poikien ja tyttöjen keskinäiset erot voivat olla suuria. Usein tarkoituksenmukaisempaa saattaa olla pitää tyttöryhmät ja poikaryhmät erillään, kun taas toisinaan, erityisesti lyhyissä toiminnallisissa ryhmissä, sekaryhmä voi olla perusteltu. (Savolainen 2007: 165; Parviainen 2007: 197.)

Ennen toimintaa kävimme omat heikkouksemme ja vahvuuksemme ohjaajina läpi, jotta osasimme lähteä luomaan nuorille turvallista ryhmää. Emme asettaneet minkäänlaisia rajoituksia sille, koostuisiko ryhmä ainoastaan tytöistä tai pojista vai voisiko se olla sekaryhmä. Koimme, että molemmissa kokoonpanoissa olisi omat haasteensa. Toisaalta se, että me ohjaajina edustimme molempia sukupuolia, kannusti meitä jonkin verran sekaryhmän perustamiseen. Toiminnassamme vältimme tietoisesti leikki-sanaa, vaikka osaa harjoituksista olisi voinut leikiksi kutsua. Harjoitus oli sanana neutraalimpi eikä aiheuttanut nuorissa minkäänlaista vastustusta.

8 TOIMINNALLISET MENETELMÄT

Olemme opiskeluissamme suuntautuneet toiminnallisiin menetelmiin, joten ohjauksen tekeminen näitä menetelmiä käyttämällä oli luonnollinen jatkumo opinnoillemme. Käytimme ohjauksessamme lähinnä draamaa, mutta apuna myös kuvaa. Ensimmäisellä kerralla katsoimme myös elokuvan.

Yhdessä toimimalla voidaan opettaa paljon nimenomaan seksuaalisuuden myönteiseen toteuttamiseen tarvittavia taitoja. Vuorovaikutuksellisissa tilanteissa jokaisella on vastuu omista ajatuksistaan ja valinnoistaan ja harjoitukset opettavat myös sosiaalista kanssakäymistä ja ryhmätyötaitoja. (Bildjuschkin & Ruuhilahti 2008: 31.) Kokemuksellisessa oppimisessa olennaista on, että käsiteltävästä aiheesta on aikaisempaa kokemusta ja kosketuspintaa. Tärkeää on myös se, että näiden kokemusten kautta käsiteltyjä asioita myös pohditaan ja reflektoidaan käyttäen hyväksi käsiteltävästä asiasta jo olemassa olevaa teoriaa. Teorian peilaaminen omiin kokemuksiin auttaa nostamaan omakohtaiset kokemukset yleiselle tasolle. Kokemuksellisen oppimisen yhdeksi pääpiirteistä voidaan mieltää yhdessä oppiminen. Yhdessä asioiden oivaltaminen ja niistä keskusteleminen ryhmässä ovat merkittävässä roolissa. Tällöin korostuu ryhmä ja sen toimiminen yhdessä; jokaisella on tärkeä rooli oppimistavoitteen saavuttamisessa. (Lehtonen & Lintunen 1995: 110-113.)

Seksuaalikasvatuksessa toiminnalliset menetelmät voivat vaikuttaa hyvinkin suotuisasti myöhempiä kokemuksia ja valintoja ajatellen. Kun tieto jää kehoon muistijälkeenä, saattaa se sillä hetkellä, kun harkintaa tarvitaan, tehdä valinnasta helpompaa. (Bildjuschkin ym. 2008: 31.) Kaikilla ihmisillä ei ole kykyä ilmaista itseään verbaalisesti, vaan he saattavat saada viestinsä perille parhaiten toiminnallisin keinoin. Toiminnallinen vuorovaikutus ei toimi pelkästään asiakkaalta tai ryhmältä ohjaajaan päin, vaan myös ohjaaja pystyy omalla toiminnallaan viestimään asiakkailleen. Asioiden esiintuominen konkreettisesti tekemällä voi olla paljon hedelmällisempää, kuin pelkästään asioista puhuminen. Ennen kaikkea kyse on siitä, että luovalla toiminnalla tuotetaan elämyksiä, joiden kautta peilataan ja tuodaan esille ryhmässä käsiteltäviä asioita. (Ekström, Leppämäki & Vilén 2002: 218.)

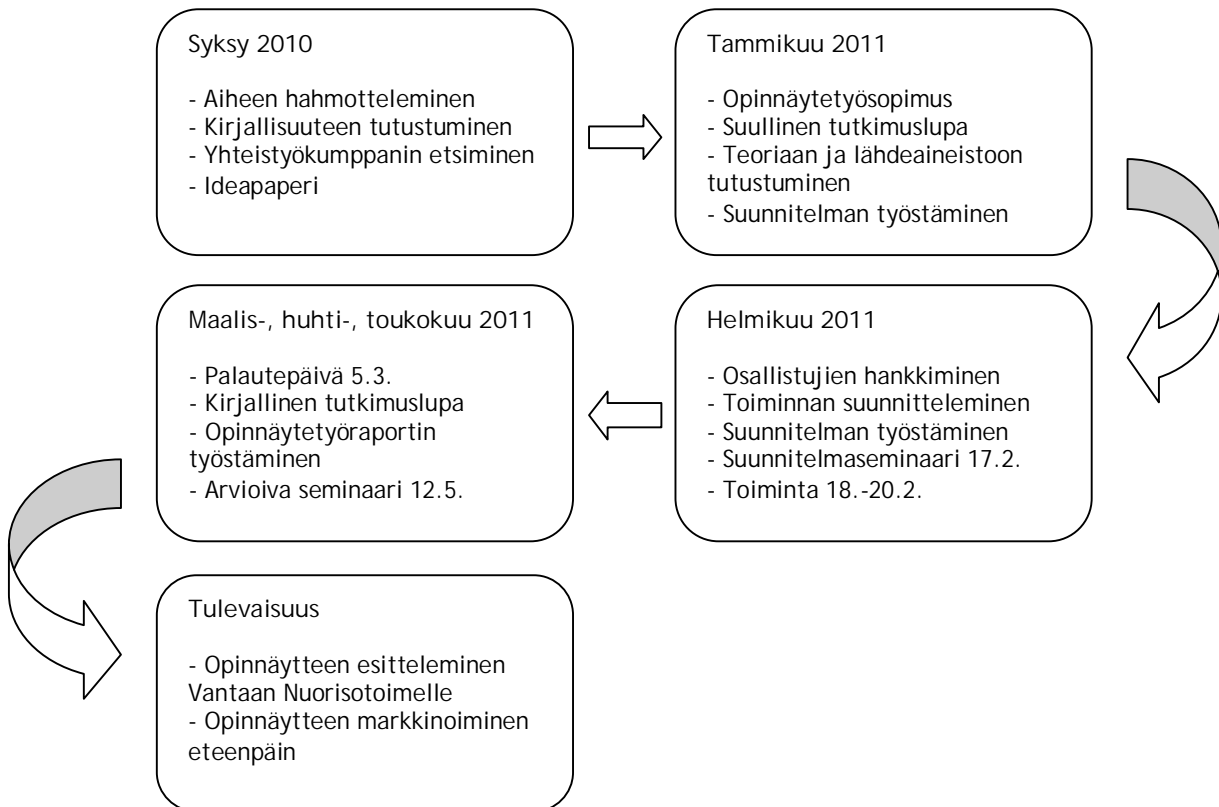
Pedagoginen, eli opetuksellinen draama on syntynyt 1910 - luvulla. Draaman ajateltiin kehittävän lasten puhekykyä sekä vahvistavan taitoa ilmaista omia tunteita. Pedagoginen draama ei liity mitenkään esimerkiksi koulunäytelmien tekoon, eikä sen tarkoitus ole arvostella kenenkään kykyä ilmaista valmiita tekstejä. Pedagogisen draaman tarkoituksena on saada aikaan tavoitteellisia oppimiskokemuksia käyttäen apuna ihmisten omia tunteita ja älykkyyttä. (Salmivaara 1994: 24.) Draaman tarkoituksena on saada yksilö oppimaan käsiteltäviä asioita eri roolien kautta. Esimerkkinä voidaan käyttää tilannetta, jossa kaksi draamaan osallistuvaa henkilöä ovat oppositiossa toisiaan kohtaan, eli edustavat päinvastaisia

näkökulmia oppimistilanteessa. Lähdetessä ratkomaan tätä tilannetta, opitaan asioita sekä henkisen kasvun myötä että sosiaalisen kanssakäynnin varmuuden kasvaessa. Draaman pohjimmainen tarkoitus on herättää tunteita ja draamakasvatuksen yhtenä kulmakivenä onkin tunteiden tunnistaminen ja niistä oppiminen. (Salmivaara 1994: 25.)

Elokuva tarjoaa katsojalleen elämyksen, johon yhdistyy monista muista taiteenaloista tuttuja asioita, muodostaen audiovisuaalisen kokonaisuuden. Elokuvan keinoin päästään monesti syvemmälle omiin tunteisiin nopeammin, kuin mitä muiden taiteiden keinoin olisi mahdollista. Omia tunteita, pelkoja ja traumoja voidaan päästä käsittelemään ja analysoimaan helposti. Suoraa analyysia elokuvasta on hankalaa tehdä. Kun omia tunteita peilataan siihen maailmaan, jonka elokuva tarjoaa, pitää elokuvasta ottaa esille erilaisia teemoja ja kuvia, joita on helppo lähteä analysoimaan. (Saarinen 2006: 9-11.) Elokuvan keinoin on mahdollista nähdä ja kokea asioita, joita ei omassa elämässään uskaltaisi tehdä. Omien normien ja arvojen vahvistaminen ja tukeminen elokuvissa tapahtuvien juonenkäänteiden avulla tarjoaa parhaimmillaan uusia, hienoja virikkeitä omaan elämään. Elokuvan viehätys perustuu siihen, että katsoja on ikään kuin itse elokuvassa koko ajan mukana, sivuroolissa. Tästä käsin hän luo itselleen oman maailman elokuvan sisään, joka tyydyttää hänen omia tarpeitaan. Siksi elokuva onkin jokaiselle katsojalleen omanlainen kokemuksensa. (Mäkipää P. 2000: 44-47.) Elokuvaa käytimme toiminnan orientaatiovaiheessa virittämään nuoria viikonlopun seksuaalisuusteemaan.

Kuvan merkitys ohjauksessamme oli nuoren konkretisoiminen ulkopuolelta nähtäväksi yksilöksi. Hahmotimme myös kuvan avulla nuoren lähiverkostoa ja annoimme nuorelle mahdollisuuden huomata samankaltaisuuksia ja eroavaisuuksia itsensä ja muiden välillä yksinkertaistettuna. Tätä kautta nuorten oli mahdollista liittyä hiljaisesti toisiinsa.

9 OPINNÄYTETYÖN PROSESSIKUVAUS

Kaavio 1. Opinnäytetyöprosessi.

Kesällä 2010 aloimme molemmat tahoillamme miettiä opinnäytteimme aihetta. Olimme päätyneet tekemään työt yksin siksi, että koimme sen helpommaksi aikataulutuksen kannalta. Ajatuksenamme oli saada työt valmiiksi viimeistään alkuvuodesta 2011. Wiljalla oli syksyllä jo ajatus aiheesta valmiina, mutta varsinainen idea toteutuksesta vielä puuttui. Katsoessamme muiden opiskelutovereidemme opinnäytetyötyöskentelyä yhdessä, huomasimme, kuinka paljon parin kanssa työn tekeminen auttaisi kaikissa eri työvaiheissa. Yksin opinnäytettä tekevät vaikuttivat kärsivän eniten vertaistuen ja peilin puuttumisesta. Koska ohjaajillakin on tiukasti rajatut resurssit kunkin työn ohjaamiseen, tuntui siltä, että yksin työtä tekevä jäi usein ajatuksineenkin melko yksin. Emme olleet koskaan aikaisemmin tehneet yhtäkään koulutyötä kahdestaan, emmekä tienneet kovinkaan paljoa toistemme työtavoista. Kuitenkin käytyämme yhdessä keskustelua opinnäytetyön tekemisestä ja pohdittuamme asiaa paljon, päädyimme siihen, että meille molemmille voisi olla parempi tehdä työ jonkun kanssa. Koska lähes kaikki opiskelutoverimme olivat jo oman aiheensa päättäneet ja alkaneet sitä työstää

joko yksin, tai jonkun toisen kanssa, päädyimme osittain sattuman sanelemana tekemään työmme yhdessä. Tämän päätöksen tehtyämme aloimme hahmottaa opinnäytteemme aihetta.

Mietimme pitkään teemoja, jotka kiinnostaisivat meitä molempia, sekä asiakasryhmää, jonka kanssa haluaisimme molemmat työskennellä. Olimme aikaisemmin opiskeluissamme käsitelleet seksuaalisuutta draaman tunneilla ja Wilja myös liikunnan ja tanssin opintojaksolla, ja teema oli jäänyt meitä molempia jo silloin mietityttämään. Tätä kautta löysimmekin yhteisen kiinnostuksen kohteen. Nuoret asiakasryhmänä tulivat mukaan sitä kautta, että Jounilla oli jo paljon kokemusta nuorten ohjaamisesta nuorisotyöntekijänä. Vaikka Wilja oli tässä suhteessa altavastaaja ja ehkä jopa hieman pelokas, otti hän kuitenkin haasteen uteliaana vastaan.

Aiheen tutkimisen aloitimme kirjallisuuteen ja aiheesta tehtyihin tutkimuksiin tutustuen. Otimme jo heti alussa, syksyllä 2010, yhteyttä Väestöliiton kysyäksemme, josko voisimme tehdä yhteistyötä heidän kanssaan. Valitettavasti emme lukuisista puhelinsoitoista ja sähköposteista huolimatta saaneet heiltä koskaan vastausta ja lähdimme etsimään yhteistyökumppania muualta. Tässä vaiheessa jätimme jo opinnäytetyömme ideapaperin ohjaavalle opettajallemme hyväksyttäväksi.

Tammikuussa 2011 päädyimme kysymään yhteistyöhalukkuutta Vantaan Nuorisotoimelta ja he suhtautuivatkin ideaamme positiivisesti. Keräsimme osallistujat helmikuun 2011 aikana, jolloin myös työstimme kirjallista opinnäytetyösuunnitelmaamme ja jäsensimme toimintaamme. Alun perin ajatuksemme oli kerätä osallistujat sellaisita nuorista, jotka eivät vielä välttämättä olleet nuorisotilan käyttäjiä. Jouni oli myös aikaisemmin kokenut vaikeaksi nuorisotilan nuorten sitouttamisen erilaisiin ryhmiin, joten myös hänen toiveensa oli saada osallistujat muualta. Olimme kuukautta ennen suunniteltua toimintaa yhteydessä Vantaan Simonkylän koulun koulukuraattoriin ja terveydenhoitajaan kysyäksemme, olisiko koulusta mahdollista saada oppilaita mukaan ryhmäämme. Sekä terveydenhoitaja, että kuraattori suhtautuivat hyvin myönteisesti toimintaamme ja pidimme heidän sekä koulun terveystiedonopettajan kanssa pienen palaverin, jossa kerroimme tarkemmin ajatuksistamme ja ideoistamme. Ehdotus ryhmän pitämisestä viikonlopun aikana talviloman sijaan tuli suoraan heiltä. Koska he tuntevat oppilaat, ehdottivat he myös, että kokoaisimme ryhmän 8.- ja 9.-luokkalaisista, sillä 7.-luokkalaisten maailmankatsomus ja omat kokemukset saattaisivat olla vielä liian suppeita miettimäämme toimintaan. Lopulta päädyimme siihen, että kävisimme kaikkien neljän 8.-luokan terveystiedontunneilla kertomassa lyhyesti opinnäytetyöstämme ja siihen liittyvästä ryhmästä.

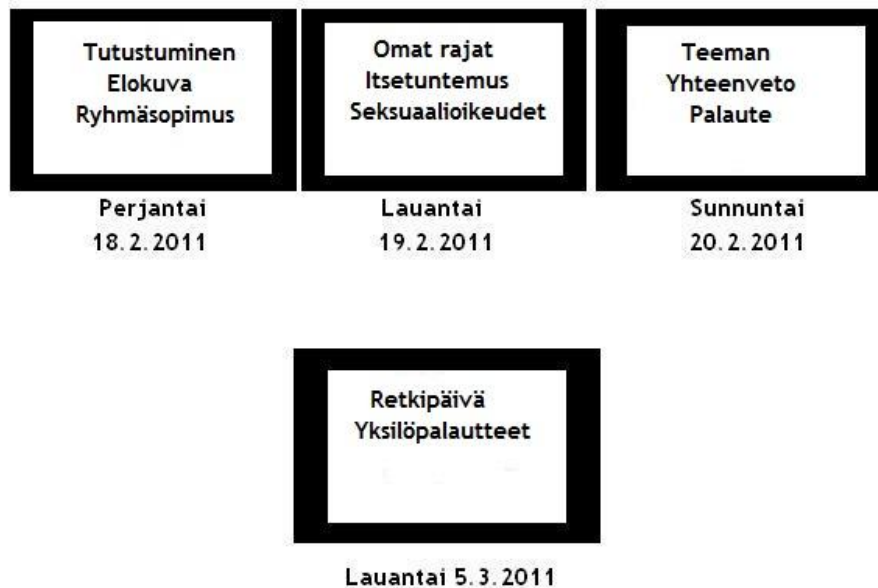
Kun emme yrityksestämme huolimatta saaneet osallistujia mukaan Simonkylän koulusta, päätimme ottaa yhteyttä Peltolan yläkoulun oppilaskunnan vastuupettajaan. Kun

Peltolastakaan ei vastausta kuulunut, pidimme palaverin Hiekkaharjun nuorisotilan talovastaavan Minna Vaittisen kanssa. Hän ehdotti, että keräisimme nuoret toimintaamme niistä nuorista, jotka kävivät jo valmiiksi nuorisotilalla aktiivisesti. Koska tänä vuonna nuorisotila ei ollut järjestämässä perinteistä talvilomaviikon lasketteluretkä, voisimme tarjota sellaista porkkanana nuorille. Ne nuoret, jotka sitoutuisivat toimintaamme koko viikonlopun ajan, pääsisivät palkinnoksi nuorisotilan järjestämälle retkelle joko Messilään laskettelemaan tai Helsinkiin pelaamaan laser-taistelupeli Megazonea. Nuorisopalvelut maksaisivat tämän retken kuljetuksineen, sisäänpääsymaksuineen / hissilippuineen ja ruokineen. Koska retki suunniteltiin lauantaille 5.3.2011, voisimme siellä vielä käydä palautekeskustelun nuorten kanssa niin, että toiminnasta olisi kulunut jo vähän aikaa. Samalla pystyisimme varmistamaan sen, ettei ketään ole jäänyt mikään asia vaivaamaan toimintaviikonlopustamme. Hetken mietinnän jälkeen tartuimme tilaisuuteen. Näin saimme rekrytoitua nopeasti tarpeellisen määrän nuoria ryhmäämme. Jaoimme heille samat kaavakkeet kotiin vietäväksi, kuin Simonkylän koululaisillekin.

Varsinaisen opinnäytetyösuunnitelmaseminaarin pidimme helmikuussa 2011, vain muutamaa päivää ennen itse toiminnan alkamista. Olimme jo etukäteen hyväksyttäneet toimintasuunnitelman ohjaavalla opettajallamme, jotta pääsisimme mahdollisista suunnitelman muista puutteista huolimatta toimimaan suunnitellun aikataulun mukaisesti. Toimintamme tapahtui Hiekkaharjun nuorisotilan alassalissa perjantaista sunnuntaihin 18.-20.2.2011 yhteensä 14 tunnin ajan. Palautepäivän pidimme lauantaina 5.3.2011, jonka jälkeen aloitimme opinnäytteemme kirjallisen osiomme työstämisen osin yhdessä ja osin erikseen. Olimme saaneet suullisen luvan tutkimuksen tekemiseen Vantaan Nuorisotoimelta jo tammikuussa 2011, mutta varsinaisen kirjallisen luvan saimme väärinkäsitysten takia vasta maaliskuussa 2011 (liite 2).

10 TOIMINNALLINEN VIIKONLOPPU

Seksuaalisten turvataitojen harjoittelu tapahtui Hiekkaharjun nuorisotilan alassalissa perjantaista sunnuntaihin 18.-20.2.2011 yhteensä 14 tunnin ajan. Nuorisotilan puolelta tarjosimme osallistujille joka päivä pientä välipalaa. Harjoitukset, joita toiminnassamme käytimme, olivat osin sovellettu jo olemassa olevista harjoituksista, osin sellaisenaan valmiita harjoituksia ja osin joko jossain aikaisemmin käyttämiämme tai itse kehittämiämme harjoituksia. Olemme liittäneet työhön listan, jossa kaikkien harjoitusten alkuperä tulee ilmi (liite 3). Osa harjoituksista on myös liitteenä kokonaisuudessaan.

Kaavio 2. Toiminta.

10.1 Osallistujien hankkiminen

Päädyttyämme hankimaan osallistujia toimintaamme Simonkylän koulusta, terveystiedon opettaja toivoi, että pitäisimme toiminnastamme esittelyn, joka olisi pituudeltaan noin viiden minuutin mittainen. Suunnittelimme esittelyyn pienen toiminnallisen osuuden, jossa esitimme väitteitä opinnäytetyöhömmme liittyvistä aiheista ja ne oppilaat, jotka olivat samaa mieltä kanssamme, nostivat kätensä ylös. Kaksi ensimmäistä väitettä olivat ryhmää lämmitteleviä. Väittämämme olivat:

1. Pidän kissoista.
2. Pidän enemmän kesästä kuin talvesta / Pidän makaronilaatikosta / Pidän talvesta (tämä väittäjä vaihteli luokasta toiseen).
3. Olen joskus suostunut johonkin, mihin en olisi halunnut.
4. Pidän siitä, että joku istuu viereeni bussissa.
5. Ystävät menevät aina tyttö-/poikaystävän edelle.
6. Pidän ulkonäöstäni.

Iloksemme oppilaat saivat keskenään jo hieman keskustelua aikaan väittämistä. Jokaisessa luokassa mm. mietittiin neljännen väittämän kohdalla sitä, kuka viereen bussissa istuu.

Tämän jälkeen kerroimme ryhmästämmme ja sen tarkoituksesta ja menetelmistä, joita tulisimme siinä käyttämään sekä ryhmän aikataulusta. Olimme tehneet valmiiksi pienen

infokaavakkeen myös vanhemmille, jossa mukana oli lupalappu sekä viikonlopun aikataulu ja ilmoittautumisohjeet (liite 4). Jaoimme nämä kaavakkeet oppilaille esityksemme lopuksi. Mukanamme ja esillä pidimme myös väestöliiton julistetta nuorten seksuaalioikeuksista (liite 5). Ajan rajallisuuden vuoksi emme pystyneet valitettavasti kertomaan toiminnastamme kovinkaan kattavasti, mikä osaltaan varmasti vaikutti siihen, ettei ilmoittautumisia koululta lopulta tullut.

10.2 Ensimmäinen toimintakerta

Perjantaina 18.2.2011 ryhmä kokoontui ensimmäistä kertaa. Ryhmään osallistui kuusi 15-vuotiasta nuorta, viisi poikaa ja yksi tyttö. Nuoret tunsivat toisensa entuudestaan. Kaikki nuoret olivat ajoissa paikalla ja pääsimme aloittamaan toiminnan tasan kello 16 tutustumalla toisiimme sekä kertomalla hieman taustoja siitä, miksi ryhmä on perustettu. Puhuimme nuorten kanssa myös siitä, mitä seksuaaliset turvataidot ovat ja minkä takia niitä tulee harjoitella. Kävimme aluksi läpi myös sitä, mikä merkitys ryhmässä on sillä, että osallistujista yksi oli tyttö ja viisi poikia. Kaikki olivat sitä mieltä, että oli mukavaa, että molemmat sukupuolet olivat edustettuja. Nuoret myös sanoivat, että ovat tottuneet liikkumaan sekaryhmissä, eikä siinä ollut oikeastaan edes mitään erityistä.

Tutustumiseen ja ryhmäytymiseen käytimme neljää eri harjoitusta. Ensimmäisenä harjoituksena oli Suomen kartta. Tässä harjoituksessa jokainen ryhmäläinen meni siihen kohtaan Suomen karttaa, josta oma isä tai äiti oli kotoisin, kauempana asuvan vanhemman mukaan. Sen jälkeen jokainen kertoi vuorollaan oman nimensä ja paikkakunnan jolla he seisoivat, ja lisäksi jonkin muiston kyseiseltä paikkakunnalta. Tehtävän tarkoituksena oli saada nuoret miettimään omia juuriaan ja myös huomaamaan sen, että kaikilla muillakin ihmisillä on omat juurensa jossain.

Toisessa harjoituksessa ryhmäläiset järjestäytyivät aakkosjärjestyksen mukaiseen riviin. Rivin ensimmäinen sanoi nimensä, sekä etunimensä ensimmäisellä kirjaimella alkavan tavarat, jonka ottaisi mukaan autiolle saarelle. Seuraava toisti ensimmäisen henkilön nimen ja tämän valitseman tavarat ja sanoi heti perään oman nimensä ja omalla alkukirjaimella alkavan tavarat. Rivin kolmas toisti ensimmäisen ja toisen ryhmäläisen nimet ja tavarat ja jatkoi kierrosta omalla nimellään ja tavarallaan. Näin jatkui niin kauan kunnes rivin viimeinen oli toistanut kaikkien ryhmäläisten nimet ja tavarat ja kertonut vielä omansakin. Alun perin harjoitus oli suunniteltu nimien opettelemiseen, mutta koska kaikki ryhmäläiset tunsivat jo toisena, ainoa hyötyjä harjoituksen perimmäisessä tarkoituksessa oli Wilja. Emme kuitenkaan halunneet vaihtaa harjoitusta, sillä nimien oppimisen lisäksi se tuottaa yhteisen kokemuksen oppimiskyvystä ja herättää usein myös myötätuntoa ja auttamishalua. Nuoret keskittyivätkin

harjoitukseen ja auttoivat sekä toisiaan että myös ohjaajia erityisesti tavaroiden muistamisessa. Tässä harjoituksessa tuli myös esille nuorten tarve haastaa uutta ohjaajaa käyttämällä nimensä jatkeina tupakka- ja alkoholituotteita. Ohjaajina emme kuitenkaan nähneet tarvetta puuttua tähän, vaan annoimme nuorten kokeilla ryhmän ja erityisesti ohjaajien rajoja vapaasti.

Kolmatta harjoitusta varten pyysimme nuoret piiriin. Ideana oli, että kuka vain piirissä sai sanoa, mistä pitää. Kaikki jotka pitivät samasta asiasta, vaihtoivat paikkaa keskenään. Kun kaikki olivat saaneet sanottua ainakin yhden asian, vaihdoimme väittämää siihen, mistä ei pidä. Jatkoimme harjoitusta myös väittämällä "en ole koskaan.." ja "haluaisin..". Alkuharjoitus pyöri jälleen pitkälti tupakka- ja alkoholilinjalla, mutta koska emme puuttuneet siihen millään tavalla, nuorten innostus laimeni. Näin loppuharjoitus sujui jo rauhallisemmin ja nuoret pääsivät tutustumaan toisiinsa paremmin.

Viimeisenä ryhmäytymisharjoituksena käytimme harjoitusta, jossa nuoret kävelivät ympäri huonetta. Pyysimme heitä miettimään jotain eläintä, huonekalua, väriä, kulkuneuvoa, säätilaa ja panemaan kätensä sen olkapäälle, josta kyseinen eläin tai muu tuli ensimmäisenä mieleen. Tämän jälkeen jokainen ryhmäläinen perusteli valintansa suoraan sille henkilölle, jonka olkapäälle oli kätensä asettanut. Jatkoimme harjoitusta niin kauan, että jokainen ryhmäläinen oli saanut ainakin yhden valinnan. Näin minimoimme sen riskin, että jollekin ryhmäläiselle jäisi huono mieli harjoituksesta, tai ulkopuolisuuden tunne. Harjoituksen avulla pyrimme siihen, että nuoret alkaisivat ottaa enemmän myös fyysistä kontaktia toisiinsa sekä huomaamaan muiden kautta omaa erityislaatuisuuttaan tultuaan valituksi.

Toiminta jatkui ryhmäsopimuksen teolla, jonka yhteydessä kukin kertoi omat toiveensa työskentelytavoista, sekä siitä mitä ryhmältä toivoi. Esille nousi toiveita aina rauhassa työskentelystä siihen, että ryhmän sisällä käsiteltävät asiat eivät leviäisi minnekään ryhmän ulkopuolelle. Tämä oli tärkeä huomio nuorilta ryhmän luottamuksen rakentumisen kannalta. Keskustelun perusteella teimme varsinaisen ryhmäsopimuksen (liite 6).

Tutustumisen ja ryhmäsopimuksen teon jälkeen katsoimme elokuvan Espoon Viimeinen Neitsyt (liite 7), jonka tarkoituksena oli herätellä nuoret seksuaalisuus- ja turvataitoteemaan. Valitsimme tämän elokuvan, sillä koimme sen käsittelevän melko realistisesti juuri osallistujien ikäisten nuorten kasvukipuja ja seksuaalisuutta. Lisäksiokuva on valmistunut jo vuonna 2003 ja ajattelimme, etteivät nuoret ole sitä tämän takia kovin todennäköisesti nähneet. Myös elokuvan noin tunnin pituus edesauttoi valintaa. Valinta olikin onnistunut, silläokuva kirvoitti keskustelua seksuaalisuudesta jo katsomisen aikana. Nuoret muun muassa pohtivat sitä, miksi elokuvan päähenkilö halusi niin epätoivoisesti harrastaa seksiä kenen tahansa miehen kanssa. Heidän mielestään naiset eivät ole koskaan oikeassa elämässä

aktiivisia osapuolia, eivätkä miehet koskaan kieltäydy seksistä. Elokuvan jälkeen keskustelimme vielä lisää sen herättämistä tunteista ja ajatuksista. Kävimme läpi päähenkilön motiiveja hänen omaan toimintaansa sekä sitä, miksi tietyt henkilöt käyttäytyivät niin kuin käyttäytyivät elokuvan juonen edetessä. Teimme keskeisistä roolihahmoista paperille niin sanotun roolikartan, jonka avulla pääsimme pureutumaan jokaisen hahmon tarinoihin ja motiiveihin paremmin.

Aivan lopuksi muistutimme nuoria lauantain aikataulusta ja pyysimme heitä vielä antamaan jonkin kouluarvosanan perjantain toiminnasta. Kaikki osallistujat antoivat arvosanaksi 9-,9 tai 9+.

10.3 Toinen toimintakerta

Lauantain 19.2.2011 aloitimme puoliltapäivin. Tämä oli toimintapäivistä pisin ja raskain ja ohjelmaa oli paljon. Päivä aloitettiin kertaamalla edellisen päivän toimintaa ja kyselemällä nuorten odotuksia lauantaipäivän toiminnan suhteen. Kävimme myös läpi ryhmäsopimusta ja kysyimme olisivatko nuoret halunneet lisätä siihen jotain. Tiedustelimme myös, onko ryhmäläisten mieleen tullut aihealueita joita olisi ollut viikonlopun aikana hyvä käsitellä. Lauantaipäivän ensimmäisenä varsinaisena teemana käsitelimme nuorten omia fyysisiä ja psyykkisiä rajoja.

Ensimmäinen harjoite oli nimeltään "Kosketusväittämä". Kävimme läpi väittämiä, jotka liittyvät fyysiseen kosketukseen, kuten "Ystäväsi isä haluaa sinua hyvästiksi" (liite 8). Väittämän kuultuaan nuoret menivät sen värisen lapun päälle, miltä ajatus tämänlaisesta kosketuksesta tuntui. Lappujen värit olivat punainen, keltainen ja vihreä. Jokainen väri edusti eri mielikuvaa: Punaisen merkitys oli, että väittämän synnyttämä ajatus kosketuksesta ei ollut ollenkaan mieluista, keltainen taas melko neutraali eikä välttämättä herättänyt minkäänlaista tunnetta, ja vihreä puolestaan tarkoitti, että väittämä herätti positiivisen mielikuvan. Väittämiä oli noin 20, ja niiden tarkoitus oli saada osallistujat orientoitumaan omat rajat - teemaan. Harjoitus herätti paljon keskustelua nuorten välillä siitä, kuinka väittämä oli aina täysin tilannesidonnainen ja riippuvainen monesta tekijästä. Monet kokivatkin värin valitsemisen vaikeana.

Toisessa harjoituksessa visualisoitiin omat fyysiset rajat. Ryhmäläisten ääriviivat piirrettiin pareittain isolle paperille ja jokainen väritti oman hahmonsa jo tutuiksi tulleilla punaisella, keltaisella sekä vihreällä värillä. Värikoodeilla väritettiin hahmosta, "omasta itsestä", ne paikat, joihin toiset saavat koskea ilman lupaa (vihreä), ne, joissa toisen kosketus tuntuu epämiellyttävältä (keltainen) ja ne, joihin ei saa koskea ilman lupaa (punainen). Kuva jaettiin pystysuunnassa puoliksi niin, että vasen puoli esitti etupuolta ja oikea puoli selkäpuolta. Kun

kaikki saivat kuvansa valmiiksi, kävimme läpi mitä eroavaisuuksia ja samankaltaisuuksia väriyksissä oli. Tehtävän kautta nuorille konkretisoitiin sitä, että jokaisella ihmisellä on omat rajansa, jotka hän vain itse tietää. Vaikka osa ryhmästä väritti lähes koko hahmonsaa vihreällä, kuvia muiden kanssa tutkaillessa he löysivätkin kohtia, jotka olisivat voineet värittää punaiseksi tai keltaiseksi, mikäli tehtävä olisi tehty uudelleen.

Päivän kolmas harjoitus linkittyi hyvin edelliseen tehtävään sekä siitä heränneeseen keskusteluun. Harjoituksessa käytiin pareittain toisen vartalo läpi käsillä niin, että varsinaista oikeaa fyysistä kosketusta ei tapahtunut, vaan kosketus tapahtui ilmassa lähellä toisen vartaloa. Kun koskettaja ”koski” pariensa intiimialueille tai muulle sellaiselle alueelle, mikä tuntuu kosketettavasta epämiellyttävältä, täytyi kosketettavan sanoa tiukasti ”Ei!”. Tällöin koskettajan täytyi vaihtaa kosketettavaa aluetta neutraalimpaan, vihreän kosketuksen alueeseen, eikä hän saanut enää palata uudelleen punaisille alueille. Harjoitus tehtiin kahteen kertaan, toisella kerralla roolia vaihtaen. Näin pyrimme siihen, että nuori saa kokemuksen siitä, että häntä kunnioitetaan ja toisaalta hän joutui myös kunnioittamaan toisen kieltoa lopettamalla kosketuksen heti, kun toinen tunsu sen epämiellyttäväksi.

Lauantain omat rajat – osion viimeinen harjoitus oli nimeltään ”Seis!”. Tämä lyhyt harjoitus suoritettiin jälleen pareittain ja siinä toinen parista lähestyi pariaan, kunnes lähestyttävästä tuntui, että lähestyjä on liian lähellä. Tällöin lähestyttävä sanoi seis ja nosti kämmenen vartalonsa eteen ikään kuin stop – merkiksi. Harjoitus toistettiin muutamia kertoja rooleja vaihtaen. Harjoituksen tempoa vaihdeltiin mielikuvien avulla niin, että lähestyjä oli esimerkiksi nopeasti liikkuva, pelottavan näköinen mies hämärällä kujalla tai tuttu, verkkaisesti lähestyvä kaveri koulun pihalla. Tämän harjoituksen aikana nuorissa oli selvästi huomattavissa keskittymisen puutetta ja väsymystä, joten päätimme pitää noin puolen tunnin lounastauon.

Tauon aikana teimme hätäsuunnitelman, sillä lauantaille suunnittelema toiminta oli jo loppusuoralla ja päivä vasta puolessa välissä. Sovimme, että käyttäisimme osan sunnuntaille suunnitelluista harjoituksista ja miettisimme sunnuntain ohjelman uusiksi päivän päätyttyä. Harjoitusten aikana nuoret olivat toistuvasti nostaneet esiin ryhmän ulkopuolisen, myös nuorisotilalla käyvän henkilön nimen ja puhuneet siitä, kuinka tämän pitäisi olla harjoituksissa mukana. Vaikka harjoitusten lomassa emme tähän puuttuneet, pohdimme tauolla kuitenkin, pitäisikö meidän ottaa asia esiin nuorten kanssa. Aloitimmekin päivän toisen puoliskon tällä keskustelulla.

Nuoret kertoivat, että tämä poika, jonka nimen he olivat useasti päivän aikana maininneet, ei osannut arvostaa muiden rajoja ja hän tuli aina fyysisesti liian lähelle. He kertoivat myös, että heitä häiritsi, ahdisti ja ärsytti pojan toiminta, mutta toisaalta he sanoivat olevansa

tavallaan tottuneet jo siihen, että pojan käyttäytymismalli oli fyysisesti tungetteleva. Kävimme pitkään keskustelua siitä, millaisia tunteita pojan käytös nuorissa aiheutti ja millä keinoin he olivat koettaneet tuoda pojalle ahdistustaan ilmi. Kysyimme myös nuorilta, olisiko pojan käytökseen syytä puuttua. Hetken mietittyään nuoret olivat ehdottomasti sitä mieltä, että asialle olisi tehtävä jotain. Lupasimme viedä asiaa eteenpäin ja jutella pojan kanssa asiasta. Keskustelun lopuksi nuoret sanoivat nyt ymmärtävänsä paremmin harjoitusten tarkoituksen, mikä näkyi parempana keskittymisenä ja avoimempana keskusteluna loppupäivän ajan.

Keskustelun jälkeen aloitimme toiminnan itsetuntemus-teemalla. Itsetuntemukseen virittäytyminen aloitettiin harjoituksella, jossa jokainen ensin mietti, kuinka jokin läheinen ystävä hänet näkee. Asetimme salin lattialle kaksi tuolia. Toiseen tuoliin nuoren piti kuvitella itsensä ja toiseen tuoliin nuori meni istumaan ikään kuin jonain läheisenä ystävänä. Vuorotellen nuoret kertoivat itsestään tämän ystävänsä silmin. Harjoituksen kautta nuoren oli yritettävä nähdä itsensä mahdollisimman realistisesti ulkopuolisen silmin ja tarkastella omaa itseään lähemmin. Ryhmäläiset kuuntelivat toisiaan keskittyneesti ja intoutuivat myös esittämään tälle ystävälle kysymyksiä.

Seuraava teemaan liittyvä harjoitus oli ihmissuhdepuu. Ihmissuhdepuussa nuoret maalasivat paperille puun, jonka runko edusti nuorta itseään. Tähän rungon ympärille nuoret leikkasivat aikakausi- ja sanomalehdistä kuvia puunlehdiksi symbolisoimaan itselleen tärkeitä henkilöitä. Mitä lähempänä puun runkoa ihminen tai asia oli, sitä lähempänä nuori koki tämän henkilön olevan itseään. Tehtävän tarkoituksena oli osoittaa nuorille heidän oma tukiverkostonsa ja antaa mahdollisuus nähdä, millaisia tukiverkostoja muilla osallistujilla oli. Jokainen nuori kertoi lyhyesti omasta puustaan sen verran, kuin itse tahtoi. Muut saivat myös sanoa, mitä puussa näkivät. Kenenkään ei tarvinnut nimetä puussa olevia henkilöitä ja tätä kautta nuoret pystyivät säilyttämään anonymiteetin suhteessa muihin. Nuoret hajaantuivat saliin kukin omaan rauhalliseen paikkaan työstämään puutaan ja keskittyivätkin sen tekoon hartaasti. Vaikka osa olisi tahtonut lähteä tauolle kun olivat saaneet puunsa valmiiksi, sovimme, että kaikki odottavat niin kauan kunnes muutkin olisivat valmiita. Näin annoimme nuorille aikaa tehdä puunsa valmiiksi omalla aikataulullaan, palkitsematta niitä, jotka tekivät puunsa nopeasti tauon toivossa.

Jatkoimme itsetuntemusteemaa parityöskentelyllä, jossa toinen parista suostutteli mitä erilaisimmilla keinoilla toista tekemään kanssaan jotain kiellettyä. Suostuteltavan tehtävänä oli kieltäytyä niin kauan kuin mahdollista. Nuoret saivat itse ehdottaa näitä kiellettyjä asioita, joihin toinen yrittäisi toista suostutella. Lopulta aiheina olikin suostutella toinen lintsamaan koulusta, varastamaan tupakkaa ja lähteä tappelemaan. Tavoitteena oli tunnistaa itsessä niitä tunteita, mitä kieltäytyminen itselle tuottaa ja toisaalta koettaa pysyä

jämptinä tiukoissakin tilanteissa niin, ettei oikeassakaan elämässä tulisi lähdettyä kaikenlaisiin houkutuksiin mukaan. Kävimme haastattelemassa kutakin paria aina harjoituksen jälkeen ja kyselimme, olivatko he suostuneet toisen ehdotukseen vai ei.

Loppuilltapäivän toisena teemana toimivat seksuaalioikeudet. Teemaa varten olimme jakaneet seksuaalioikeudet kuuteen osaan, joista annoimme jokaiselle parille kaksi. Näistä osista jokainen pari sai valita kaksi oikeutta, jotka he näyttelivät lavalla. Parien oli itse tulkittava kyseiset oikeudet ja miettiä, miten ne voisi yhdistää oikean elämän tapahtumiin. Kun kohtausta oli esitetty, kävimme muun ryhmän kanssa läpi sitä, mitä he kohtauksessa näkivät. Ryhmäläiset saivat myös arvata, mikä seksuaalioikeus oli kyseessä ja mitä se mahdollisesti saattoi pitää sisällään. Tämän jälkeen luimme kyseisen seksuaalioikeuden ja sen sisällön. Kun kaikki esitykset oli läpikäyty, luimme vielä loput seksuaalioikeudet. Nuoret nauttivat näyttelemisestä kovasti ja olisivat toivoneet sitä vielä lisää.

Kävimme seksuaalioikeuksia läpi vielä seinille laittamamme Väestöliiton Seksuaalioikeusjulistesarjan avulla (liite 5). Nuoret saivat yhdessä pohtia, mitä seksuaalioikeudet heille itselleen merkitsivät ja mitä niiden toteutuminen käytännössä merkitsi. Näyttelemisen ja pitkän päivän jälkeen nuorten oli kuitenkin vaikea keskittyä ja rauhoittua keskusteluun, joten päästimme heidät kotiin hiukan aiottua aikaisemmin.

10.4 Kolmas toimintakerta

Sunnuntain 20.2.2011 aloitimme jälleen käymällä läpi edellispäivän kokemuksia ja tuntemuksia. Koska nuoret olivat nälkäisiä, annoimme heidän samalla syödä lauantailta jääneitä leipiä. Edellispäivä oli ollut pitkä ja rankka ja nuoret väsyneitä, joten aloitimme päivän aktivoimalla heitä toimimaan fyysisen harjoituksen avulla, jossa nuoret liikkuvat ympäri salia eri tavoin ohjaajien antamien ohjeiden mukaan. Näitä tapoja olivat vaihtelevat kävelytyylit erilaisilla tempoilla, eri eläimet, sekä ajoneuvot.

Ensimmäinen itse viikonlopun teemaan liittyvä harjoitus sunnuntaina oli Kirjainleikki (liite 9). Kirjainleikissä oli tarkoitus keksiä tietyllä kirjaimella alkavia sanoja seksuaalisuuteen liittyen. Leikki kulki vuoroissa siten, että jokaisella osallistujalla oli hetki aikaa miettiä sanaa ja jos hän ei mitään keksinyt, tippui hän pois ja vuoro siirtyi seuraavalle. Näin jatkettiin aina siihen asti, että kirjaimesta oli voittaja selvillä. Tämä toistettiin muutamaan kertaan kirjainta vaihtamalla, harjoituksen ollessa suosittu. Nuoret keksivät ja sanoivat sanoja ujostelematta. Vaikka joka kierroksella käytettiin aluksi kaikki roiseimmat ilmaisut ja esimerkiksi kaikki mahdolliset muunnokset ja slangisanat sukupuolielimistä, mukana oli myös yllättävän paljon viikonlopun turvataitoteemaan liittyvää sanastoa.

Toisena harjoituksena jokainen sai piirtää itselleen vaakunan (liite 10). Vaakuna jaettiin viiteen eri osaan: Onnellinen tapahtuma elämässäni, Tärkeä tämän hetken tavoite, Vaikea asia jonka olen saavuttanut, Taito tai ominaisuus jota toiset kaipaavat poissa ollessani, sekä Motto (itseä kuvaava, positiivinen). Tässä harjoituksessa palasimme itsetuntemuksen teemaan ja saimme nuoret miettimään positiivisia asioita itsestään. Kävimme vielä yhdessä läpi tuotokset niiden kanssa, jotka halusivat ne jakaa.

Seuraavana teimme rooliharjoituksen seksuaalioikeuksista, jossa jokainen nuori sai itselleen roolihahmokortin (liite 11). Roolihahmokortteihin oli kuvattu erilaisia nuorille tuttuja rooleja, jokaisen roolihahmon taistellessa joko oman identiteetin tai ulkoisen paineen alla selviytymisen kanssa. Tämän jälkeen luimme sarjan väittämiä, esimerkiksi: "Olet tyytyväinen elämääsi". Ne nuoret, jotka olivat sitä mieltä että hänen saamaansa roolihahmoon sopii tämä väittäjä, ottivat askeleen eteenpäin. Kävimme kaikki väittämät läpi, jonka jälkeen tutkailimme sitä, mihin saakka kukin nuori oli roolihahmonsensa kanssa päässyt. Herättelimme keskustelua siitä, että vaikka kaikki vaikuttaisikin päällisin olevan hyvin, jokainen ihminen taistelee kuitenkin omien ongelmiansa kanssa. Lisäksi keskustelua heräsi siitä, minkä takia tietyt oikeudet eivät toteutuneet tiettyjen henkilöiden kohdalla, ja mitä ratkaisumalleja voisi näille henkilöille keksiä, jotta kaikki oikeudet tulisivat myös heidän kohdallaan toteen.

Tämän jälkeen teimme harjoituksen "Kaksi eri totuutta", joka kertoi tarinan nuoresta parista, ja erään juhannusyön tapahtumista mökkijuhlissa (liite 12). Tarina oli jaettu pariskunnan molempien osapuolien, "Jounin" sekä "Astan" tarinaan. Tarinat poikkesivat hieman toisistaan, näkökulmia ollessa kaksi. Kertomuksen pohjalta esitimme nuorille kysymyksiä, joihin nuoret miettivät vastauksia kahdessa eri ryhmässä. Tarinaa lukiessamme ja kysymyksiä esittäessämme vaihdoimme kertomuksen Jounin nimen Jukaksi, sillä ajattelimme välttävämme sillä ylimääräistä hälinää siitä, oliko Jouni mahdollisesti myös tarinan Jouni. Nuorten kesken heräsi keskustelua raiskauksesta ja siitä onko väkisinmakaaminen koskaan oikeutettua. Osa ryhmäläisistä oli vahvasti sitä mieltä, että raiskaus ei ollut tarinassa yksin pojan syy, vaan syytä oli molemmissa yhtä paljon. Oikeutusta raiskaukseen haettiin muun muassa "Astan" kevyen vaatetuksen perusteella. Toiset olivat myös sitä mieltä, että "ei" voi tarkoittaa toisinaan "kyllä". Kävimme näistä aiheista pitkään keskustelua ja puhuimme myös siitä, että Suomen lainsäädännön mukaan yhdyntään pakottaminen on myös avioliiton sisällä rikos. Tämä tuntui tulevan monelle osallistujalle yllätyksenä.

Sunnuntain viimeinen harjoitus oli Turvataitopeli (liite 13). Rakensimme saliin koko lattian kokoisen pelilaudan, jossa oli lähtöpaikka, maali sekä pysäkkejä. Pysäkeillä pelaajat saivat pareittain kysymyskortin, johon he joutuivat miettimään vastauksen. Kysymys saattoi olla esimerkiksi "Mitä teet, jos joku tuttu aikuinen kutittaa sinua toistuvasti tavalla, josta et pidä?". Näihin kysymyksiin nuoret miettivät vastauksia, jonka jälkeen niitä pohdittiin vielä

koko ryhmän voimin. Kun kaikki parit olivat päässeet maaliin, jaoimme vielä jokaiselle yhden väittämät, johon he vastasivat. Pelin ideana oli pohtia erilaisia ratkaisutapoja ongelmatilanteisiin, sekä käydä viikonlopun toimintaa sekä teemakokonaisuuksia läpi. Keskustelua syntyi erityisesti homoudesta ja siitä, mitä tarkoittaa, jos joku sanoo olevansa sataprosenttisesti hetero. Nuoret pohtivat myös yhdessä sitä, onko homous synnynnäistä, vai valinta. Yksi esiin tuoduista uskomuksista oli, että miehestä tulee homoseksuaali, jos hän ei saa tarpeeksi huomiota naisilta.

Päivän päätteeksi otimme nuorilta palautetta niin suullisesti kuin kirjallisestikin. Asetimme lattialle viisi paperia, joissa kussakin oli yksi kysymys toimintaan liittyen. Jokainen nuori kävi vastaamassa kaikkiin näihin kysymyksiin. Otimme tämän lisäksi yksilöhaastattelulomakkeen avulla vielä koko ryhmältä palautteen, joka kirjattiin ylös (liite 14). Lopetimme viikonlopun niin, että nuoret teippasivat paperiarkin selkäänsä ja jokainen nuori kävi kirjoittamassa kunkin lappuun jonkin positiivisen asian tästä toisesta. Näin varmistimme sen, että viikonloppu sai arvoisensa päätöksen ja kaikki pystyivät lähtemään hyvillä mielin kotiin.

Järjestimme vielä lauantaina 5.3.2011 palkinto- / palautepäivän, jolloin nuoret pääsivät viettämään vielä hiukan keskinäistä aikaa laser-taistelupelin ja ruuan merkeissä. Kuudesta nuoresta yksi ei saapunut paikalle, emmekä saaneet häneen myöskään puhelimitse yhteyttä. Toiset nuoret kuitenkin tiesivät kertoa tämän menneen viikonlopun viettoon toiseen kaupunkiin. Päivän päätteeksi, takaisin nuorisotilalle palattuamme, pidimme vielä jokaisen osallistujan kanssa henkilökohtaisen palautekeskustelun. Keskustelun tarkoitus oli saada palautetta muutama viikko toiminnan jälkeen, sekä varmistaa, että ketään ei ollut jäänyt vaivaamaan mikään asia toimintaviikonlopun jäljiltä. Nuoret suhtautuivat palautekeskusteluun positiivisesti ja odottivat omaa vuoroaan yhdessä muiden nuorten kanssa.

11 TOIMINNAN ARVIOINTI

Pyysimme toiminnasta osallistujilta sekä välitöntä palautetta jokaisen toimintakerran jälkeen että pidimme pienen palautekeskustelun yksitellen jokaisen nuoren kanssa kaksi viikkoa toiminnan jälkeen. Olimme tehneet valmiiksi palautekeskustelulomakkeen (liite 14), jonka pohjalta kävimme keskustelun nuoren kanssa. Nämä keskustelut nauhoitimme sanelimella ja litteroimme. Päädyimme henkilökohtaisiin haastatteluihin, sillä teeman ollessa henkilökohtainen, koimme nuorten pystyvän tuomaan paremmin esiin erityisesti heitä vaivaamaan jääneitä asioita yksin kuin ryhmässä. Lisäksi olimme käyneet samat kysymykset läpi jo aikaisemmin koko ryhmän kanssa.

Arvioimme itse ohjaajuuttamme ja ryhmän sujumista myös itse- ja vertaisarviointilomakkeen kautta (liite 15). Täytimme lomakkeen jokaisen kerran päätteeksi, jonka jälkeen kävimme vielä keskenämme keskustelua päivän kulusta ja ohjaamisestamme. Toisen käyttäminen peilinä jäseni ajatuksiamme ja toi esille niitä asioita, joita toinen ei ollut huomannut. Toisaalta myös saimme vahvistusta omille tuntemuksillemme, kun huomasimme toisen ajatelleen aivan samoja asioita.

Opinnäytetyöprosessin arviointi on iso osa toiminnallista opinnäytetyötä ja siinä on hyvä tuoda ilmi kaikki tehdyt ratkaisut, toteutustavat, onnistuneet ja myös epäonnistuneet tavoitteet (Viikka & Airaksinen 2004: 154-156). Tätä arviointia varten pidimme koko prosessimme ajan oppimispäiväkirjaa, johon kirjasimme kaikki meitä mietityttävät asiat. Päiväkirjan avulla oli helppo palata vanhoihin kysymyksiin ja huomata kuinka prosessi oli edennyt. Päiväkirjojen vaikutus näkyy erityisesti pohdinnoissamme.

11.1 Välitön palaute

Viimeisen toimintakerran päätteeksi laitoimme lattialle viisi paperia, joissa jokaisessa oli yksi kysymys. Kaikki ryhmäläiset kävivät vastaamassa jokaiseen kysymykseen. Näin saimme välitöntä palautetta viikonlopun kulusta. Näiden viiden kysymyksen perusteella pyrimme arvioimaan yleisilmettä koko viikonlopusta sekä siitä, kuinka nuoret teeman ovat kokeneet. Vastuksien perusteella voimme mahdollisesti myös perustella tarvetta tämän tyyppisen toiminnan järjestämiseen nuorille myös jatkossa. Nuoret kirjoittivat vastauksena anonymisti, joten emme ole tähän heitä numeroineet.

Ensimmäiseen kysymykseen, "Mitä hyvää?", kaikki osallistujat vastasivat yleisellä tasolla.

"On ollu kivaa."

"On ollut tosi kivaa."

"On ollu kivaa!"

"Mukavaa."

"Iha jepaa olla."

Ainoastaan yksi vastaajista otti kantaa itse toimintaan tai viikonlopun tarkoitukseen.

"Oppi asioita."

Kysymykseen "Mitä huonoa?" neljä kuudesta vastaajasta kirjoitti, ettei viikonlopussa ollut mitään huonoa ja loput kaksi ilmaisivat asian seuraavasti:

"Paha sanoo."

"Ei mitään vakavaa."

Kolmas kysymys oli "Mitä opin itsestäni?". Tähän ryhmäläiset vastasivat seuraavanlaisesti:

"En tiedä paljoa seksioikeuksista."

"Voin sanoa EI!"

"Ei syrjitä toisia seksuaalisuuntautumisen yms. takia."

"Osaa sanoa ei toiselle."

"EI!"

"En osaa leikkiä homoa."

"Mitä opin muista?"-kysymykseen kaksi osallistujaa vastasi, ettei oppinut mitään uutta. Muut vastaukset olivat

"Kovaa possea."

"Muita pitää pitää samassa arvossa kuin itseäsi."

"Hekin ovat ihmisiä."

"Homofobisia."

Viimeinen kysymys oli "Mitä olisin toivonut lisää?". Kolme kuudesta vastaajasta olisi toivonut lisää elokuvien katsomista, yksi näyttelemistä ja kaksi enemmän tai parempaa ruokaa.

11.2 Yksilöhaastattelut

Pyysimme ryhmältä sunnuntai-iltana myös suullista palautetta. Kaksi viikkoa myöhemmin kävimme samat kysymykset läpi kaikkien viiden palautepäivään osallistuneen nuoren kanssa yksitellen. Olemme yhdistäneet tähän sekä ryhmä- että yksilöpalautteet työn rakenteen selkeyttämiseksi. Suorat sitaatit ovat yksilöhaastatteluista. Olemme numeroineet nuoret haastattelujärjestyksessä numeroin 1-5 (N1 = nuori 1).

1. Millaisena koit toiminnan?

Viikonlopun toiminta koettiin yleisesti kiinnostavana ja mukavana.

"...no aika helppoo sellast ihan kivaa." (N3)

"Oli kivaa ja kiinnostavaa." (N2)

"Kaikki tehtävät oli niinku kivoja.." (N1)

Negatiivisena asiana nuoret toivat esiin ainoastaan yksittäisiä tehtäviä. Kolme viidestä vastaajasta mainitsi elokuvan katsomisen viikonlopun huippuhetkenä. Myös näyttelemisestä oltiin pidetty. Kaksi vastaajaa oli kokenut haasteellisena keskittymistä vaatineet tehtävät, lähinnä ihmissuhdepuun tekemisen. Toisille epämieluisat tehtävät olivat toisten suosikkeja, eikä selkeitä koko ryhmän inhokkeja tullut esiin.

2. Mikä toiminnassa ja teemoissa oli uutta ja mikä vanhaa/tuttua?

Ryhmäläiset kertoivat aikaisemminkin värittäneensä, näytelleensä ja piirtäneensä. Kouluissa on myös käsitelty seksuaalisuutta aikaisemmin. Ainoastaan yksi vastaaja sanoi tämän olevan uutta.

"No siis puhuu tollee yleisesti kaikista tommosista asioista." (N2) (Vastaus kysyttäessä mikä oli uutta.)

Vaikka lähes kaikki sanoivatkin seksuaalisuusteeman ja toiminnallisten mentelmien olevan tuttua, näiden kahden yhdistäminen oli ryhmäläisille vierasta. Ainoa toiminnallinen menetelmä, jonka vastaajat muistivat seksuaaliteemaa käsiteltäessä koulussa tehneensä, oli yhden ryhmäläisen esiintuoma kondominkäyttöharjoitus.

"Ollaan me mun mielestä laitettu puupalikalle kondomi." (N1)

3. Mitkä asiat jäivät parhaiten mieleen? Jäikö jokin vaivaamaan?

Viikonlopusta jäi vastaajien mukaan mieleen sekä seksuaalisuus ylipäätään, että myös omat rajat ja seksuaalioikeudet. Myös yksittäiset harjoitukset olivat jääneet ryhmäläisten mieleen."

"No, seksuaalisuus ... ja ne omat rajat ja sellaset." (N2)

"Se ku käsiteltiin niit asioit." (N5)

"No ainaki se stop-juttu, se on jääny silleen mieleen." (N3)

"Se näytteleminen oli kaikist hauskinda ja se jäi mieleen." (N4)

Henkilökohtaisissa haastatteluissa kukaan ei tuonut esille mitään asiaa, mikä olisi jäänyt mietyttämään tai vaivaamaan viikonlopun jälkeen. Ryhmäpalautteessa viikonlopun jälkeen

nuoret kuitenkin sanoivat, että he olisivat halunneet myös lisää perusseksuaalivalistusta ja esittää lapuilla kysymyksiä, joihin ohjaajat olisivat vastanneet.

4. Kuinka koet ryhmässä käytyjen asioiden vaikuttaneen ajatuksiisi ja käyttäytymiseesi ryhmän jälkeen?

Välitön palaute ryhmän jälkeen oli se, että osa ryhmästä oli kokenut viikonlopun auttaneen heitä rauhoittumaan ja ajattelemaan seksuaalisuutta syvemmin kuin ainoastaan fyysisenä toimintana. Yksilöhaastatteluissa vastaajat kuitenkin kokivat vaikeaksi tähän kysymykseen vastaamiseen, eivätkä osanneet sanoa, oliko mikään muuttunut. Haastatteluissa kävi kuitenkin ilmi, että osa harjoituksista oli alkanut elää omaa elämäänsä ryhmän ulkopuolella.

"Kyl me tuol kouluski ollaa aina välillä sillee leikkimielellä tehty tavaks et ku toine ottaa olkapäästä niin toinen sanoo: "Ei!" (N5)

"Tai sit jos joku tyyppi tulee käytävällä nii sanotaan: "Seis". Sit se jää miettiin ja sit voidaan pinkasta karkuun siitä niin." (N2)

"No siis on nyt jotain, just joku koskenu johonki sit on sillee et hei, toi oli sellanen mihin ei saanu koskee tai sillee.." (N3)

"No niinku oppii ymmärtämään toisii, sillee moniulotteisemmin. Et tietää mis kaikkien rajat kulkee ... et sitä niinku oppii suhtautumaan ihmisiin eri tavalla." (N1)

5. Kuinka toiminta tuki koulussa saatuja tietoja / taitoja seksuaalisuudesta?

Kaikki vastaajat sanoivat toiminnan tukeneen koulun seksuaalikasvatusta.

"Aikalailla. Mut kyl siin aika paljon käytiin noit uusii asioit läpi. Mut ei me ikinä olla katottu minkäänlaista niinku leffaa esim. terveystiedon tunnilla, eikä olla analysoitu niinku sitä jutskaa siitä sisällöstä samalla tavalla." (N1)

"No siis aika paljon, et ei koulus yleensä, eiku siis ei koulus oo sanottu kauheesti, oikeen mitään." (N2)

"No tietää vähän enemmän nyt asioista." (N5)

"Joo, jonkun verran." (N4)

"Aika hyvin. Tai siis silleen, oli paljon laajempaa ku koulus. Koulus on vaan joku yks tunti sitä." (N3)

Sunnuntai-illan suullisessa ryhmäpalautteessa tuotiin lisäksi esiin sitä, että koulussa kirjoitetaan vihkoon opettajan puhuessa, eikä itse toimita ollenkaan. Viikonlopun ohjauksessa taas toimittiin, eikä niinkään istuttu paikallaan opetusta kuunnellen.

6. Nimeä yksi seksuaalioikeus.

Koska seksuaalioikeudet oli yksi kantavat teema viikonloppuna, pyysimme nuoria nimeämään vielä jonkin seksuaalioikeuden. Kaksi nuorista ei osannut suoraan kysyessä nimetä yhtäkään, mutta muun haastattelun aikana he toivat kuitenkin niitä esiin.

"En mä muista." (N3)

Koska suurin osa harjoituksistamme käsitteli oikeutta kieltäytyä sellaisesta seksuaalisesta toiminnasta, mikä ei tunnu itsestä hyvältä, on luonnollista, että juuri tämä oikeus tuli esille muissa kolmessa vastauksessa.

"Kaikilla on oikeus sanoa ei." (N1)

"Se fyysinen koskettamuus tai mikä nyt on." (N5)

"No siis niinku et saa sanoo ei ja silleen." (N4)

7. Palautetta ohjaamisesta

Pyysimme osallistujilta vielä yleistä palautetta ohjaamisestamme. Kenelläkään vastaajista ei ollut kehittämisehdotuksia ohjaamiseemme, vaan he olivat kokeneet ohjaamisen hyvänä.

"No varmaan kaikki onnistu mun mielestä hyvin, ei oo mitään sellasta. Oli ihan hyvä." (N3)

"No ei siin mun mielest ainakaan mitään huonoo ollu. Oli hyvä et oli niit taukoi, sai syödä ja juoda siin välissä, ettei tarvinnu koko ajan tehdä jotain." (N4)

"Hyvin kaikki toimi." (N5)

"Kyllä, te kekkasitte koko ajan jotain uutta aktiviteettia. Ja sit te otitte muutkin messiin, siis jos joku kysy jonku kysymyksen te vastasitte ihan niinku sillee, ihan niinku pitääkin, jos joku asia jäi arveluttamaan. Siin mielessä toimitte hyvin. Et te piditte ainakin hyvän kontrollin siellä." (N1)

8. Yleisfiillis viikonlopusta

Lopuksi kysyimme osallistujille jäänyttä oloa viikonlopusta. Yhdeltä vastaajalta unohdimme kokonaan kysyä tätä, mutta hän toi muuten esille pitäneensä viikonlopusta ja käsitellyistä teemoista. Loput neljä vastaajaa kokivat viikonlopun olleen mukava.

"Ihan hyvä." (N4)

"Kiva silleen, paitsi et piti herää aikasin, mut muuten ihan hyvä." (N3)

"Tosi sellanen kiva ja hyvä viikonloppu." (N2)

"Hyvä. Kannatti tulla!" (N5)

11.3 Omat havainnot viikonlopun toiminnasta

Ensimmäinen päivän päätteeksi pohdimme sitä, toimisiko ryhmä ehkä paremmin, mikäli se olisi vain poika- tai tyttöryhmä. Toisaalta nuoret eivät itse nähneet sekaryhmää ongelmana, kun heiltä siitä kysyimme. Jounin havainto oli, että nuoret esittivät uudelle ohjaajalle erityisesti toiminnan alussa, mutta rauhoittuivat loppua kohden. Ryhmän ainoa tyttö näyttäytyi aluksi arkana, mutta tuotuamme esiin sukupuolijakauman, hän rentoutui. Keskustelu suistui välillä raiteiltaan, mutta usein myös nuoret itse huomasivat tämän ja pitivät toisilleen kuria. Ohjaajina olisimme voineet olla jämäkempiä ja etenkin Wilja koki tämän haastavana. Myös alun alkoholi- ja tupakkakeskusteluun suhtautumista Wilja pohti ryhmän ajan. Yksi haasteista oli myös huumorin käyttö ja se, kuinka asettua nuorten tasolle olematta kuitenkaan yksi nuorista.

Lauantaina nuoret yllättivät meidät syvällä keskittyneisyydellään ihmissuhdepuun tekoon. Houkutteluharjoituksessa ryhmässä ilmeni ristiriitoja kahden nuoren välillä. Emme käsitelleet tätä asiaa lopulta nuorten kanssa lainkaan, mikä jäi meitä molempia vaivaamaan. Vaikka aikataulu petti jo alusta lähtien, pystyimme ratkaisemaan asian tilanteeseen nähden hyvin. Ryhmän ulkopuolisen nuoren käyttäytymisen esiin ottaminen osoittautui hyväksi ratkaisuksi ja

havaintojemme mukaan myös vaikutti suotuisasti sekä ilmapiiriin, että seksuaaliteeman käsittelyyn myöhemmissä tehtävissä. Tässä huomasimme edun siinä, että Jouni tunsu entuudestaan sekä ryhmän nuoret, että tämän ryhmän ulkopuolisen nuoren. Mikäli nuoret olisivat olleet molemmille vieraita, asiaa ei välttämättä olisi osattu nostaa esiin. Päivän aikana Wilja sai toppuutella Jounia siinä, ettei tämä lupailisi nuorille sitä nopeammin taukoja, mitä nopeammin nuoret tekisivät harjoitukset loppuun saakka. Aikaa oli lauantaina vähän liikaakin, eikä kiirehtiminen olisi mitenkään auttanut nuorten pohtimista ja oppimista, vaan päinvastoin. Jouni sai taas vastavuoroisesti varmistaa useasti, että nuoret kuuntelivat Wiljan tehtäviin ohjeistamista.

Vaikka nuoret olivat silminnähden väsyneitä sunnuntaipäivän alusta lähtien, jaksoivat he kuitenkin keskittyä tehtäviin. Väsymyksestä johtuen tauotimme päivää myös hieman enemmän, kuin aikaisempina päivinä. Nuorten esiin tuomat ajatukset raiskaus- ja homokeskusteluissa yllättivät ja keskustelu sai intensiivisyydellään myös meihin uutta virtaa. Erityisesti Wiljaa jäi mietityttämään se, ottiko hän nuorten ajatukset jopa liian henkilökohtaisesti ja osallistuiko hän keskusteluun itse liian kiihkeästi. Nuoret keskustelivat viikonlopun aikana sunnuntaita lukuun ottamatta vähemmän, kuin odotimme. Olemme tottuneet siihen, että opiskeluissamme kaikkea tekemistä on aina reflektoitu ja pohdittu pitkään ja sille on pitänyt varata paljon aikaa. Nyt keskustelut olivat melko pikaisia ja nuoret halusivat jatkaa nopeasti uusiin harjoituksiin, emmekä olleet osanneet siihen ajallisesti varautua.

12 JOHTOPÄÄTÖKSET

Toiminnan aikana nuoret kävivät useasti keskustelua omista ja toisten ihmisten rajoista. Myös loppuarviointinnissa tuli ilmi, että omia rajoja koskevat harjoitukset olivat alkaneet elää omaa elämäänsä ryhmän ulkopuolella. Nuoret käyttivät viikonlopun aikana opittuja harjoituksia ja tekniikoita hyödykseen esimerkiksi koulun välitunneilla. Kaveriporukan kanssa tehtynä harjoitukset saattoivat olla vitsiä ja huumorilla tehtyjä, mutta merkittävän tästä tekee se, että harjoitukset ovat kuitenkin jollain tavoin jääneet elämään niiden nuorten keskuudessa, jotka viikonloppuna kanssamme toimivat. Viikonlopun ja teemojen käsittelyn voi katsoa olleen jollain tavalla merkityksellinen ja onnistunut, kun omat fyysiset ja psyykkiset rajat tiedostetaan arkipäiväisessä elämässä, huumorin kautta tai ilman. Vaikka kaikki nuoret eivät osanneet loppuhaastattelussa nimetäkään yhtäkään seksuaalioikeutta, he kuitenkin puhuivat muuten esimerkiksi oikeudesta fyysiseen koskemattomuuteen. Tärkeintä ei liene se, että nuoret pystyisivät luettelemaan kaikki oikeutensa, vaan se, että he ne tiedostavat ja osaavat niitä vaatia. Tämän toteutuminen on pitkälti seksuaalikasvatuksen ja aikuisten vastuulla (Aho,

Kotiranta-Ainamo, Pelander & Rinkinen 2008: 36). Tämän tavoitteen toteutuminen oli meille kaikista tärkeintä, sillä sellaisenaan se myös auttoi muiden tavoitteiden toteutumista.

Nuorten palautteen mukaan toiminta tuki koulujen seksuaalikasvatusta. Sekä ryhmän loppuhaastattelussa, että yksilöhaastatteluissa nuoret totesivat, että koulun seksuaalikasvatuksessa ei juurikaan käydä tunnepuolen asioita tai mietitä omia rajoja. Nuoret kokivat harjoitukset hyödyllisiksi ja koko viikonlopun sisällön täysin erilaiseksi, mitä koulun seksuaalikasvatuksen tunnit ovat. Ilmapiirin ollessa avoin ja keskusteluun kannustava, saimme nuoret keskustelemaan muun muassa raiskaukseen ja homoseksuaalisuuteen liittyvistä kysymyksistä. Nuoret selkeästi kaipaavat avointa, turvallista ilmapiiriä, jossa voivat keskustella heitä itseään askarruttavista asioista. Tästä myös saimme hyvän esimerkin ryhmämme nuorilta, kun he toivoivat lopuksi, että olisivat voineet esittää meille kysymyksiä seksistä ja seksuaalisuudesta lapuilla, joihin olisimme vastanneet ja joista olisimme voineet nuorten kanssa yhdessä keskustella. Koimme, että toiminta tuki koulussa annettua seksuaalikasvatusta. Toiminnallisesti oppiminen ja itse tekeminen nostivat useita puheenaiheita, joista nuoret olivat kiinnostuneita tietämään lisää. Viikonlopun aikana nuoret ilmaisivat muutamaankin eri otteeseen että tahtoivat seksiin ja seksuaalisuuteen liittyvien asioiden läpikäymistä toiminnallisten menetelmien kautta. Tämän tavoitteen toteutumisen kautta tuemme sitä ajatusta, että seksuaalikasvatuksessa parhaat tulokset saadaan, kun koulun kanssa yhteistyössä toimivat myös lasten ja nuorten vapaa-ajan ohjaajat. Näin koulu voi opettaa kaikista välttämättömimmän ja koulun ulkopuoliset aikuiset syventyä nuorta itseä juuri sillä hetkellä koskettaviin asioihin. (Bildjuschkin & Ruuhilahti 2008: 8, 21, 25, Aho ym. 2008: 15, Kosunen & Ritamo 2004: 134.)

Osallistujat sanoivat pitäneensä harjoituksista, joita viikonlopun aikana teimme. He kokivat oppineensa toiminnan kautta niitä asioita, joita tavoittelimmekin. Olimme onnistuneet valitsemaan harjoitukset, jotka jakoivat kiinnostaa nuoria ja joihin he jakoivat keskittyä. Kaikki harjoitukset oli sovellettu nuorille sopiviksi, eikä viikonlopun aikana tullut esille mitään, mitä nuoret olisivat pitäneet esimerkiksi liian lapsellisena tai vaikeana. Erilliset harjoitukset tukivat hyvin toisiaan ja tekivät teeman käsittelystä kokonaisvaltaisempaa. Harjoitukset oli lisäksi suunniteltu niin, että ne syvensivät aina edellisiä harjoituksia ja teemoja. Nuoret toivoivat vielä enemmän draamallisia harjoituksia, jossa he pääsisivät itse lavalle esittämään ja näyttelemään. Nuoret toivoivat myös lisää aiheen käsittelyä elokuvan keinoin. Kun loppupalautteessamme he sanoivat toivoneensa elokuvia, eivät toive-elokuvat olleet mitä tahansa elokuvia, vaan nimenomaan seksuaalisuuteen ja kasvuun liittyviä, kuten suomalainen Kielletty hedelmä. Käytimme viikonlopun aikana harjoituksia eri luovien toimintojen aloista. Harjoitukset eivät olleet isoja kokonaisuuksia yhdestä luovan toiminnon alasta, vaan suunniteltu aina tietyn teeman mukaan. Harjoituksia, joita teimme, on helppo käyttää sellaisenaan nuorten kanssa ja myös soveltaa vielä eteenpäin. Menetelmiä ei tarvitse

käyttää samassa järjestyksessä, vaan niistä voi poimia vaikka vain yhden harjoituksen kerrallaan ryhmän kanssa käytettäväksi. Harjoitukset vaihtelivat pituudeltaan muutamista minuuteista aina reiluun tuntiin asti. Tämä kannattaa ottaa huomioon ryhmätoimintaa suunniteltaessa. Lisäsimme myös liitteisiin opinnäytetyöseminaarimme diasarjan, josta saa helposti kuvan koko opinnäyteprosessista, mutta myös viikonlopun toiminnasta ja harjoituksista, joita viikonlopun aikana käytimme (Liite 16). Toiminnallisten harjoitusten on nähty selkeästi parantavan nuorten seksuaalisia tietoja, sillä ne aktivoivat monia eri aisteja samaan aikaan ja näin jokainen nuori pystyy omaksuma tietoa itselleen helpoimmalla ja sopivimmalla tavalla (Bildjuschkin ym. 2008: 25, 32). Saamamme palautteen ja toiminnasta tekemämme havaintojen mukaan viikonloppumme kokonaisuudessaan käy hyvästä rungosta ammattilaisille samantyyppistä toimintaa suunniteltaessa.

Vaikka kirjallisuudessa onkin kehoitettu miettimään kahteen kertaan, kannattaako seksuaaliteeman ympärille rakennettua toimintaa järjestää sekaryhmälle (esim. Savolainen 2007; Parviainen 2007), omassa viikonloppuryhmässämme se toimi erinomaisesti. Havaintomme mukaan nuoret hyötyivät siitä, että ryhmässä oli molemmat sukupuolet edustettuina. Näin he pystyivät peilaamaan omalle sukupuolelleen ominaisia käsityksiä toisen sukupuolen käsityksiin. Myös ryhmäkoko oli erinomainen. Aran teeman ympärille kootun ryhmän onkin hyvä olla melko pienikokoinen, jotta keskustelu pysyisi avoimena ja ryhmäläisten olo turvallisena (Niemistö 2002). Koska osallistuja oli parillinen määrä, emme joutuneet pohtimaan sitä, kuinka soveltaa paritehtäviä niin, että jokainen saisi osallistua niihin yhtä paljon. Yksi vaihtoehto olisi toki ollut se, että toinen meistä olisi irrottautunut ohjaajan roolistaan yhdeksi ryhmäläiseksi.

Saimme kokemuksen teeman ympärille perustetun ryhmän ohjaamisesta. Oma ammatillinen kypsytytemme ohjaajina näkyi siinä, kuinka pystyimme ratkaisemaan ajankäytölliset ongelmamme ilman, että toiminta nuorten kanssa olisi kärsinyt siitä mitenkään. Tämä antoi meille tunteen siitä, että olemme opiskelujemme aikana ohjanneet niin montaa ryhmää ja saaneet niin paljon erilaisia työkaluja ohjaamiseen, että pystymme selviytymään näiden avulla hankalammastakin tilanteesta. Myös aikaisemmin esitetyt palautteet itse harjoituksista tukevat sitä ajatusta, että osaamme tarvittaessa soveltaa jo valmiista harjoituksista uudenlaisia ja tarkoituksenmukaisia eri ryhmiä ajatellen ja toisaalta myös kehitellä niiden kautta täysin uusia harjoituksia.

Tunnelma oli koko viikonlopun ajan ryhmässä rento ja ilmapiiri oli avoin. Tämä kertoo osittain siitä, että olimme ohjaajina onnistuneet luomaan ilmapiirin, jossa työskentely oli turvallista. Merkittävimpänä asiana ohjaajan näkökulmasta ohjaajuudessa saattoi näyttäytyä se, että Jouni oli nuorille tuttu ja Wilja vieras, ulkopuolinen ohjaaja, kuin se, että Jouni edusti mies- ja Wilja naissukupuolta. Kuitenkin toiminnan, ryhmän ja teeman kannalta lopulta

tärkeämmäksi voi nähdä nousseen juuri molempien sukupuolien edustuksen sekä ohjaajissa, että ryhmäläisissä. Onkin etu, että nuoret voivat kuulla, keskustella ja käsitellä seksuaalisuutta sekä miesten että naisten kanssa. Näin molemmat sukupuolet saavat yhtäläisesti samastumismalleja. (Kontula, Cacciatore, Apter, Bildsjuschkin, Törhönen, Koski & Tiilo 2001: 98.) Ohjaajuuden näkökulmasta viikonloppu sujui hyvin. Saimme toiminnan aikana sekä sen jälkeen hyvää palautetta toiminnastamme ja nuoret olivat tyytyväisiä toimintaamme viikonlopun ajalta.

Tavoitteisiimme ja arviointimateriaaliimme pohjautuen teimme seuraavat johtopäätökset:

1. Toiminta sai nuoret pohtimaan sekä omaa että myös toisten oikeutta fyysiseen koskemattomuuteen.
2. Toiminta tuki koulujen seksuaalikasvatusta.
3. Harjoitukset sopivat hyvin nuorten seksuaalikasvatukseen ja niitä on helppo myös tulevaisuudessa käyttää ja soveltaa nuorten kanssa.
4. Pystymme ohjaamaan toiminnallista ryhmää ja soveltamaan toiminnallisia menetelmiä käytännössä.

13 EETTISYYS

Jo työn suunnittelusta lähtien olemme pohtineet paljon eettisyyttä. Jotta voisimme toimia sosiaalialan asiantuntijoina, joudumme tulevaisuudessakin jatkuvasti pohtimaan työtämme eettiseltä kannalta. Tämä usein myös erottaa asiantuntijan muista ammatinharjoittajista (Juujärvi, Myyry, Pessa 2007: 9-10). Yksi tärkeä kysymys jo opinnäytteemme suunnitelmavaiheessa oli se, kenen parhaaksi tutkimusta tahdoimme tehdä. Tekisimmekö sen vain mistä tahansa aiheesta itse valmistuaksemme, vai tahtoisimmeko todella vaikuttaa sillä johonkin. Käyttäisimmekö nuoria vain välineenä päästäksemme itse omaan tavoitteeseemme, valmiiksi sosionomeiksi, vai lähtisimmekö ensisijaisesti heidän tarpeistaan. Lienee itsestään selvää, että valmistuminen oli vain sivuseikka tässä projektissamme, joka lopulta pohjautui sille, että tahdoimme vaikuttaa meille tärkeään asiaan ja saamaan nuoret pohtimaan omaa seksuaalisuuttaan ja itsemääräämisoikeuttaan.

Itsemääräämisoikeudella tarkoitetaan asiakkaan oikeuksia tehdä omat valintansa, vaikka ne olisivatkin ristiriidassa ammattilaisen omien arvojen ja elämänvalintojen kanssa (Arki, arvot, elämä, etiikka 2005). Tätä oikeutta kunnioitimme itse toiminnassa antamalla nuorelle mahdollisuuden jättäytyä pois niistä harjoituksista, jotka hän itse koki vaikeaksi. Koko viikonloppuun osallistuminen nojautui myös vapaaehtoisuuteen ja siihen valikoituivatkin ne nuoret, jotka olivat itse aiheesta ja toiminnasta kiinnostuneita. Koska nuoret olivat alaikäisiä, pyysimme luonnollisesti nuorten huoltajilta luvan toimintaan osallistumiseen.

Sosiaalialan ammattilaisen tehtävä on suojata asiakassuhteen luottamuksellisuutta ja noudattaa salassapitoa (Arki, arvot, elämä, etiikka 2005). Jo rekrytoidessamme nuoria tapahtumaan, kerroimme heille, ettei heitä tulla työstä tunnistamaan ja että kaikki toiminta perustuu luottamuksellisuuteen. Infosimme myös vanhempia alkukirjeessä näistä asioista. Opinnäytetyön tulosten kirjoittamisen jälkeen tuhosimme kaikki haastattelunauhat ja palautemateriaalit, joista yksittäisen nuoren olisi voinut tunnistaa. Emme myöskään missään vaiheessa puhuneet nuorista yleisellä paikalla niin, että kukaan olisi voinut tietoa millään tavalla hyödyntää. Nuorten tasa-arvoinen kohtelu ja heidän kuuntelu tulivat esille erityisesti alun ryhmäsopimuksen teossa, jonka aikana jokainen sai sanoa ne toiveet, mitkä hänellä oli toimintaa ja ryhmää koskien. Nämä kaikki tulivat sellaisinaan kirjatuksi ryhmäsopimukseen, jota kerrattiin ja täydennettiin joka toimintakerran aluksi.

Jo ennen toimintaa pohdimme sitä, mitä tekisimme, jos ryhmässä nostettaisiin esille vaikeita, henkilökohtaisia kysymyksiä seksuaalisuuteen liittyen. Entä jos jotain osallistujaa olisi esimerkiksi käytetty seksuaalisesti hyväksi ja käsittelemättömät asiat nousisivat pintaan? Jo heti ryhmän alussa painotimme sitä, että jos jokin harjoitus tuntuisi vaikealta, siihen ei tarvitsisi osallistua. Kirjoitimme ylös sekä mielenterveysseuran kriisipuhelimen-, että Mannerheimin lastensuojeluliiton lasten ja nuorten puhelimen numerot, jotta nuoret voisivat tarvittaessa ottaa niihin yhteyttä ryhmän jälkeen. Se, että Jouni tunsu nuoret entuudestaan ja oli heidän käytettävissään myös ryhmän jälkeen nuorisotilalla, rauhoitti myös meitä asiaa miettiessämme. Kerroimme myös nuorille, että meihin voi tarpeen vaatiessa ottaa yhteyttä. Yhteystietomme löytyivät toiminnasta kertovassa kirjeessä.

Yksi erityisesti Wiljaa vieläkin mietityttävistä asioista toiminnan aikana, oli keskustelu homoseksuaaleista. Oliko ohjaaja liiankin kärkeä keskustelussa ja veikö hän nuorilta tilaa ilmaista omia ajatuksiaan homoseksuaalisuudesta? Sosiaalialan ammattilaisen tehtävä on kuitenkin edistää sosiaalista oikeudenmukaisuutta ja estää syrjintää (Arki, arvot, elämä, etiikka). Ehkä ohjaajan toiminta oli kärkevää, mutta keskusteluun puuttuminen kuitenkin yhteiskunnalliselta kannalta eettisempää kuin aiheen kokonaan ohittaminen. Jälkeenpäin ajatellen ohjaaja olisi voinut myös käydä tätä keskustelua yhdessä nuorten kanssa ja selvittää paremmin omat näkökantansa keskusteluun.

Eettisesti tärkeää on myös pitää ne lupaukset, mitä nuorille annoimme. Otimmekin viikonlopun jälkeen yhteyden nuoreen, josta ryhmässä oli noussut keskustelua lauantaipäivän toiminnan ohessa. Hänen kanssaan käytiin keskustelu, jossa puhuttiin asioista, joita ryhmä oli toiminnan aikana nostanut esille. Nuori tiesi, että tällainen ryhmä oli järjestetty, mutta ohjaajina pidimme huolen, että nuori ei saanut selville, että hänen kanssaan keskusteltiin juuri tämän viikonlopun keskustelujen seurauksena. Nuori tuntui ymmärtävän huolenaiheemme ja lupasi yrittää parantaa tapansa. Myöhemmin kevään aikana nuoren käytöksestä ei ole korviimme kantautunut vastaavan käytöksen aiheuttamia ongelmia.

Kävimme myös keskustelua palautepäivän jälkeen sen nuoren kanssa, joka ei päivään osallistunut. Vaikka emme häntä enää haastatelleet, varmistimme kuitenkin, ettei palautepäivään osallistuminen jäänyt hänen kohdallaan väliin esimerkiksi sen takia, että nuorelle olisi jäänyt toiminnasta huono mieli. Näin koemme saattaneemme toiminnan loppuun saakka vastuullisesti jokaisen nuoren kanssa.

Jotta kirjallinen työemme olisi myös mahdollisimman eettisesti toteutettu, olemme pyrkineet raporttoimaan toimintamme ja koko prosessimme mahdollisimman yksityiskohtaisesti. Koko puolen vuoden prosessin ajan olemme kirjoittaneet päiväkirjaa mieltämme askarruttavista asioista ja palanneet niihin tässä raportissamme. Kaikki käyttämämme sitaatit nuorten palautteista on suoraan nuorilta saatuja, eikä mitään tuloksia ole väärenneltä missään työemme vaiheessa. Eettinen tekeminen on ollut meille kunnia-asia ja auttanut meitä myös ammatillisessa kasvussamme.

14 POHDINTA

Viime kesäisestä opinnäytetyön aiheen pohtimisesta alkanut pitkä taival on tulossa päätökseen. On aika pohtia sitä, mitä olemme prosessin aikana saaneet aikaiseksi ja mitkä tavoitteet jäivät toteutumatta. Olemme jakaneet pohdintamme omiin henkilökohtaisiin pohdintoihimme ja yleiseen pohdintaan.

14.1 Jounin pohdinta

Alusta alkaen yhteistyö Wiljan kanssa on ollut helppoa ja mutkatonta. Siitä lähtien kun päätimme tehdä opinnäytetyömme yhdessä olemme tehneet tiivistä yhteistyötä tavoitteiden saavuttamiseksi. Wiljalla tuntui olevan alusta asti selvää, mikä on opinnäytetyömme idea, ja miten sitä lähdetään toteuttamaan. Kun itse sain ideasta kiinni tarkalleen, että mistä

seksuaalisissa turvataidoissa onkaan kyse, oli turvallista lähteä miettimään toteutusta ja yhteistyökumppaneita.

Saatuamme opinnäytetyösuunnitelmamme kasaan oli aika siirtyä lähes välittömästi toiminnalliseen viikonloppuun nuorten kanssa. Wilja ei ollut aikaisemmin nuorten kanssa juurikaan ohjauksellisesti tekemisissä, ja koetin häntä vakuuttaa siitä, että alun jännityksen jälkeen, nuorten kanssa tulisi toimeen hyvin. Ensimmäisenä ohjauspäivänä Wiljasta huomasi, että toiminta nuorten kanssa oli uutta, mutta Wiljallakin oli koulun kautta monia ohjauskokemuksia alla, eikä ohjaustoiminta sinänsä muutu ikäryhmästä riippuen. Itseäni hiukan jännitti, koska tunsin nuoret jo entuudestaan, että osaavatko he käyttäytyä uuden ohjaajan tullessa mukaan tutun ohjaajan vierelle. Tärkeää mielestäni oli myös se, että Wiljalle annettaisiin alusta alkaen paljon tilaa toteuttaa ohjaustoimintaa, jotta nuoret tottuisivat Wiljan tapaan ohjata ja myöskin tutustuisivat Wiljaan sekä toisinpäin. Alun lämmittely- ja tutustumisharjoituksissa huomasi, että nuoret hieman hakivat rajaa, jossa ohjaajat puuttuvat heidän toimintaansa, käyttämällä nuorilta ”kiellettyjä” teemoja, kuten alkoholi sekä tupakointi. Wiljan aikaisempi ohjauskokemus näkyi juuri siinä, ettei hänkään kokenut, että asiaan olisi ollut tarvetta puuttua tähän ”testaukseen” sen kummemmin.

Loppuviikonlopun ohjaus toimi koko ajan hyvin, eikä välillemme syntynyt konflikteja. Oli hienoa huomata, kuinka erilaisia asioita Wilja myös huomasi ryhmästä, kuin itse jo aikaisemmin juuri näiden nuorten ohjaajana olleena huomasin. Esimerkkinä mainittakoon henkilökemiat nuorten välillä. Uusin silmin tarkasteltuna huomaa asioita kahden henkilön välillä, joihin en itse olisi välttämättä kiinnittänyt huomiota, kuten kahden nuoren välinen hiljaisuus ja suostumattomuus tekemään töitä toistensa kanssa.

Dialogisuus harjoitusten välillä sekä päivän jälkeen oli tärkeää, jotta saimme toiminnan jatkumaan mahdollisimman sujuvasti eteenpäin, mutta myös siksi, että saimme paljon irti myös toistemme näkökulmista sekä havainnoista, jotka hyödynsimme opinnäytetyötä tehtäessä. Keskustelujen myötä saimme myös ideoita siitä, mitä ryhmän sisällä tapahtuvia asioita nostaisimme näkyväksi koko ryhmän kesken.

Kirjallisessa osuudessa olemme sopineet aina, mitä kumpikin kirjoittaa ja olemme lukeneet toistemme tekstejä ja tehneet korjausehdotuksia toisillemme. Dialogisuuden ja keskustelevuuden merkitys on ollut kirjallisessa osuudessakin tärkeää. Kaikesta on voinut puhua ja jonkun asian askarruttaessa ongelmaan on pureuduttu yhdessä. Omalta osaltani tärkeäksi olen kokenut myös sen, että olen voinut käydä toissa samaan aikaan opinnäytettä tehtäessä. Wiljan kanssa ei tullut kertaakaan ongelmaa aikatauluja yhteen sovitettaessa ja siitä iso kiitos! Kaiken kaikkiaan, työskentely Wiljan kanssa tämän koko prosessin ajan on ollut miellyttävä ja positiivinen kokemus.

14.2 Wiljan pohdinta

Alkaessani suunnitella opinnäytetyöni aihetta, pohdin paljon sitä, voisinko tehdä sen jonkun kanssa. Olin jo päätenyt tekemään opinnäytteen yksin, kun huomasin, kuinka paljon kaipasin sellaista henkilöä, jonka kanssa voisin työstä puhua ja pohtia siinä tehtyjä ratkaisuja. Kaipasin kipeästi itselleni peiliä. Lopullinen varmistus sille, että halusin tehdä opinnäytteen parityönä tuli siitä, että ajattelin työn valmistuvan aikataulullisesti jonkin verran nopeammin jonkun kanssa yhdessä tehdessä kuin yksin. Tosin myöhemmin minulle selvisi, että olin ollut tämän asian suhteen väärässä. Jouni valikoitui parikseni sattuman sanelemana. Hylättyäni jo yhden varteen otettavan opinnäytetyön aiheen ja pohtiessani uutta ohjaavan opettajani kanssa, opettaja kysyi minulta haluaisinko tehdä opinnäytteen Vantaan Nuorisopalveluille. Koska en ollut kovinkaan innostunut työskentelemään nuorten kanssa etenkin yksin, kysyin Jounilta, haluaisiko hän tehdä opinnäytteen kanssani. Jonkin aikaa mietimme yhteistä aihetta ja lopulta päädyimme Nuorten seksuaalisiin turvataitoihin.

Seksuaalisuus ja sen problematiikka ovat teemana kiinnostaneet minua jo opiskelujeni alkuvaiheesta lähtien. Sekä draaman että liikunnan ja tanssin opintojaksolla teinkin parini kanssa ryhmänohjauksen muille opiskelijoille teemaan liittyen. Jounia ei tarvinnut oikeastaan ollenkaan suostutella tähän teemaan mukaan ja yhdessä päätimme, että opinnäytteemme olisi toiminnallinen. Nuorten ohjaamisesta minulla oli ennestään vain yksi kaoottinen kokemus. Tieto siitä, että Jouni oli jo vanha tekijä nuorisotyössä, rauhoitti minua erityisesti juuri opinnäytteen toiminnallisen osuuden aikana.

En tuntenut Jounin työskentelytapoja kovinkaan hyvin etukäteen. Vaikka olemmekin olleet lähes kaikilla samoilla opintojaksoilla, emme ole tehneet koskaan parityötä yhdessä ja ainoastaan kerran olemme olleet projektityötä tehdessä samassa ryhmässä. Koko prosessimme oli siis varmasti molemmille yllätyksiä täynnä. Toisinaan haasteellista työskentelemisestä teki se, että Jounin ottaessa asiat rauhallisesti minä stressasin jatkuvasti ja huomautin pikkuaasioistakin. Ehkä jollain tavoin koin tarvetta pitää ohjat käsissäni koko opinnäytetyöprojektin ajan. Toisaalta tarvitsin Jounia rauhoitteluun minua silloin, kun työ ei edennyt eikä kirjoitus sujunut. Jouni oli myös korvaamaton nuorisotyöntekijän työntekijän roolissaan. Hänen kauttaan yhteistyömme Hiekkaharjun nuorisotilan ja Vantaan kaupungin nuorisopalveluiden kanssa sujui huomattavasti jouhevammin kuin jos parini olisi ollut joku toinen ilman kontakteja ja kokemusta.

Omaksi heikkoudekseni kirjallisia töitä tehdessäni voin laskea sen, että en osaa useinkaan palauttaa näennäisen valmista työtä ajoissa, vaan tahdon yleensä parannella ja hioa sitä niin pitkään kuin mahdollista. Tässäkin työssä oli nähtävissä se, että kun Jounin mielestä työ oli jo täysin palautuskelpoinen ja valmis, omasta mielestäni se oli vielä aivan keskeneräinen. Suunnitelmaseminaaria siirrettiin jo kertaalleen viikolla eteenpäin ja siltikin itselleni jäi se

tunne, että kirjallinen osiomme ei ole niin hyvä ja kattava, kuin halusin sen olevan. Olenkin ottanut enemmän vastuuta itse kirjallisesta raportista ja sen kieliasusta, kun taas Jouni on vastaavasti ollut enemmän vastuussa yhteistyöstä Nuorisotoimeen päin.

Toiminnallisen opinnäytetyön tärkein osa lienee itse toiminta. Tavoittelin kunniallista selviytymistä nuorten ryhmän ohjaamisesta ja tähän tavoitteeseeni myös pääsin. Alku oli ehkä hankalaa, mutta loppua kohden yhteistyöni nuorten kanssa sujui jo vapaammin. Omalta kohdaltani kuitenkin tärkeintä oli se, että palautteen ja haastattelujen mukaan nuoret todella saivat paljon irti viikonlopusta ja ehkä oppivat jopa suojelemaan itseään ja kunnioittamaan myös toisia. Jos yksikin toimintaamme osallistuneista nuorista muistaa omat rajansa myös vaikeissakin tilanteissa, on tämä kivikkoinen tie ollut enemmän kuin kulkemisen arvoinen.

14.3 Yleinen pohdinta

Seksuaalisten turvataitojen harjoittelu nuorten kanssa on vähän käsitelty aihe, mikä oli suurin syy tarttua siihen. Opinnäytetyöprosessin alkuvaiheessa koimme tärkeäksi sen, että saisimme yhteistyökumppanin, jota aihe myös kiinnostaa. Vantaan nuorisopalvelut oli hyvä ja luonnollinen vaihtoehto yhteistyökumppaniksi.

Alun perin mietimme sitä, olimmeko opettamassa turvataitoja nuorille liian myöhään ja olisiko parempi opettaa niitä nuoremmille, alakouluikäisille lapsille. Koska yksi kantava teema turvataidoissa on omat rajat ja nuorilla nimenomaan epätoivotusta seksuaalisesta toiminnasta kieltäytyminen, emme lienee olleet kovin myöhässä ainakaan niiden yhdeksäsluokkalaisten kanssa, jotka edustavat 73% saman ikäisistä, eivätkä ole koskaan olleet yhdynnässä (THL Kouluterveyskysely 2010). On kuitenkin muistettava, että seksuaalinen käyttäytyminen ei tarkoita ainoastaan yhdyntää, vaan kaikkea muutakin seksuaalissävytteistä puhetta ja kosketusta (Papp, Kontula & Kosonen 2000: 9.) Ei pidä myöskään luulla, että nämä loput 27% olisivat olleet yhdynnässä vasten tahtoaan tai katuneet sitä myöhemmin, vaikka joukkoon varmasti epämiellyttäviä ja ei-toivottuja tapauksia mahtuukin. Vaikka nuori olisikin suostunut seksuaaliseen toimintaan tahtomattaan, ei koskaan ole liian myöhäistä kieltäytyä seuraavalla kerralla samanlaisesta ehdotuksesta ja näin korjata huonoa kokemusta. Väärään aikaan annettu tieto ei tavoita nuorta, jolle asia ei ole sillä hetkellä ajankohtainen elämässä. (Kosunen & Ritamo, 2004: 68). Turvataitoharjoitukset ovat sellaisia, että niitä on helppo soveltaa eri-ikäisille ja vaikka aihe ei olisikaan täysin ajankohtainen, voi siitä saada paljonkin irti jollain muulla tasolla tai muuhun asiaan liittyen.

Toimintaviikonloppu oli kokonaisuudessaan onnistunut. Nuoret osallistuivat aktiivisesti jokaiseen harjoitukseen, ja olivat mukana harjoituksissa innokaina. Huomasimme jo

ensimmäisen päivän aikana, että suunnittelemamme aikataulu ei tulisi pitämään. Tämä toi ylimääräistä stressiä toimintapäiviin, sillä jouduimme pohtimaan paljon sitä, millaisia harjoituksia meidän kannattaisi lisäksi ottaa, jotta ne tukisivat valitsemaamme teemaa. Keskustelimme usein taukojen aikana keskenämme siitä, mitä seuraavaksi tuleman piti ja pohdimme ryhmän toimintaa. Alkuperäinen ajatus siitä, että olisimme saaneet kerättyä osallistujat lähikouluista, kariutui ajankäytöllisiin ongelmiin. Voimme ajatella sen olleen onni onnettomuudessa, sillä nyt ne nuoret, jotka toimintaamme osallistuivat, olivat Jounille jo entuudestaan tuttuja. Teema oli sen verran arka, että tuttu ryhmä edesauttoi varmasti avoimen ilmapiirin syntymistä ja turvallisten puitteiden luomista.

Kiinnostavaa olisi ollut tietää, kuinka paljon palkintoretki vaikutti osallistujien motivaatioon viikonloppuun osallistumiseen ja olisivatko nuoret siihen näin jälkikäteen ajatellen osallistuneet, vaikka retkeä ei olisi järjestettykään. Osalle nuorista porkkanasta kerrottiin etukäteen, toisille vasta heidän ilmoittauduttuaan mukaan toimintaan. Viikonlopun aikana retki ei tullut nuoren puheissa esille kuin sunnuntai-illan päätteeksi, kun pyysimme nuorilta ehdotuksia palautepäivän ruokapaikasta. Tuloksissa tuli ilmi, että asettamamme tavoitteet toteutuivat ja nuoret pohtivat viikonloppuna ja myös sen jälkeen omia rajojaan ja omaa seksuaalisuuttaan. Näin ollen palkintoretkikeskustelu lienee melko turhaa itse lopputuloksen kannalta.

Opinnäytetyön raportointi oli yllättävän hidasta ja aikaa vievää. Onneksemme olimme jo suunnitelmavaiheessa saaneet teorian melko hyvin kasaan ja hyvän pohjatyön ansiosta selvisimme varsinaisen raportin kirjoittamisesta kuitenkin kivuttomammin, kuin jos olisimme joutuneet lähtemään kirjoittamaan sitä ihan alusta alkaen. Kirjoitimme työtämme erikseen, toisinaan kylläkin vierekkäin istuen. Tämän takia tekstissä on nähtävissä molempien kirjoittajien ääni ja toisinaan tyyllieron voi huomata. Tällä tavalla työskentely kuitenkin toimi meillä paremmin kuin se, että olisimme istuneet yhden tietokoneen ääressä yhdessä samaa tekstiä kirjoittaen. Työn ollessa jo lähes valmis, luetuimme tekstiämme muutamalla ulkopuolisella henkilöllä ja saimme heiltä arvokkaita kommentteja ja korjausehdotuksia työhömmme.

Pohdimme arvioinnin välineenä yhtenä vaihtoehtona toiminnan kuvaamista videolle. Näin olisimme voineet saada arvokasta materiaalia myöhempää havainnointia varten. Luovuimme kuitenkin ajatuksesta, sillä yksittäiset toimintakertamme olivat pitkiä, emmekä päässeet lopputulokseen siitä, mitkä osuudet olisimme kuvanneet ja mitkä taas jättäneet kuvaamatta. Lisäksi mietimme, että kuvaaminen olisi saattanut vaikuttaa epäsuotuisasti ryhmän ja yksilöiden käyttäytymiseen aiheen ollessa vaativa ja arka. Videokuvaus olisi saattanut häiritä ja muuttaa toiminnan kulkua samoin kuin ulkopuolisen havainnoijan on nähty toisinaan tekevän (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009: 213). Lisäksi ajatus kuvaamisesta jäi niin viime

tippaan, ettemme olisi todennäköisesti ehtineet välineitä edes hankkia ja opetella käyttämään. Näin havainnointi jäi osin pintapuoliseksi ja jäsentämättömäksi. Nyt myöhemmin ajateltuna toiminnan videotointi olisi voinut olla haastavaa myös siksi, että toiminta tapahtui isossa tilassa ja levittäytyneesti. Toisaalta harjoitusten jälkeiset keskustelut olivat usein niin hedelmällisiä, että niiden nauhoittaminen olisi voinut auttanut huomattavasti työn arvioinnissa.

Luonnollisesti viimeisen muutaman kuukauden aikana aikaa ei ole ollut juuri muulle, kuin raportin kirjoittamiselle. Keskustelut ystävien kanssa ovat pyörineet luvattomankin usein opinnäytetyön aihepiirissä. Kiinnostavaa on ollut huomata, kuinka lähes jokainen tuntee jonkun, jonka seksuaalista itsemääräämisoikeutta on loukattu. Tämä tekeekin opinnäytetyöstämme omissa silmissämme vieläkin arvokkaamman ja tarpeellisen, kuin alun perin osasimme kuvitellakaan. Eri sosiaalialan ammattilaisten sekä opiskelijatovereidemme kanssa käymissämme keskusteluissa opinnäytteemme aihe on lähes poikkeuksetta herättänyt valtavaa kiinnostuneisuutta. Tilaus tämäntyyppiselle työlle ja toiminnalle on selkeästi ollut olemassa ja nyt tarvitaan enää ne ammattilaiset, jotka olisivat kiinnostuneita itse ohjaamaan toimintaa seksuaalisten turvataitojen parissa. Kiinnostus ei ole rajoittunut ainoastaan nuorten kanssa työskenteleviin, vaan toiminnallisuutta tahdottaisiin toteuttaa myös esimerkiksi vammaisten ja nuorten aikuisten kanssa. Koskaan ei ole liian myöhäistä opetella kunnioittamaan itseään ja omiaan rajojaan ja hyvien kokemusten kautta myös aikaisempia, huonoja kokemuksia voidaan saada korjattua.

Vantaan kaupungin Nuorisopalvelut on ollut hyvin kiinnostuneita työstämme. Alun perin sovittu Nuorisopalvelujen kokouksessa pidettävä esittely opinnäytetyöstämme on mahdollisesti vaihtumassa Vantaan kaupungin nuorisotalon päättäjien puolivuositaisessa kokouksessa pidettäväksi esittelyksi. Toivomme, että saisimme markkinoitua työtämme niin hyvin eteenpäin, että mahdollisimman moni nuorten kanssa työskentelevä tahtoisikin ohjata toiminnallista, seksuaalisia turvataitoja opettavaa ryhmää. Seksuaalisuus teemana on arka ja vaikea, mutta kokemuksen kautta voimme sanoa, että siihen tarttuminen kannattaa ja siihen tarttuminen on myös tärkeää.

Opinnäytetyöstämme saaneet tulokset kertovat siitä, että nuoret tarvitsevat turvataitoja siinä missä nuoremmat lapsetkin. Yhteiskunnalliselta näkökannalta voisi todeta, että kehittämäämme mallia olisi hyvä hyödyntää ympäri maata. Joka puolella Suomea on sosiaalialan ammattilaisia, jotka tekevät töitä nuorten kanssa. Heille voisi tarjota valmiit työkalut turvataitojen opettamiseen nuorille, joita he voivat soveltaa omassa työssään niin kuin parhaaksi näkevät. Monia varmasti kiinnostaisi lähteä opettamaan turvataitoja nuorille, mutta kun työkalut ja välineet puuttuvat tai ovat vajavaisia, ei ohjausta tohdita lähteä edes kokeilemaan. Toiminnallisten menetelmien tuominen koulujen terveystiedon tunneille olisi

myös toteuttamiskelpoinen idea. Toiminnallisia menetelmiä ei ryhmään osallistuneiden nuorten mukaan ole koulun terveystunneilla juurikaan käytetty. Toiminnallisuus voisi tuoda oppilaille lisää vaihtelua tunneilla kuuntelemiseen ja antaa lisää oppimiskeinoja sekä -malleja niin oppilaille kuin opettajillekin. Tekemiseen motivoitunut luokka antaisi myös opettajalle lisää intoa opettamiseen. Jotta turvataitokoulutus olisi mahdollisimman korkeatasoista sekä tarkoituksenmukaista, yhtenä vaihtoehtona voisi miettiä nuorten kanssa työskenteleville pidettävää kurssia, jossa opetettaisiin turvataitokoulutukseen vaadittavat perusasiat. Samalla sosiaalialan ammattilaiset saisivat omakohtaisen kokemuksen siitä, mitä tunteita turvataitokoulutus saattaa herättää, kun harjoituksia käytäisiin kurssilla läpi. Kokemuksellinen oppiminen varmistaisi myös kurssin käyneiden valmiuden kouluttaa oppimiaan asioita myös eteenpäin nuorille. Opinnäytetyöseminaarin yhteydessä meille ehdotettiin yrityksen perustamista turvataitoteeman ympärille. Yrityksen kutta voisimme kouluttaa nuorisotyöntekijöitä sekä muita nuorisoalan ammattilaisia turvataito-opettajiksi tai -kouluttajiksi. Yritys on vielä pohdinnan alla, mutta varmaa on se, ettemme teeman käsittelyä tähän jätä.

Pitkä tie on nyt kuljettu. Tahdomme päättää tämän opinnäytteemme tähän erästä lähdekirjastamme löytyneeseen Saaristolaisten viisauteen, joka kiteyttää täydellisesti käsittelemämme teemat ja koko opinnäyteprosessimme:

"Tuuli ei halua puhalttaa rajusti nuoriin puihin siksi, että se haluaisi kaataa puut, vaan siksi, että ne kasvattaisivat vahvemmat juuret."

LÄHTEET

Aaltonen, M., Ojanen, T., Vinhunen, R. & Vilén, M. 2003. Nuoren Aika. Toinen, uudistettu painos. Porvoo: WSOY.

Arki, arvot, elämä, etiikka. Sosiaalialan ammattilaisen eettiset ohjeet. 2005. Helsinki: Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry, ammattieettinen lautakunta.

Bildjuschkin, K. & Ruuhilahti, S. 2008. Seksiä vaatteet päällä. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Cacciatore, R. 2006. Lasten ja nuorten seksuaalisuus. Teoksessa Apter, D., Väisälä, L. & Kaimola, K. (toim.) Seksuaalisuus. Duodecim. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy, 205-225.

Cacciatore, R. 2007. Eväitä tyttöinä ja poikana kasvamisen haasteisiin syntymästä murrosikään. Huomenna pannaan pussauskoppiin. Porvoo: WSOY.

Dunderfelt, T. 1991. Elämänkaaripsykologia. Lapsen kasvusta yksilön henkiseen kehitykseen. Porvoo: WSOY.

Ekström, L., Leppämäki P. & Vilén M. 2002. Vuorovaikutuksellinen tukeminen sosiaali- ja terveysalalla. Juva: Ws Bookwell OY.

Hannula, E. 1998. Liittyminen ryhmässä - esteiden työskentelystä. Teoksessa Julin, T., Karttunen, M., Lahtinen, T., Mustajärvi, R. (toim.) Ryhmän voima ja viisaus - 40 vuotta ihmissuhdetaitojen opiskelua ryhmätyömenetelmin. Ryhmätyö r.y. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy, 95-97.

Haavio-Mannila, E. & Kontula, O. 2001. Seksin trendit meillä ja naapurissa. Juva: WS Bookwell Oy.

Hirvonen E. 2005. Teoksessa Raitakari S. & Virokannas E. (toim.) Nuorisotyön ja sosiaalityön jaetut kentät Helsinki: Nuorisotutkimusseura.

Ilmonen, T. & Nissinen, J. 2006. Seksologian peruskäsitteistöä. Teoksessa Apter, D., Väisälä, L. & Kaimola, K. (toim.) Seksuaalisuus. Duodecim. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy, 20-26.

Karppinen, S., Ruokonen, I., Uusikylä, K. (toim.) 2008. Nuoret ja taide. Ilolla ja innolla, uhmalla ja uhollla. Kirjoituksia murrosikäisten taito- ja taidekasvatuksesta, Helsinki: Finn Lectura.

Kaukkila, V. & Lehtonen, E. 2008. Ryhmästä enemmän. Käsikirja ryhmänohjaajan taitoja tarvitsevalle. Suomen mielenterveysseura. Laadukasta kulttuuria vapaaehtoistyöhön - hanke. Toinen painos. Helsinki: Hansaprint Oy.

Kontula, O. 2006a. Pornografia. Teoksessa Apter, D., Väisälä, L. & Kaimola, K. (toim.) Seksuaalisuus. Duodecim. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy, 392-400.

Kontula, O. 2006b. Suomalaisten seksuaalikulttuuri. Teoksessa Apter, D., Väisälä, L. & Kaimola, K. (toim.) Seksuaalisuus. Duodecim. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy, 27-37.

Kontula, O., Cacciatore, R., Apter, D., Bildjuschkin K., Törhönen, M., Koski, S. & Tiilo, S. Koululaisten tiedot seksuaaliterveydestä. Väestötutkimuslaitos - Katsauksia E11/2001. Helsinki: Väestöliitto.

Kontula, O. & Meriläinen, H. 2007. Koulun seksuaalikasvatus 2000-luvun Suomessa. Väestöntutkimuslaitos – Katsauksia E 26/2007. Vantaa: Dark Oy.

Kopakkala, A. 2005. Porukka, jengi, tiimi. Ryhmädynamiikka ja siihen vaikuttaminen. Helsinki: Edita Prima Oy.

Korteniemi-Poikela, E. & Cacciatore, R. 2010. Portaita pitkin. Lapsen ja nuoren seksuaalinen kehittyminen. Juva: WS Bookwell Oy.

Kosunen, E. & Ritamo, M. (toim.) 2004. Näkökulmia nuorten seksuaaliterveyteen. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus Stakes. Raportteja 282. Saarijärvi: Gummerus Kirjapaino Oy.

Lajunen, K., Andell, M., Jalava, L., Kemppainen, K., Pakkanen, M. & Ylenius-Lehtonen M. 2005. Turvataitoja lapsille. Turvataitokasvatuksen oppimateriaali. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus Stakes. Helsinki: Erikoispaino Oy.

Lehtonen, J. & Lintunen, J. (toim.) 1995. Draama. Elämys. Kokemus. Kirjoituksia ilmaisukasvatuksen alalta II. Jyväskylä: Jyväskylän yliopiston täydennyskoulutuskeskus ja opettajankoulutuslaitos.

Lindqvist, M. teoksessa Sura S. & Tanhunen T.(toim.) 2005. Miten käytän toiminnallisia menetelmiä? Psykodraaman ohjaajat kertovat. Tampere: Resurssi

Niemistö, R. 2002. Ryhmän luovuus ja kehitysehdot. Viides, uudistettu painos. Helsingin yliopiston Tutkimus- ja koulutuskeskus Palmenia. Tampere: Tammer-Paino.

Nurmi, J-E., Ahonen, T., Lyytinen, H., Lyytinen P., Pulkkinen L. & Ruoppila, I. 2006. Ihmisen psykologinen kehitys. Helsinki: WSOY.

Owens, A. & Barber, K. 1998. Draama toimii, Helsinki: JB-kustannus.

Papp, K., Kontula O. & Kosonen, K. 2000. Nuorten aikuisten seksuaalikäyttäytyminen ja seksuaaliset riskinotot. Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja D 36/2000. Vammalan Kirjapaino Oy.

Parviainen, M. 2007. Luovasti siltaa sisimpään. Kokemuksiani lastensuojelun avohuollon ryhmätoiminnasta ja luovien ilmaisumenetelmien käytöstä lasten ja nuorten ryhmässä. Teoksessa Heikkinen, A., Levamo, P., Parviainen, M. & Savolainen, A. Näe minut – kuule minua. Kokemuksia ryhmistä. SOCCAn ja Heikki Waris -instituutin julkaisusarja nro 11. Helsinki: Heikki Waris -instituutti, 189-221.

Pennington, D. 2005. Pienryhmän sosiaalipsykologia. Helsinki: Tammer-Paino.

Pulkkinen, L. 1997. Lapsesta aikuiseksi. Juva: WSOY.

Rankanen, M., Hentinen, H. Mantere, M-H. 2007. Taideterapian perusteet. Helsinki: Duodecim.

Saari, M. 2006. Leffaterapiaa – Tunneälyä ja itsetuntemusta kotisohvalta. Helsinki: Gummerus.

Salmivaara, I. 1994 teoksessa Lehtonen, J. & Tanttu-Knapp, H. (toim.) Draama.Nyt. Kirjoituksia ilmaisukasvatuksen alalta. Jyväskylä: Jyväskylän yliopiston täydennyskoulutuskeskus ja opettajankoulutuslaitos.

Savolainen, A. 2007. Draama puree, purkaa ja parantaa. Kokemuksia psykodraaman käytöstä tyttöryhmässä. Teoksessa Heikkinen, A., Levamo, P., Parviainen, M. & Savolainen, A. Näe

minut - kuule minua. Kokemuksia ryhmistä. SOCCAn ja Heikki Waris -instituutin julkaisusarja nro 11. Helsinki: Heikki Waris -instituutti, 159-188.

Sova, I. 1998. Työnohjaus ryhmän ja sen johtajuuden tukena. Teoksessa Julin, T., Karttunen, M., Lahtinen, T., Mustajärvi, R. (toim.) Ryhmän voima ja viisaus - 40 vuotta ihmissuhdetaitojen opiskelua ryhmätyömenetelmin. Ryhmätyö r.y. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy, 240-246.

Suomela, A. (toim.) 2009. Seksi. Kaikki mitä tulee tietää. Ajatus kirjat. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Vilkkö-Riihelä A. 2001: Psyke - Psykologian Käsikirja. Porvoo: WS Bookwell Oy.

Vuorinen, R. 1998. Minän synty ja kehitys. Porvoo: WSOY.

Verkkolähteet:

Kauhanen, L-A. Helsingin Sanomat 21.12.2010. Assange-epäilyt nostattivat Ruotsissa keskustelun seksin rajoista. (Viitattu 27.12.2010.)
<<http://www.hs.fi/ulkomaat/artikkeli/Assange-ep%C3%A4ilyt+nostattivat+Ruotsissa+keskustelun+seksin+rajoista/1135262539260>>

Omatrajani.fi- Internet-sivut. (Viitattu 30.11.2010.)
<<http://www.omatrajani.fi>>

Salasuo, M. 2008. Nuorisokulttuuri ja nuoruuden ilmiöt yhteiskunnassa. Aikalisä- projekti. Katuväkivaltaseminaarin 4.11.2008 alustus.
<<http://www.nuortenkriisityo.fi/getfile.php?tid=202>>

Valkama, S. & Lajunen, K. 2.12.2010. Turvataidoista tukea nuorille. Nuorten seksuaaliterveys - yhteinen asia. Luentomateriaali. Pdf-tiedosto. (Viitattu 3.2.2011.)
<<http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/35c160b0-6ecf-40c0-8908-d6c26dc05e14>>

Väestöliiton Internet-sivut. (Viitattu 30.11.2010.) <<http://www.vaestoliitto.fi>>

Painamattomat lähteet:

Hämäläinen, I. 2011. Hiekkaharjun nuorisotilan työntekijän haastattelu.

LIITTEET

Liite 1. Seksuaalisuuden portaat

Liite 2. Tutkimuslupa

VANTAAN KAUPUNKI
VANDA STAD

VIRANHALTIJAN PÄÄTÖS

10 / 2011

1 (3)

Vapaa-ajan ja asukaspalvelut
Nuorisopalveluiden johtaja Eija Ahola

25.3.2011

Dno VAP 1773/2011/092

TUTKIMUSLUPA OPINNÄYTETYÖTÄ VARTEN, JOUNI SILVENTOINEN

Laurea ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelija Jouni Silventoinen anoo tutkimuslupaa opinnäytetyötä varten. Tutkimuksen nimi on "Nuorten seksuaalisten taitojen vahvistaminen toiminnallisten menetelmien avulla". Tutkimuksessa käytetään toiminnallisia menetelmiä, jossa tutkitaan, kuinka tietoisia nuoret ovat omista rajoistaan ja muista seksuaalisiin taitoihin liittyvistä asioista. Lisäksi tutkitaan, kuinka hyvin käytettävät menetelmät tukevat koulujen seksuaalikasvatusta.

Pääasiallinen tutkimusmenetelmä on havainnointi.
Tutkimuksen arvioitu valmistumisaika 19.5.2011.

Nuorisopalveluiden johtajan päätös:

Päätän myöntää Jouni Silventoiselle tutkimusluvan opinnäytetyön tekemistä varten hakemuksen ja opinnäytetyön suunnitelman mukaan. Tutkimuksella kerättyjä tietoja saa käyttää vain tutkimustarkoituksiin. Kartoitukseen osallistuvien on sitouduttava salassapitovelvollisuuteen sekä turvaamaan ehdottomasti kartoituksessa tarkasteluniensa henkilöiden identiteetin ja anonymiteetin.

Täytäntöönpano: Nuorisopalvelut

Päiväys: Vantaa 25.3.2011

Allekirjoitus

Nimen selvennys: Eija Ahola

Virka-asema: Nuorisopalveluiden johtaja

Oikaisuvaatimusohjeet

Tähän päätökseen tyytymätön voi tehdä kirjallisen oikaisuvaatimuksen.

Oikaisuvaatimuksensa tehdä se, johon päätös on kohdistettu tai jonka oikeuteen, velvollisuuteen tai etuun päätös välittömästi vaikuttaa (asianosainen) sekä kunnan jäsen.

Oikaisuvaatimus tehdään Vantaan vapaa-ajan ja asukaspalveluiden lautakunnalle, osoite Asematie 10, 01300 Vantaa tai sähköpostitse: kirjaarno.vapaa-aika-asukaspalvelut@vantaa.fi

Oikaisuvaatimus on tehtävä 14 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista. Kunnan jäsenen katsotaan saaneen päätöksestä tiedon, kun pöytäkirja on asetettu julkisesti nähtäväksi. Asianosaisen katsotaan sa-

VANTAAN KAUPUNKI
VANDA STAD

VIRANHALTIJAN PÄÄTÖS

10 /2011 2 (3)

Dno VAP 1773/2011/092

25.3.2011

Vapaa-ajan ja asukaspalvelut
Nuorisopalveluiden johtaja Eija Ahola

neen päätöksestä tiedon, jollei muuta näytetä, 7 päivän kuluttua kirjeen lähettämisestä, saantitodistuksen osoittamana aikana tai erilliseen tiedoksiantotodistukseen merkittynä aikana.

Oikaisuvaatimuksesta on käytävä ilmi vaatimus perusteineen ja se on oikaisuvaatimuksentekijän allekirjoitettava.

Sähköistä asiakirjaa ei tarvitse täydentää allekirjoituksella, jos asiakirjassa on tiedot lähettäjistä eikä asiakirjan alkuperäisyyttä tai eheyttä ole syytä epäillä.

Sähköinen viesti katsotaan saapuneeksi viranomaiselle silloin, kun se on viranomaisen käytettävissä vastaanottolaitteessa tai tietojärjestelmässä siten, että viestiä voidaan käsitellä.

Oikaisuvaatimus on toimitettava oikaisuvaatimusviranomaiselle ennen oikaisuvaatimusajan päättymistä.

Oikaisuvaatimus toimitetaan aina omalla vastuulla.

Tämä päätöspöytäkirja on yleisesti nähtävänä

Aika: 30.3.2011

Paikka: Nuorisopalvelut, Kielotie 20 C, 01300 Vantaa

Tiedoksianto asianosaiselle:

1. Lähetetty tiedoksi kirjeellä (kuntalaki 95 §)

Asianosainen:

Annettu postin kuljetettavaksi . . . 2011

Annettu tiedoksi sähköisenä viestinä . . . 2011

Tiedoksiantaja:

2. Luovutettu asianosaiselle

Paikka:

Aika:

Asianosainen:

Vastaanottajan

VANTAAN KAUPUNKI
VANDA STAD

VIRANHALTIJAN PÄÄTÖS

10 / 2011

3 (3)

25.3.2011

Dno VAP 1773/2011/092

Vapaa-ajan ja asukaspalvelut
Nuorisopalveluiden johtaja Eija Ahola

.....
allekirjoitus _____

Tiedoksiantajan
allekirjoitus _____

Päätöspöytäkirjan oikeaksi todistaminen

Allekirjoitetun ja edeltäkäsin ilmoitettuna aikana nähtävänä olleen päätöspöytäkirjan oikeaksi todistaa:

Päiväys Vantaa 25.3.2011

Allekirjoitus

Nimen selvennys Taina Heino

Virka-asema Toimistosihteen

Liite 3. Harjoitukset

Osallistujien hankkiminen:

- Väittämäpiiri:
 - o Yleinen, opiskelujemme aikana tehty ja opittu harjoitus, alkuperä epäselvä.

Perjantain toiminta:

- Suomen kartta:
 - o Yleinen, opiskelujemme aikana tehty ja opittu harjoitus. Esim. Kopakkala, A. 2005. Porukka, jengi, tiimi. Ryhmädynamiikka ja siihen vaikuttaminen.
- Autiosaari - nimiharjoitus:
 - o Yleinen, opiskelujemme aikana tehty ja opittu harjoitus. Esim. Kopakkala, A. 2005. Porukka, jengi, tiimi. Ryhmädynamiikka ja siihen vaikuttaminen.
- Mielipide- /väittämäpiiri:
 - o Yleinen, opiskelujemme aikana tehty ja opittu harjoitus, alkuperä epäselvä.
- Kuka muistuttaa.. (huonekalu, eläin, säätila, kulkuneuvo jne.):
 - o Yleinen, opiskelujemme aikana tehty ja opittu harjoitus, alkuperä epäselvä.

Lauantain toiminta:

- Kosketusväittämä:
 - o Sovellettu kirjasta Lajunen ym. 2005. Turvataitoja lapsille. Turvataitokasvatuksen oppimateriaali.
- Omat rajat:
 - o Sovellettu kirjasta Lajunen ym. 2005. Turvataitoja lapsille. Turvataitokasvatuksen oppimateriaali.
- Kosketus koskettamatta:
 - o Draaman opintojaksolle kehitelty harjoitus keväällä 2009. Wilja Hurskainen & Katri Härkönen.
- "Seis!"
 - o Yleinen, opiskelujemme aikana tehty ja opittu harjoitus, alkuperä epäselvä.
- Ystävän silmin - itsetuntemusharjoitus:
 - o Kopakkala, A. 2005. Porukka, jengi, tiimi. Ryhmädynamiikka ja siihen vaikuttaminen.
- Ihmissuhdepuu:
 - o Yleinen harjoitus, alkuperä epäselvä.
- Suostuttelutehtävä:
 - o Yleinen, opiskelujemme aikana tehty ja opittu harjoitus, alkuperä epäselvä.
- Seksuaalioikeuksien näytteleminen:
 - o Itse kehitelty harjoitus.

Sunnuntain toiminta:

- Tilassa liikkuminen eri tavoin:
 - o Yleinen, opiskelujemme aikana tehty ja opittu harjoitus, alkuperä epäselvä.
- Kirjainleikki:
 - o www.edu.fi, ks. Liite 9.
- Itsetuntovaakuna:
 - o Mannerheiminliiton nuorten netti, www.mll.fi/nuortennetti, ks. Liite 10.
- Seksuaalioikeudet rooliharjoituksina:
 - o www.kylmalevy.fi/materiaali/harjoituksia_seksuaalikasvatukseen.pdf, ks. liite 11.
- Kaksi eri totuutta - Jounin ja Asta tarina:
 - o www.kylmalevy.fi/materiaali/Harjoituksia_seksuaalikasvatukseen.pdf, ks. liite 12.
- Turvataitopeli:
 - o Sovellettu kirjasta Lajunen ym. 2005. Turvataitoja lapsille. Turvataitokasvatuksen oppimateriaali.
- Positiivinen asia toisesta:
 - o Yleinen, opiskelujemme aikana tehty ja opittu harjoitus, alkuperä epäselvä.

Liite 4. Lupahakemus huoltajille

Heippa Vanhemmat!

Olemme kaksi sosionomiopiskelijaa Laurea-ammattikorkeakoulusta. Teemme opinnäytetyötä aiheesta Nuorten seksuaaliset turvataidot. Käsitlemme niin omaa fyysistä koskemattomuutta, omia rajoja kuin ihmissuhteisiin liittyviä asioita.

Nuorellanne on mahdollisuus osallistua viikonlopun kestävään toimintaan, jossa mm. draaman sekä kuvan keinoin käsitlemme yllämainittuja asioita. Toiminta tapahtuu Hiekkaharjun Nuorisotilalla (osoitetiedot alempana) 18.2.2011–20.2.2011. Pidämme lisäksi pienen palautekeskustelun toimintapäivän yhteydessä 5.3.2011 osallistujien valitsemassa paikassa. Ohessa on viikonlopun aikataulu.

Tarjoamme nuorellenne toimintapäivinä pientä välipalaa. Lisäksi tarjolla on kahvia ja teetä koko toiminnan ajan.

Jotta nuorene voi osallistua viikonlopun toimintaan, tarvitsemme vanhempien luvan sekä yhteystiedot.

Säilytämme opinnäytetyössämme anonymiteetin, eikä siitä tule tunnistamaan ketään yksittäistä osallistujaa. Emme tule käyttämään mitään toiminnassa saatuja tietoja muuhun kuin opinnäytetyömme tuloksiin.

Jos teillä on kysyttävää meiltä, ovat yhteystietomme alla.

Mukavaa kevään jatkoa toivottavat Wilja sekä Jouni!

Hiekkaharjun Nuorisotila: Leinikkitie 36, 01360 Vantaa

Wilja Hurskainen, wilja.hurskainen@laurea.fi, 041-536 5363

Jouni Silventoinen, jouni.silventoinen@laurea.fi, 044- 010 1118

Huollettavani saa osallistua 18.2.2011-20.2.2011 järjestettävään seksuaalisia turvataitoja käsittelevään toimintaan Hiekkaharjun Nuorisotilalla:

Osallistujan nimi

Vanhemman allekirjoitus & puhelinnumero

VIIKONLOPUN OHJELMA

Perjantai 18.2.2011

16-20 Tutustumista, elokuva

Lauantai 19.2.2011

12-15 Toimintaa / seksuaaliset oikeudet

15-15.30 Välipala

15.30-18 Toimintaa / omat rajat

Sunnuntai 20.2.2011

12-16 Toimintaa / itsetuntemus
Lopetus

Lauantai 5.3.2011

Palautekeskustelut

Toiminta koostuu draama- ja kuvailmaisusta.

Liite 5. Väestöliiton seksuaalioikeusjuliste

(http://www.vaestoliitto.fi/kansainvalisyys/tiedottaminen_ja_vaiuttaminen/kansainvalisyys_kasvatus/julistesarja-seksuaalioikeuksista/)

WAHVA
MÄ OLEN

Kaikkille maailman nuorille kuuluvat samat seksuaalioikeudet*

Kun SEKSI kiinnosta?
Mitä sitten? Sinulla on aina oikeus sanoa EI!

UHKAPELIÄ ELÄMÄLLÄ?
VAIN 17 % maailman nuorista käyttää kondomia.

TOTTA VAI TARUA SEKSISTÄ?
Kysy! Sinulla on OIKEUS saada tietoa!

MINÄ RIITÄN!

”SIIS KENEN KANSSA?”
Järjestetyt avioliitot sanelevat monien tulevaisuuden jo ennen 18-vuoden iässä

Mä päätän ITSE!

Lääkärin?
***MUISTA.**

- OIKEUS luotettavaan palveluun
- OIKEUS valita itselle paras ehkäisy
- OIKEUS yksityisyyteen

 Väestöliitto
* www.vaestoliitto.fi/kansainvalisyys

Yhteistyö Keskusnuorisliiton ja Keskusnuorisliiton kanssa

Kätkille maailman nuorille
kuuluvat samat seksuaalioikeudet*

SEKSI

myy

JA TIETO ON VALTAA

**OIKEUS
TIETOUN!**

KAIKILLA maailman 1,5 miljardilla nuorella

**500 000 SYYTÄ
KÄYTTÄÄ KONDOMIA**

Joka päivä puoli miljoonaa nuorta saa seksitaudin

**EIKÖ
HUVITA?**

Joka neljännellä afrikkalaisella
nuorella ei ole mahdollisuutta
päästä kouluun

**TYTTÖ-
YSTÄVÄ
HAUSSA?**

Maailmasta puuttuu
noin 100 miljoonaa tyttöä.
TIEDÄTKÖ MIKSI?

**Mä en minä
MÄ TIEDÄN**

**6 NUORTEN KÄYTÄ NIITÄ.
SEKSUAALIOIKEUTTA:**

WWW.VAESTOLIITTO.FI/KANSAINVALISYYS

 Väestöliitto

TIETTTÄ ELÄMÄNTÄIDON
KESKUSTELUTYÖNÄ

**vain
4,6**

KONDOMIA ON AFRIKKALAISILLA NIIDELLÄ KATTEUTTAUSKAA
JOKA YHÖN

Älä Piiakaa

Kätkemään naista ei voi mennä, vaan kukaan ei

"USKOVAINEN SUKU EI HYVÄKSY MINUA"

Kaikkilla on oikeus ajatella itse
ja valita omat mielipiteensä!

KUN ELÄMÄ LOPPUU LAPSEEN

Raskaus ja synnytys on nuorten tyttöjen
yleisin kuolinsyy kehitysmaissa

PAKKOSEKSIÄ?

Päivittäin 5500 alaikäistä tyttöä pakotetaan kaupallisen
seksiteollisuuden uhriksi

Kielletty EHKÄISY

Monissa maissa tytöt eivät
voi osallistua itseään koskeviin
päätöksiin intiimeissäkään asioissa

Naimisiin 12-vuotiaana?

Etelä-Aasiassa melkein puolet tytöistä
on naimisissa, ennen kun he ovat 18

Mua ei saa satuttaa!

Joka vuosi 3 MILJOONAA tyttöä on vaarassa joutua sukuelinten silpomisen uhriksi

Tyttöystäväni sairaus mursi sydämeni

Joka päivä yli 2500
narta saa HIV:n

Väestöliitto

*www.vaestoliitto.fi/kansainvalisyys

EUROOPAN UNIONIN
RAHOITUSKESKUS

*Muista!

Sinutäkin on oikeus vapautteen kaikista syrjinnästä mm.
län, sukupuolen tai seksuaalisen suuntautumisen vuoksi.

Liite 6. Ryhmäsopimus

- Ei saa syrjiä.
- Yritetään välttää kiroilua.
- Puhutaan puheenvuorot loppuun ilman keskeytyksiä.
- Jaksotetaan toimintaa tauoilla.
- Ryhmän asiat pysyvät ryhmän sisällä.
- Toisten fyysistä ja psyykkistä koskemattomuutta kunnioitetaan.
- Puhelimet äänettömällä.

Liite 7. Espoon viimeinen neitsyt

16-vuotiaalla Minnalla on ongelma; kiltin tytön elämä on alkanut tylpiä. Kaikki kaverit elävät Minnan mielestä vauhdikasta ja mielenkiintoista elämää, johon kuuluvat niin seurustelut kuin sekoilutkin. Päästäkseen kokemaan kaiken tämän saman Minna raahaa parhaan ystävänsä Emmen kesäiselle liftireissulle todistaakseen, että hänkin osaa olla villi, vapaa ja rohkea. Minnan ja Emmen matkasta tulee seikkailu, tosin vähän eri tavalla kuin Minna etukäteen kuvitteli. Monen mutkan kautta he päätyvät festareille, joilla Minnan villeys, vapaus ja rohkeus todella punnitaan. Samalla Minnan ja Emmen kaveruus joutuu koetukselle ja Minnalle valkenee mitä on tosi ystävyys.

Espoon viimeinen neitsyt? on aito ja tuore tarina tytön elämännälästä, mutta myös kasvamisen koomisista ja sydäntäsärkevistäkin hetkistä. Elokuvan voima on sen realistisessa tarinassa ja päähenkilöissä, joita esittävät energisesti ja luontevasti nuoret harrastajanäyttelijät HENNARIKKA LAAKSOLA, SAILA LAAKKONEN sekä LAURI KONTULA. Ohjauksesta vastaa palkittu HANNA MAYLETT.

(http://www.fin-tv.com/espoon-viimeinen-neitsyt/espoon-viimeinen-neitsyt-video_9d2961c4b.html)

Liite 8. Kosketusväittämät

Luokkakaveri tönii ruokajonossa.

Lääkäri rokottaa.

Sinua taputetaan takapuoleen.

Äiti silittää hiuksiasi.

Ystäväsi isä halaa sinua hyvästiksi.

Ystäväsi äiti halaa sinua hyvästiksi.

Ystäväsi pitää sinua kädestä.

Koira nuolaisee kasvojasi.

Pikkuveli puraisee sinua.

Joku istuu viereesi bussissa.

Ystävä vetää pipon päästäsi.

Selkäsi hierotaan.

Parturi / kampaaja koskettaa päätäsi.

Tuntematon taputtaa sinua olkapäälle.

Tyttö- / poikaystäväsi suutelee sinua.

Lapsi vetää sinua hiuksista.

Ystäväsi kutittaa sinua.

Joku astuu varpaillesi.

Harjoitus on sovellettu kirjasta Turvataitoja lapsille.

(Lajunen, Andell, Jalava, Kemppainen, Pakkanen & Ylenius-Lehtonen 2005: 158.)

Liite 9. Kirjainleikki

Leikkijät muodostavat ympyrän ja tehtävänä on suorittaa nopea kierros, jossa jokainen keksii esim. K:lla alkavan seksuaalisuuteen liittyvän sanan. Kirjain voi olla mikä tahansa ja aihe myös. Leikki voidaan toteuttaa myös niin, että kilpaillaan joukkueittain. Joukkueet keksivät vuorotellen K:lla alavia sanoja ja se joukkue, joka ei omalla vuorollaan keksi sanaa 15 sekunnin kuluessa putoaa pois. Myös muita variaatioita voi kehitellä helposti

www.edu.fi

Liite 10. Itsetuntovaakuna

1. Onnellinen tapahtuma elämässäni

2. Tärkeä tämän hetken tavoite

3. Vaikea asia, jonka olen saavuttanut

4. Taito tai ominaisuus, jota toiset kaipaavat poissa ollessani

Motto (itseäni kuvaava, myönteinen)

www.mll.fi/nuortennetti

Liite 11. Seksuaalioikeudet rooliharjoituksina

Harjoituksessa on 16 erilaista ihmistä (nuorta), joiden seksuaalisten oikeuksien toteutumista suomalaisessa yhteiskunnassa tutkaillaan. Kasvattaja jakaa kullekin osallistujalle oman roolikortin ja pyytää nuorta olemaan korttinsa roolihenkilö harjoituksen ajan. Hahmoa ei näytetä muille vaan se on vain nuorta itseään varten. Pyydä oppilaat seisomaan riviin.

Tehtävänä on, että nuori ottaa kortin henkilön ominaisuudessa askelen eteenpäin, jos hän arvelee tietyn seksuaalisen oikeuden toteutuvan tämän arjessa (esim. ota askel eteenpäin, jos roolihahmosi on tyytyväinen elämäänsä). Mikäli oikeus ei toteudu, oppilas jää paikoilleen. Kun oikeudet on läpi käyty keskustellaan asioista. Millaiset ihmiset ovat päässeet "elämässään" muita paremmin eteenpäin. Pyydä nuoria kertomaan, mikä heidän roolihahmonsä on. Miksi ja ovatko he onnellisia? Kuka on päässyt eteenpäin vain vähän ja mitkä ovat syyt? Miten heitä voisi auttaa ja tukea?

Jos oppilailla on samat roolit on kiinnostavaa vertailla missä eri kohdissa ja millä perusteilla nämä hahmot ovat liikkuneet.

Harjoitus herättää paljon keskustelua ja pohdintaa esim. kiusatuksi joutumisesta ja sen elämää rampauttavista vaikutuksista. Kiusauksen kohteena olleet nuoret harvoin pääsevät oikeusleikissä eteenpäin. Tämä mahdollistaa keskustelua siitä, että kiusaamisen vaikutukset ovat suuria. Mitä yhdessä voisi tehdä, jottei kukaan joutuisi kiusatuksi.

1. OLET TYYTYVÄINEN ELÄMÄÄSI
2. SINUSTA PIDETÄÄN
3. USKALLAT PYYTÄÄ IHASTUSTASI TREFFEILLE
4. SINULLA ON RIITTÄVÄSTI TIETOA SEKSUAALISUUTEEN LIITTYVISSÄ ASIOISSA
5. KOHTELET MUITA IHMISIÄ KUNNIOITTAEN
6. OLET TYYTYVÄINEN OMAAN ULKOMUOTOOSI
7. SINUA EI KIOUSATA, NIMITELLÄ TAI MUUTOIN KALTOIN KOHDELLA
8. ET SALAILE ASIOITA LÄHEISILTÄSI
9. JOS HARRASTAT SEKSIÄ, HUOLEHDIT EHKÄISYSTÄ, KUMPPANISI NAUTINNOSTA, HYVÄSTÄ OLOSTA
10. ET KIOUSAA MUITA TAI LOUKKAA JONKUN OIKEUTTA KOSKEMATTOMUUTEEN
11. ET PAKOTA TOISIA TEKEMÄÄN MITÄÄN VASTOIN TAHTOAN
12. USKALLAT OLLA ERI MIELTÄ KUIN MUUT. USKALLAT SANOA MIELIPITEESI
13. SINUN ON HELPPO KIELTÄYTYÄ ASIOISTA, JOITA ET HALUA

KIRA <ul style="list-style-type: none"> • Luokallasi olevat pojat painistelevat rintojasi välittömästi mennessä ja kutsuvat sinua lehmäksi • kukaan ei poutu asiaan • koulussa kälvin entuntuu sinusta pahalta 	KARIM <ul style="list-style-type: none"> • Tosi Rakkauts • Odottaa- kampaanjan in nokas kannattaja • seksi ennen avioliittoa on syntä • luet pornolehtiä 	KATRI <ul style="list-style-type: none"> • Sinulla on HIV • Kukaan koulussasi ei tiedä asiasta • koulussa sinua nimitellään lesboksi 	SARI <ul style="list-style-type: none"> • Käytät paljon alkoholia viikon-loppuisin • tyttöystäväsi vaihtavat tuihaan • olet onneton: et pidä elämästäsi
SVANTE <ul style="list-style-type: none"> • Olet heterosexuaali • yksikään tyttö, jota olet pyytänyt treffeille ei ole halunnut lähteä kanssasi treffeille • olet vihainen naisille: jokaisen kieltäytyjän olet haukkunut huoraksi 	HENRI <ul style="list-style-type: none"> • Pidät kauniista vaatteista, konoista • harrastat balettia • tahtoisit pyytää ihastuksesi kohteita treffeille, mutta pelkäät hänen kieltäytyvän 	MIKAEL <ul style="list-style-type: none"> • Olet yli-iloinen • monet huomaustelevat kiihoitasi • olet rakastanut luokkakaveriasi Raisaa 	HEIMO <ul style="list-style-type: none"> • Sinulla on paljon intosuhteita • et suostu käyttämään yhdynnässä kondomia • olet hyvä koulussa
FATIMA <ul style="list-style-type: none"> • Olet 15 -vuotias • et puhu paljon suomea • toimit siivoojana 	ALINA <ul style="list-style-type: none"> • Koulu sajuu todella hyvin • pelaat jääkiekkoa • sinulla on paljon kavereita 	IINA <ul style="list-style-type: none"> • Äitisi ja isäsi ovat sitä mieltä, että olet liian nuori seurustelemaan • olet eri mieltä asiasta • valehtelet paljon menoistasi kotona 	TANELI <ul style="list-style-type: none"> • Olet homoseksuaali • et uskalla kertoa asiasta, koska pelkäät muiden reaktioita • tytöt piilittävät sinua koulussa
EERO <ul style="list-style-type: none"> • Sinulla on paljon ex-tyttöystäviä • sinua pidetään hyvänä tyyppinä • kohteilet tyttöystäviesi huonoiksi, et välitä heidän tuntoistaan, teet heille mitä tahdot 		MIRA <ul style="list-style-type: none"> • Koulukaverisi Kiisa ovat sinua • sinulla on paljon poissäoloja koulusta • olet yksinäinen 	LAURI <ul style="list-style-type: none"> • Olet joutunut seksuaalisen väkivallan uhaksi • pelkäät liikkua ulkona • et ole puhunut asiasta muille

HARJOITUS TEKEE MESTARIN

(http://www.kylmalevy.fi/materiaali/harjoituksia_seksuaalikasvatukseen.pdf)

Liite 12. Kaksi eri totuutta

Jaa nuoret pieniin ryhmiin. Lue ääneen nuorille sekä Astan että Jounin tarina samasta tapahtumasta. Anna tämän jälkeen ryhmille kysymykset ja aikaa miettiä vastauksia kysymyksiin. Pyydä heitä perustelemaan vastauksensa. Käykää lopuksi yhdessä kysymykset läpi. Keskustelkaa esille nousevista mielipiteistä. Muista, että väkivalta on aina tekijän vika eikä sitä voi oikeuttaa mitenkään.

Asta:

Me oltiin seurusteltu Jounin kanssa jo pari kuukautta. Jouni oli maailman suloisin ja ihanin, kertakaikkisen täydellinen! Kaikki oli ihanaa, aina Nikon juhliin asti. Bileet järjestettiin Nikon mökillä. Juhannusyön taikaa ja paljon porukkaa - Kyllä landellakin kivaa voi olla. "Suomineito viljapellossa", ihasteli Jouni mua kesämekossani.

Ihmisiä saapui möksälle isoina virtoina. Uskomattomat bileet olivat tiedossa. Hengailtiin kavereiden kanssa, kuunneltiin musaa ja juotiin olutta. Keskiyön aikaan tajusin, että oli tullut juotua liikaa ja nyt oli maksettava siitä hintaa. Oksetti ja tuskin pysyin tolpillani. Pyysin Jounia viemään mut vintille, meidän nukkumapaikoille, nukkumaan. Ehkä unen jälkeen ei olisi enää niin paha olla.

Päästyämme vintille Jouni alkoi suudella mua ja avasi mekon vetskarin. Koitin sanoa, että mä tahdoin vain nukkua pahanolon pois. Seuraava mitä tajusin oli, että Jouni makasi mun päällä ja suuteli mua. Koitin työntää sen pois, mutta ei siitä mitään tullut. Huutaakaan en jaksanut tai kehdannut. Muuthan olisi pitänyt mua hulluna.

Mun ajatukseni ekasta kerrasta oli kyllä hieman toisenlainen. Pyysin Jounia lopettamaan. Jossain kohtaa mä taisin sammua, koska seuraava mitä muistan, on se hetki, jolloin Jouni laittoi mulle mekkoa takas päälle ja kertoi rakastavansa mua paljon. Mä en halua nähdä sitä enää ikinä! Kuinka mä saatoinkaan luulla, että se on ihana ja hellä? Mitä hitto oikein tapahtui?

Jouni:

Me oltiin seurusteltu Astan kanssa pari kuukautta. Kaikki oli ihmeellistä ja ihanaa, kunnes yhtäkkiä kaikki muuttui. Me tavattiin yksissä bileissä. Kaverit oli järkännyt meille sokkotreffit. Olin ihan varma, että Asta olisi joku hirveä harppu. Astan tullessa bileisiin mä olin myyty mies. Se on ihana ja kaunis -täydellinen nainen. Kaveritkin joskus kettuilee, kun me ollaan niin paljon yhdessä.

Viikonloppuna me oltiin juhlimassa juhannusta Nikon mökillä. Meitä oli hirvee lössi ja hyvä meno päällä. Asta oli kuin Suomineito kesämekossaan. Me dokattiin ja nautittiin kesästä

nuotiotulen ääressä. Joskus alkuyöstä Asta tuli pyytään mua nukkumaan kanssaan vintille. Tässä sitä nyt oltiin, ajattelin. Seksistä oltiin puhuttu, oltiinhan me pitkään jo oltu yhdessä. Tämä olisi se yö, sitähan Asta nukkumaanmenolla vihjaili. Aluksi suudeltiin ja jossain välissä Asta sanoi ei, mutta mä ajattelin, että se halus vähän hidastaa tahtia ja leikkiä vaikeesti tavoiteltavaa. Tiedäthän sä sen ein, joka tarkoittaa oikeesti kyllää. Me sekstattiin ja seuraavana päivänä kaikki oli hyvin.

Me mentiin Nikon mökiltä kotiin ja sovittiin, että nähtäisiin illemmasta uudestaan.

Nyt asiaa miettiessäni, toivon, että me oltaisiin odotettu seksin kanssa. Ennen seksiä kaikki oli hyvin. Nyt Asta ei halua nähdä mua. Se ei ees puhu mulle! Kelaa miltä tuntuu? Mun sydän on ihan pirstaleina. En mä halua erota! Mitä ihmettä on tapahtunut.

1. Mitä juhannuksena tapahtui? Astan näkökulmasta, Jounin näkökulmasta?
2. Miten Asta reagoi suudelmiin ja ajatukseen seksistä?
3. Miksi Jouni ei reagoanut Astan eihin?
4. Oliko kyseessä raiskaus? Mikä on raiskaus?
5. Mitä Sara olisi voinut tehdä estääkseen tapahtuman? Olisiko pitänyt toimia toisin?
6. Mitä Jouni olisi voinut tehdä toisin?
7. Miltä Astasta tuntui tapahtuneen jälkeen? Entä Jounista?
8. Luuletko, että Asta kertoo tapahtuneesta jollekin? Entä Jouni?
9. Palaavatko Jouni ja Asta yhteen?

(http://www.kylmalevy.fi/materiaali/harjoituksia_seksuaalikasvatukseen.pdf)

Liite 13. Lautapelikysymykset

Mitä teet, jos huomattavasti vanhempi mies/nainen ehdottelee seksiin?

Mitä teet, kun sinusta tuntuu, että poika-/tyttöystävälläsi on joku toinen?

Mitä teet, jos suuttuessaan ystäväsi käyttäytyy väkivaltaisesti?

Mitä teet, jos tyttö-/poikaystäväsi painostaa sinua seksiin, vaikket itse vielä koe olevasi siihen valmis?

Mitä teet, jos sinulla on salainen suhde pojan/tytön kanssa, jolla on jo tyttö-/poikaystävä?

Mitä teet, jos ystäväsi kertoo sinulle salaisuuden, joka saa sinut huolestuneeksi, ja hän on vannottanut sinua, että et kerro kenellekään?

Mitä teet, jos olet matkalla kotiin ja sinua seurataan? Olet kadulla, jossa on taloja, mutta ei yhtään kauppaa, etkä tunne seudulta ketään.

Mitä teet, jos joku tuttu aikuinen kutittaa sinua toistuvasti tavalla, josta et pidä.

Mitä teet, jos joku aikuinen lupaa sinulle jotain houkuttelevaa (kännykän, rahaa tms.), jos vain teet, mitä hän haluaa, ja pidät sen salassa?

Mitä teet, jos tuntematon mies seuraa sinua oikaistessasi puiston läpi, tarttuu sinuun kiinni ja koskettelee sinua epämiellyttävän tuntuoisella tavalla? Olet humalassa ja sanonut olevasi ystäväsi luona ja pelkää vanhempien suuttuvan, jos he saavat tietää.

Mitä teet, jos vanhempi riitelevät ja käyvät toisiinsa kiinni?

Mitä teet, jos Internetin keskustelupalstalla joku ehdottaa tapaamista?

Mistä tietää, että poika/tyttö on ihastunut?

Mitä teet, jos tyttö-/poikaystäväsi haluaisi katsoa kanssasi pornoa, muttet itse halua?

Pitääkö miehen olla sataprosenttisesti hetero?

Miten kerrot vanhemmilleni olevani homoseksuaali?

Olet tyttö ja ihastunut toiseen tyttöön. Oletko lesbo?

Mitä teet, jos bussipysäkillä mies tulee koskettelemaan itseään viereesi?

Mitä teet, jos haluaisit erota poika-/tyttöystävästäsi, mutta pelkää hänen suuttuvan?

Harjoitus on sovellettu kirjasta Turvataitoja lapsille. (Lajunen, Andell, Jalava, Kemppainen, Pakkanen & Ylenius-Lehtonen 2005: 181-183.)

Liite 14. Osallistujien palautekeskustelulomake

Palautekeskustelu:

1. Millaisena koit toiminnan? (Helppoa? Vaikeaa? Kiinnostavaa? Mikä oli kivointa / tyhmintä? jne.)
2. Mikä toiminnassa ja teemoissa oli uutta ja mikä vanhaa/tuttua?
3. Mitkä asiat jäivät parhaiten mieleen? Jäikö jokin vaivaamaan?
4. Kuinka koet ryhmässä käytyjen asioiden vaikuttaneen ajatuksiisi ja käyttäytymiseesi ryhmän jälkeen?
5. Kuinka toiminta tuki koulussa saatuja tietoja / taitoja seksuaalisuudesta?
6. Nimeä yksi seksuaalioikeus.
7. Palautetta ohjauksesta.
8. Millainen fiilis viikonlopusta jäi?

Liite 15. Vertais- ja itsearviointilomake

VERTAIS- JA ITSEARVIOINTILOMAKE

Ohjaajien itse- ja vertaisarviointilomake

Päivä:

Itsearviointi:

Mitä havaintoja teit nuorista, ryhmästä sekä omasta toiminnastasi?

Vertaisarviointi:

Mikä oli hyvää / kehittämiskohteita?

Liite 16. Opinnäytetyöseminaarin diasarja

Nuorten seksuaalisten turvataitojen vahvistaminen toiminnallisten menetelmien avulla

Jouko Silventoinen
&
Wilja Hurskainen

Opinnäytetyöseminaari 12.5.2011

Toiminnan taustaa

- Koulujen seksuaalikasvatus
- Väestöliiton SAFE II –Hanke
- Lasten turvataidot – entä nuorten?

Teoreettinen viitekehys

- Nuoruus
- Seksuaalisuus
 - Seksuaalioikeudet
 - Media
- Turvataidot
- Ryhmä
- Toiminnalliset menetelmät

Tavoitteet

- 1: Saada nuoret pohtimaan ja kunnioittamaan omia fyysisiä ja psyykkisiä rajojaan sekä tiedostamaan seksuaalioikeutensa turvataitojen kautta.
- 2: Tukea koulujen seksuaalikasvatuksen tunnetta.

- 3: Kehittää Vantaan nuorisopalveluille uutta luovaa toimintamallia nuorten seksuaaliseen turvataito-opetukseen.
- 4: Saada kokemus ja kehittyä pienryhmän ohjaamisessa.
- 5: Käyttää ja soveltaa toiminnallisia menetelmiä ohjaamisessa.

Vantaan Nuorisopalvelut

- Hiekkaharjun nuorisotila
- Yhteistyökumppani
 - Tilat
 - Toiminnan aikana tarjotut eväät
 - Palautepäivän retki

Toiminta

- 18-20.2.2011 Hiekkaharjun nuorisotila
- 6 nuorta: 5 poikaa, yksi tyttö

1. Toimintakerta

- Tutustumista
- Ryhmäsopimuksen teko
- Elokuva

2. Toimintakerta

- Fyysiset ja psyykkiset rajat
- Itsetuntemus
- Ihmissuhdepuu
- Suostuttelu
- Seksuaalioikeudet

3. Toimintakerta

- Lämmittely fyysisen harjoituksen avulla
- Kirjainleikki
- Vaakuna
- Seksuaalioikeudet roolihahmoina
- "Kaksi eri totuutta"
- Turvataitopeli
- Palaute

Arviointi

- Välitön palaute
- Itse- ja vertaisarviointi
- Yksilöhaastattelut
- Oppimispäiväkirja

Johtopäätökset

- Toiminta sai nuoret pohtimaan fyysistä koskemattomuutta
- Toiminta tuki koulujen seksuaalikasvatusta
- Harjoitukset sopivia nuorten kanssa käytettäväksi / hyvin sovellettavissa myös jatkossa
- Pystymme ohjaamaan toiminnallista ryhmää ja soveltamaan toiminnallisia menetelmiä käytännössä

Eettisyys

- Asiakslähtöisyys
- Itsemääräämisoikeus
- Luottamuksellisuus
- Sosiaalinen oikeudenmukaisuus
- Lupausten pitäminen
- Raportointi mahd. Yksityiskohtaisesti (päiväkirjat)

Pohdintaa..

- Ohjaajien yhteistyö
- Minkä ikäisille?
- Ajankäyttö toiminnallisen viikonlopun aikana
- Nuorten motiivit osallistua toimintaan?
- Videokuvaus?

Tästä eteenpäin..

- Nuorisopalvelut kiinnostuneita tuloksista
- Yläkoulut?